

Diss. Tart.

281885.

Valentin Varamaa

Magistri töö.

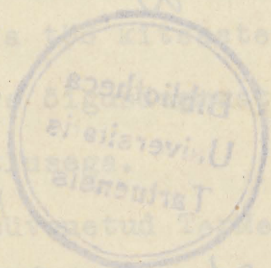
E. V.

TARTU ÜLIKOOL

Rektori: J. J. LINDSTRAAND

30 sept 40
677

TERRITORIAALMERI

A.A.
2445

Tartu 1940

Tartus, 20. sept. 1940.

Autor.

S A A T E K S

=====

Motto: Je ne propose rien,
je n'impose rien,
j'expose.

Käesolev töö pidi kujunema territoriaalmere normatiivprobleemi kõigekülgeks normitehniliseks aruteluks. Autori tahtest mitteolenevail põhjusil tuli aga sellest kavatsusest esialgselt loobuda ning asuda alljärgneva töö kitsastesse raamidesse, piirdudes vaid TerMere õigusdogmaatilise kontseptsiooni üldisema käsitlemisega.

Et aga on juba süvenetud TerMere normatiivprobleemi üksikasjadesse, siis olgu käesolev töö sissejuhatavaks osaks edaspidisele ulatuslikumale eriuurimusele, milles tuleksid eeskätt vaatlusele õigusteadeuslikus literatuuris TerMere juriidilist loomu käsitlevad teooriad.

Tartus, 20. ssept. 1940.

Autor.

E s i m e n e o s a .

PROBLEEMI SEADE.

1)
T e r r i t o r i a a l m e r i (=TerMeri)
on rahvusvahelise (= rv) õiguse kontroversikamaid
probleeme, millele riikidepraksises kui ka rahvus-
vahelisõiguslikus doktriinis kuni käesajani, vaata-
mata mitmekesistele lahenduskatsetele, pole suude-
tud anda ühtlast korrektset lahendust (communis
opinio doctorum) ²⁾. Seepärast alljärgnevi problee-
mikäsitus ei saa pretendeerida muule, kui olla
vaid katseks anda mõnejoonelist ülevaadet TerMere
probleemist ning selle tüüpilisimaist lahendusist. ³⁾

-
1. Termin "territoriaalmeri" on rahvusvahelises
praksises ja doktriinis üha rohkem tunnustust
leidmas. Vrd. TerMere nomenklatuuri probleem, lk.
52.
 2. TerMere probleem on õigusteaduslikus literatuu-
ris leidnud rohket tähelepanu, eriti alates 19.
saj. lõpust. Vrd. literatuuri loetelu - Niemeyer,
lk. 4; samuti Gidel III, lk. 11 jj. Uuemate mono-
graafiate loetelu on antud käesolevas töös, vrd.
Osundatud teosed. Ka Bustamente, lk. 213.
 3. Sel puhul olgu juhitud tähelepanu väärtuslikule
juhtmõttele, mida on avaldanud Max Rümelin, Die
Gleichheit vor dem Gesetz, 1928, lk. 81: "Wenn
die Männer der Wissenschaft, die gewiss mit der
erforderlichen Objektivität an seine solche Frage

Rv liikluses on TerMeri kahtlemata rv ühis-
konna liikmete eluhuvide ristlemise eksponeeritud
ruumalaks, kus rannariigi ainukompetentsi süven-
damine on tähendanud samavõrra nn. merevabaduse-
printsipi teostatavuse kitsendamist.⁴

herantreten, zu so abweichenden Ansichten ge-
langen, spricht die Vermutung von vornherein
dafür, dass Jeder etwas Richtiges gesehen hat
und dass es nur gilt, diese richtige Beobachtun-
gen miteinander in Einklang zu bringen".

Käesolevigi töö taotleb asetada TerMere
vaideldavat probleemi uude vaateskaalasse, kaas-
aegse teaduse arengust tingituna.

4. TerMereprobleemi elulisus riikidepraksises on
ilmne; vrd. siin Rass, lk.12; Wilhelmi, lk.11;
Bustamante, lk.3 jj.

TerMere õigusliku seisundi probleem on
tõeliselt raskesti lahendatav. Täiesti õieti
on seda probleemi iseloomustanud rahvusvahe-
lise kuulsusega jurist Alvarez järgmiselt:
"Comment nous l'avons indiqué dans notre Rapport
le sujet de la mer territoriale est très ample
parce qu'il ne constitue qu'une partie d'un
autre plus étendue, résultat des progrès de la
civilisation: celui des voies de communications
maritimes. Il est très complexe, parce que dans
sa réglementation, il faut tenir compte non
seulement du point de vue strictement juridique,
doctrinal, mais aussi du point de vue pratique,
politique, des intérêts particulières des Etats
et souvent ces points de vue ne coïncident
pas".

Vt. Annuaire 34, lk.733 jj.

antinoomsed) elemendid, milledele TerMere õigusliku seisundi määratlemisel on raske leida ühist nimetajat, princípium individuationis't.⁶

Selles TerMere õiguskorra struktuuralse olemuse "kahepaiksuses" avaldubki TerMere juriidilise loomu omapära. Kuid ühtlasi peitub siin ka senini teataval määral ühekülgset lahendatud ja ikkagi veel tõelist lahendust vajava TerMere juriidilise loomu determineerimise probleem.⁷

6. Vrd. Wolgast, lk.735: "Die Urteilsgrundlagen bildet eine Reihe von je ziemlich sicheren Einzelsätzen wie diese: einerseits, eine auf einem fremden Schiff im Küstenmeer geborenes Kind gilt als im Flaggenstaat des Schiffes geborenen - also Regime der hohen See; andererseits, Küstenschiffahrt und Küstenfischerei kann den Uferstaats angehörigen vorgehalten werden - also Regime der Gebietshoheit. Es handelt sich um einander im Prinzip widersprechende und darum auf einen einheitlichen Nenner nicht beziehbare Sätze als Ausdruck des Hauptsystems, die andere Gruppe als Ausnahmen davon zu be-greifen".

7. Sel puhul võime tähelepanu juhtida - Wolgast, op.cit., lk.735: "Die Wissenschaft darf insofern nur registrieren. Hier hat sie das unvermittelte Nebeneinander einander im Prinzip widersprechender Sätze zu registrieren. Sie wird urteilen, dass das Küstenmeer ebenso juristisch eine Zwischenzone zwischen Land und Meer bilde; wie es dies natürlich-geographisch ist, eine Zone des Sowohl-Als auch wie die Zone zwischen Krieg und Frieden". Kuigi Wolgast õieti märgib probleemi olemust, kuid sellest tõmmatavad konsekventsid on ebamäärased.

TerMere juriidilise loomu senised määratluskatsed on andnud mitmekesiseid ja erinevaid tulemusi, milliseid tavaliselt redutseeritakse kahele

"diametraalselt" vastandlikule tüüpvaadendile:

TerMeri õiguslikult kas

1) ulgumere osana on subordineeritud merevabaduse printsiibile ning rannariigil on TerMeres vaid teatavad subjektiivsed õigused (nn. merevabadus-teooria), servituudid (nn. servituudi-teooria)⁸ või

2) riigi-territooriumi osana on subordineeritud riigi ülemvõimule (suveräänsusele), kuigi mõnede eranditega (nn. suveräänsuse-teooria)⁹.

Et kumbki tüüpvaadend möönab teise kasuks, siis teoreetiliselt võime seesugust "kaksikliigitust" lugeda lapidaarseks, kuid ei saa eitada

8. Selle tüüpvaadendi nimetus on literatuuris kaugelt mitmekesisem. Kui Frenzel, lk.2, nimetab seda "Systeme der Meeresfreiheit", siis Strupp, lk.51, lihtsalt - "Freiheitstheorie" ning Verdross lk.122 - "Servitutstheorie" jne. jne. Mõned loobuvad vastavast nimetusest, nagu Le Fur, lk.423 ja Wolgast, lk.735.

9. Selle tüüpvaadendi nomenklatuur on olnud võrdlemisi ühtlane, kui näit. Strupp, lk.51, nimetab "Hoheitstheorie", siis Verdross, lk.122 - "Souveränitätstheorie".

nende praktilist mõju riikidepraksisele¹⁰. Kahtlemata on siin vaadendite mitmekesisus kaugelt suurem¹¹. Kuid sellest hiljem.

Kaasajal loetakse domineerivaks nn. suveräänsuse-teooriat, tänu riikidepraksises valdavalt tunnustatud alustele: TerMeri on rannariigile kuuluv vee-ala (resp.mere-ala), kus teiste riikide (= nn. lipuriikide)¹² laevadel (nn.välislaevadel)¹³ on vaid "inofensiivse (rahuliku) läbisõidu" õigus. See seisukoht leidis kinnitust ka Haagi 1930 a. esimesel rv õiguse kodifitseerimise konverentsil

10. Vrd.Strupp, RdC 47, lk.548: "Je souligne cette qualification "diametralement", parce que, comme nous le verrons tout à l'heure, la décision en faveur de l'une ou de l'autre théorie était, pratiquement parlant, de la plus haute importance".

Kahtlemata on selline "diametraalsus" mõjustanud üheti või teisiti riikidepraksist ja sellega vaid süvendanud esilekerkivaid lahkheliseid TerMereprobleemis. Vrd.Strupp, Küstenmeer, lk. 53.

11. Vrd.Bustamante, lk.34 jj. Samuti Voigt, lk.53 jj.

12. Lipuriikideks nimetame neid rv õiguslikke isikühimeid (Personenverband), kelle ametlikku lipu laevad õiguspäraselt kannavad. Alamaal käsitame vastavalt terminit "lipuriik" vastandina terminile "rannariik".

13. Termin "välislaev", mille juurde jääme oma alljärgnevas käsitelus on leidnud tunnustust ka meie seadusandluses - vt. Laevade kinnistamise ja registrimise seaduse kehtimapanemise seadus (RT 1937, 81, 661) IX osa: Tsiviilkohtupidamise seaduse § 1044² ja § 1888¹.

(Haagi kod.-konv.)¹⁴ koostatud TerMere rv statuudi projektis - "Régime juridique de la mer territorial" (= "Haagi kava")¹⁵. Et Haagi kod.-konv. nurjus ja hilisemas riikidepraksises võime ka näha vastuolulisi seisukohti, siis ilma reserveerimata ei saa tunnustada ainuõigeks suveräänsuse-teooriat kui teoreetilist spekulatsiooni, mis vajalikul määral projekteeriks TerMere juriidilist olemust. Ka "Haagi kava" ei anna lõplikku vastust TerMere õigusliku seisundi normimises, näiteks, jättes lahtiseks suveräänsuse teostatavuse ulatuse, rääkimata veel "Haagi kava" normitehnilistest puudustest.¹⁶ Kui veel rohkem -

-
14. Ülevaade Haagi Kod.-konv.-ist on avaldatud Rahvasteliidu ametlikus väljaandes: Actes de la Conférence pour la Codification du Droit international, Vol.I, Séances plénières, C.351 M.145. - 1930. V - lühendatult: Séances plén.; Vol.III, Procès-verbaux de la deuxième commission. Eaux territoriales. C.351(b).M.145 (B).1930.V - lüh. Procès-verb. Ametlikud protokollid alamkomisjonide istungest puuduvad ning vastavaid andmeid osalises ulatuses on võimalik leida - Schücking II, lk.11 jj.
15. Vt. Séances plén.lk.212 jj. Mitteametlikud tõlked: - eestikeelne - vt. Piip, lk.181, kuna saksakeelne - vt. Vanselow, lk.102 jj.
16. Wolgast, lk.735: "Der Character des Küstenmeers als der einer Zwischenzone erhellt nur undeutlich aus dem Art.1 der nichtratifizierten Beschlüsse der Haager Kodifikations-

Haagi kod.-konv.-il mõned TerMere üksik-probleemid (nagu TerMere ulatus, piirid jne.) jäid lahendamatuiks valitsevate lahkarvamuste tõttu.¹⁷ Kuigi need nn. lahtised probleemid evivad eelkõige poliitilis-tehnilist loomu, siiski on nad olulised TerMere õigusprobleemis.¹⁸

Jääb vaid kinnitada, et kuni hilisema ajani TerMere õigusliku seisundi positiivõiguslik normimine rahvusvahelises ulatuses pole olnud ühtlane. Seepärast ei saa rääkida TerMere õigusest kui rv ühtlustatud õigusest. Kaasajal võime konstateerida, et TerMere suhtes kehtivad mõned rv tavanormid, mida partikulaarselt täiendavad vastavad rv lepingunormid kui ka rannariikide eneste seadusnormid. Seepärast saame rääkida TerMere rv ühtlustatud õigusest vaid üldistavalt. Laskudes aga TerMere konkreetsetesse probleemidesse, meie ei

konzerenz von 1930...:" " ... Die Gebiets-
hoheit (Souveränität) über diesen Streifen
wird unter den Bedingungen ausgeübt, die
in diesem Vertrag oder in anderen Vorschrif-
ten des Völkerrechts vorgesehen wird". "Nach
diesem Wortlaut wäre Auslegung einer "Bedin-
gung" im Sinne der Gebietshoheit der Staaten
geboten oder doch diskutabel. Geltendes Völ-
kerrecht ist dies noch nicht".

17. Schücking, *Kod.*, lk. 9 jj.

18. *Münch.*, § 15 jj.

saa mööduda TerMere suhtes partikulaarselt keh-
tivateist õigusnormest, kuivõrd nad pole vastukäi-
vad generaalsetele rv õigusnormidele, sest "rv
õigus murrab siseõiguse".¹⁹

Seega võime konstateerida, et TerMere õi-
guslik seisund evib mõningal määral "lokalisee-
ritud" ilmet. See veel lubaks TerMere õigus-
probleemi lahendamist üheti või teisiti. Kuid
raskendavaks osutub asjaolu, et TerMere kehtiv
õiguskord (ja seda rv ulatuses) sisaldab print-
siibilt antimoosseid õigusnorme. Ekslik oleks
aga samaprintsiibilisi õigusnorme, kui osa kõi-
gist TerMere õigusnormest, võtta TerMere jurii-
dilise loomu determinandiks (pars pro toto!),
millist lahendusviisi aga võime lugeda enamuse
TerMere juriidilist loomu käsitlevate teooriate
põhiliseks eksimuseks.

Ja kuigi TerMeri juriidiliselt on kvali-
fitseeritav kui rannariigile kuuluv territoo-
rium (genus), siis pole veel sellega tuvastatud
tema juriidiline eriseisund (species).²⁰ Õi-

19. TerMere õiguse positiviteedi probleemi koh-
ta vrd. Niemeyer, lk. 3 jj. Ülevaade kehtiva
partikulaarse rv õiguse ja rannariikide sise-
õiguse allikatest vrd. Gidel, lk. 69 jj.

20. *Definitio fit per genus proximum et diffe-
rentiam specifica.*

gusega kaldutakse arvama, et TerMeri on küll teatavaks vahetsooniks ulgumere ja rannariigi vahel. Kuid TerMere juriidilise loomu määratluks ei piisa konstateeringust, et TerMeri on rannariigi suveräänsusele subordineeritud territoorium²¹. Sest sellest järelduvalt peaks TerMere õiguskord olema rannariigi totaalsetest õiguskorrast tulenev osaõiguskord. Seda aga ei saa meie aga täiel määral tõestada TerMere õiguskorra anormaalsete elementide tõttu.

Nii kujunebki käesoleva käsitletu paratamatuks ülesandeks anda võimalikult süstemaatsem ülevaade TerMere õigusdogmaatilisest konstruktsioonist ja kõiki selle konstruktsiooni elemente arvestades jõuda TerMere juriidilise loomu tõepärasema tunnetamise kaudu TerMere õigusliku kontseptsiooni tuvastamiseni.

21. Nagu seda kinnitavad suveräänsuse-teooria pooldajad. Vrd. näiteks Jessup, lk. 119: "It is therefore believed that not only waters intra fauces terrae but the marginal sea as well is part of the territory of the littoral."

1912, lk. 33: "Die Frage stellen heisst sie beantworten".

22. Klipp, teooria, lk. 15.

T e i n e o s a .P R O B L E E M I A R E N D U SA. Üldiselt

Probleemi teaduslik lahendamine tähendab objektiivse uurimismenetluse abil teoreetiliselt tunnetaada probleemi tõepärasest olemusest loogilise arhitektoonselt lihtsa teadusliku mõistetesüsteemi kaudu. Probleemiseadest enesest sõltub aga teoreetilis-süsteemaatses tektoonikas avalduv probleemilahendus, sest iga probleem enesest on vastamistvajav küsimuste-seade, mille lahendamine õieti tähendabki vastata nendele seatud küsimustele ²². Seejuures need küsimused ise piiritlevad probleemi lahenduse sisu ja ulatust, mispärast on loomulik, et "küsimuste asetusest sõltuvad vastamisviis ja neile küsimustele antavate vastuste kontseptsioonid" ²³.

TerMere probleemis oleme võimalikuks pidanud küsida: 1. milline on TerMere positiivõiguslik seisund ja 2. milline on TerMere juriidiline loomus. Teisi sõnu, TerMere probleemis püüame

22. W. Ostwald, Der energetische Imperativ, Leipzig 1912, lk. 33: "Die Frage stellen heisst sie beantworten".

23. Kliiman, Teooria, lk. 15.

tuvastada: (1) TerMere kohta kehtivat õigusnormistikku ja (2) TerMere kui juriidilise mõistühiku asendit kehtiva õiguse süsteemis.²⁴ Sellega üldjooneliselt on demarkeeritud TerMere probleemi õigussisuline struktuur ning ta õigusdogmaatiline kontseptsioon, mille üksikasjalik lahendamine tavatsetavalt peab toimuma dogmaatilise õigusuurimuse menetluses.

Probleemilahenduse objektiivselt põhistatavate tulemuste saavutamiseks peab süstematoloogiline probleemikäsitus tuginema teatavatele loogilis-tunnetusteoreetilistele põhiprintsiipidele, s.t. omama teatavat metodoloogilist alust, kusjuures "metodoloogilise aluse õigest valikust sõltub esitatava mõistetesüsteemi teaduslik väärtus."²⁵

-
24. Õigusühiku juriidilise loomu determineerimine on - määratella selle ühiku asendit kehtivas õigussüsteemis. Vrd. Du Pasquier, op.cit., lk.145: "c'est reconnaître les principes plus généraux sous l'empire desquels la fait vivre la place qu'on lui assigne dans la système".
25. A.T. Niimann, Teooria, lk.16. A. Koort, lk.25: "metoodilises mõttearenduses seostub üks probleem teise ja ühe lahendamine eeldab teise lahendamist. Probleemid rühmituvad oma kitsama või avarama sisalduse järgi ja moodustavad lõppeks ühe süstemaatilise terviku".

B. Probleemilahenduse põhialused.

1. Probleemi teaduslikult laitmatuks lahendamiseks metodoloogilise aluse "õietivaliku" objektiivse kriteeriumi leidmine ei tundu lihtsana. On mõistetav seepärast, et paljude isegi loogiliselt laitmatute õigusuurimuste põhieksimuseks võime lugeda metodoloogiliste aluste puudulikkust, kas nende loogilis-tunnetusteoreetiliste põhiprintsipiide võõritimõistmisena või isegi otsese eitamisena. Kuid see ongi, mis põhjustab ka korrektseimas probleemiseades ja -käsitluses vajalikkude konsekventside (ja ka probleemilahenduse enese) puudulikkust ning õigusteaduses esinevate kontroverside olelust²⁶. Kahtlemata loogilis-tunnetusteoreetilises probleemistikus on küllalt veel lahendamatu, kuid see ei peaks põhjustama olevate "aksiomide" eitamist, kuivõrd nad tun-

26. Näiteks, rahvusvahelise õiguse normigradatsiooni teoreetilise konstruktsiooni antitees (dualism või monism) on tingitud praktilisloogiliste kategooriate ja meetodiliste eelduste erinevusest. Vrd. G.A. Walz, Zum Problem der "monistischen" oder "dualistischen" Konstruktion, in: Z. öff. R., X, Wien 1931, lk. 557: "die ganze Kontroverse die Jurisprudenz nur mehr sehr mittelbar, unmittelbar dagegen allein die erkenntnistheoretische Methodologie angeht".

duvad tõenäostena²⁷. Metodoloogilise aluse "õige valiku" subjektiivsus on teatavas ulatuses välditav, kui lähtuda õietimõistetud dogmaatilise õigusuurimuse olemusest ja funktsioonist.

Dogmaatilise õiguspositivistliku uurimusega tegeleb dogmaatiline õigusteadus (nn. õigusdogmaatika)²⁸, ^{mille} olemuse karaktersus avaldub tema vaatlusesemes ning -meetodis. Need on pidealuseks metodoloogilise aluse "õieti valiku" objektiivsele kriteeriumile.

27. A. Koort, ~~opvoit~~, eriti lk. 19: "Teadus ei jõuaks kuigi kaugemale, kui iga teadusmees üksildases mõttetöös teatud ala uurimisel uuesti otsast algaks."

28. Õigusteadus sõna laiemas mõttes on teadus, mis üheti või teisiti käsitab õiguslikult kvalifitseeritavaid probleeme, kusjuures õigusteadust meetodi erinevuse mõttes mitmeti liigitatakse. A. Ross, Theorie der Rechtsquellen, Leipzig-Wien 1929, lk. 8 jj., liigitab: a) positiivne või dogmaatiline õigusteadus, õigusdogmaatika = "reine Rechtslehre"; b) sotsioloogiliseksplikatiivne õigusteadus, õigussotsioloogia ja c) poliitiline õigusteadus, õiguspoliitika. Sel puhul A. Ross väidab: "In Wirklichkeit... nicht eine homogene Wissenschaft, die Rechtswissenschaft, sondern mehrere verschiedene, untereinander heterogene Wissenschaft", kusjuures õigusdogmaatikanäe mõistab "eine normative, d. h. normbeschreibende Wissenschaft", kuid ekslikult idendib õigusdogmaatikat õigusteooriaga, nagu seda teeb ka G. Husserl, Rechtskraft und Rechtsgeltung, Bd. I, Berlin 1925, lk. V: "Unter Rechtsdogmatik verstehe ich die Wissenschaft von den Wesensvoraussetzungen des Rechts."

Õigusdogmaatika (= õigusdog.) vaatlusese-
meks on positiivne (= pos.) õigus²⁹, mille ob-
 jektiivset esemelisust (Gegenständliche) ta uu-
 rib ning esitab õigusteadusele omases metoodi-
 lises mõttearenduses (nn. juriidilises meeto-
dis)³⁰.

Ihre Aufgabe ist die Herausarbeitung eines Systems reiner überzeitlicher Grundbegriffe, die eine Region apriorischer Möglichkeiten des Rechts bilden". Vrd.dogmatismi olemusest nota 44. Eelmiste väidete ekslikkust on mõistnud B.Horváth, Rechtssoziologie, Berlin/Grunewald 1934, lk.19 jj., eriti lk.23: "Rechtsdogmatik ist die spezifisch juristische Abart des rechtstheoretischen Dogmatismus, des Rechtslogismus. Sie besteht in der Behandlung des positiven, geschichtlichen Rechts." Sellases mõistmises on arendanud oma seisukohti ka Tomoo Otaka, Theorie und Praxis in der Rechtswissenschaft, in: Z.Öff.R., X, 1931, lk.82-102, eriti lk.102: "Aufgabe der positiven Jurisprudenz...: 1. das positive Recht in seinem Selbstverwirklichungsprozess zu betrachten und die wichtige Rolle, welche das Verfahren der Interpretation in diesem Prozess spielt, klar zu begreifen; 2. die Grundlage der positivrechtlichen Erkenntnis in der eigentümlichen Methode der materialen Wesenslehre des Rechtes zu suchen und festzustellen". Mõnede juristide arvates õigusteadus on õigusprobleemide teadus; vrd. Max Salomon, Grundlegung zur Rechtsphilosophie, Berlin u. Leipzig 1919, lk.29, 69jj.

29. Vrd. A. Ross, op.cit., lk.195 jj., ka H. Kelsen, Die philosophischen Grundlagen der Naturrechtslehre und des Rechtspositivismus, Berlin 1928, eriti lk.17jj. Õiguspositivismi probleemistik omab literatuuris laialdast käsitlust.
30. T. Otaka, op.cit., lk.82: "Die Rechtswissenschaft ist eine Wissenschaft, die ihren Gegenstand das Recht, welches an sich etwas im prak-

Õigusdog. funktsiooniks on metoodilises mõttelearenduses tunnetuskujundite kaasabil taotella vaatluseseme struktuurelementide süstematiseerimise loogilist eesmärki: teoreetiliselt tunnetada pos.õigust.³¹ See lõppeesmärk tingib ning suunab kõiki õigusdogmaatilisi üksik-uuringusi, millede literaarsed eesmärgid, eeskätt sõltuvana õigusuurija suvast, olgugi mingite vajaduste kaalutlusist seotuna, ometigi peab

tischen Leben Tätiges und Wirkendes ist, rein theoretisch begreifen und erklären will ... die Rechtswissenschaft als Wissenschaft soll immer auf die Sphäre der rein theoretischen Erkenntnis beschränkt bleiben, trotz ihrer wesentlichen Aufgabe, den Rechtsakt als das normative Worturteil in seiner prinzipiellen Eigenart scharf und klar zu erfassen".

31. J. Moór, Das Logische im Recht, in: Revue int. théorie du droit, 1927/1928, lk. 157-203, eriti lk. 203: "die Jurisprudenz unmittelbar dem Zwecke der Erkenntnis dient. Und wenn die logische Arbeit der Rechtswissenschaft auch unzweifelhaft mittelbar dem praktischen Zwecke der Rechtsanwendung zugute kommt, so ist es ebenso unzweifelhaft, dass sie auch diesem mittelbaren Zwecke dann die besten Dienste leistet, wenn sie sich mit grösster Hingebung ihren unmittelbaren Zwecke: der Erkenntnis des Rechts widmet".

seatama nii, et mõeldavalt suunduks dogmaatilise õigusuurimuse lõppeesmärgile.³² Kui käesolevas töös literaarne eesmärk: tuvastada TerMere normatiivprobleemi, piiritab probleemi sisulist ulatust, siis esineb ta ometigi õigusdog.-le omase eesmärgina: teoreetiliselt tunnetada TerMere kehtivat pos. õigust.

Iga vaatluseseme teoreetiline tunnetamine eeldab tema kui terviku nägemist.³³ Pos.õiguse intentsioonilises väärtustamises kaasaja õigusteaduses on tõusetunud poleemiline antitees: kas pos.õigus on normatiivne idealiteet või kausaalne realiteet. Kui mõiste-jurisprudents (Begriffsjurisprudenz)³⁴ vaatleb pos.õigust loo-

32. Literaarse eesmärgi teoreetiline käsitlus vt. Ph. Heck, Begriffsbildung und Interessenjurisprudenz, Tübingen 1932, lk. 164 jj.

33. Vrd. Eugen Bantro, Die Idee der Totalität in der Philosophie und Rechtstheorie, in: Revue int. théorie du droit, 1928/1929, lk. 156 jj. eriti lk. 167: "Die Idee der Totalität hat ihre Fundierung in der Konstruktion, sowohl der physischen wie psychischen Wirklichkeit. Das Denken setzt nämlich die Existenz des Realen und der Geist nimmt in zweierlei Form Stellung zu der vorgefundenen Welt: 1. Anschauung (Intuition), 2. durch logische Bearbeitung des Materials.

34. Mõiste-jurisprudents on evinud domineeriva seisundi, alates 19. saj. keskelt. Uuemat ajal on selle äärmuslikuks esindajaks nn. tehniline

gilismõistelise totaliteedina, hinnates õigus-
 olemuse vormseid, mitte aga sisulisi elemente,
 eitades pos.õiguse seosust praktiliste ja kõlb-
 liste elunõuetega, siis sellele vastukaaluks
huvide-jurisprudents (Interessenjurisprudenz) ³⁵

- teleoloogilismateriaalse totaliteedina, sõltu-
 vana tegelikest elunõudeist, elulisist vajadu-
 sist ning huvest. Esimene on puhtskolastiliseks
 distsipliiniks oma ^{pinnatu} ~~mõistete~~ vormsuse ja tar-
 betu "mõistetekultusega", kuna teine vastandina
 eelmisele, püüab õigusolemuse vormsete elementi-
 de paratamatut karmust leevendada muutlike elu-
 huvide prevaleerimisega. Laskumata üksikasjusse
 võime vaid nentida, et kummagi suuna õigustea-
 dusliku vaatluseseme intentsioonilise väärtusta-

mõistejurisprudents nn.Wiini (Kelseni) kool-
 konna näol, mis avaldub dogmaatilise normati-
 vismi arendamises^{na} mõistetesüsteemis. Vt.
 H.Kelsen'i arvukat literatuuri.

35. Huvide-jurisprudentsi looja Ph.Heck, Gesetzes-
 auslegung und Interessenjurisprudenz, 1914, lk.
 5: "Die Gesetzesgebote sind ... nicht nur da-
 rauf gerichtet, Interessen abzugrenzen, sondern
 sie sind selbst Interessenprodukte, ... die
 Interessengrundlage findet sich normalerweise
 bei jedem aktiven Gebotsakt... Die Gesetze
 sind die Resultanten der in jeder Rechtsge-
 meinschaft einander gegenübertretenden und um
 Anerkennung ringender Interessen materiellen,
 nationaler, religiöser und ethischer Richtung.
 In dieser Erkenntnis besteht der Kern der
 Interessenjurisprudenz".

mise ühekülgsus pole millegiga põhjendatud.³⁶

Õigusolemuses sisalduvad nii kausaalse realiteedi kui ka normatiivse idealiteedi elemendid. Õigusolemuse teoreetilise esemelisuse kriteeriumiks on loogilise vormi ja aaloogilise ainese sidestus, ayalduv kaemusliku sisu mõttelise kujundina, millesse korrastusskeemi kaudu suubuvad natuur ja norm omaseaduselikkuses tahteliselt piiriteldud ühikutena, kusjuures normisisuks olev "on" (Sein) klausliga "si quis" on seondatud "olgu'ga" (Sollen), ning "olgu" ikkagi "on" kaudu konkretiseerub, andes vaid viimasele teatava tahteliselt suunatud kujundi.³⁷ On mõisteta, et iga õigusnorm kui inimliku käitumise imperatiivne reegel sõltub ajast ja ruumist, millal ja kus teda rakendatakse, kokkukõlas tingimustega, mida deter-

36. Vrd. K. PetrascheK, System der Rechtsphilosophie, Freiburg im Breisgau, 1932, lk. 288: "Begriffsjurisprudenz und Interessenjurisprudenz zwar der einseitigen Übertonung, das von ihnen vertretenen Grundgedankens entsagen müssen, im übrigen jedoch einander so notwendig ergänzen wie Form und Inhalt, Logik und Teleoogik, Mittel und Zweck". Poleemika kohta, mis on tõusetanud mõlemate erisuundade õigustamiseks, võrreldagu Oertmann, Interesse und Begriff in der Rechtswissenschaft, Leipzig 1931, ja Ph. Heck, Begriffsbildung und Interessenjurisprudenz, Tübingen, 1932.

37. H. Isay, Rechtsnorm und Entscheidung Berlin 1929, lk. 6: „Jede Norm verknüpft einen gene-

mineerib normisisuline olmastik.³⁸ Sellega norm on normisisus~~u~~ oleva olmastiku funktsioon ning vastupidi.³⁹ Õigusdog.vaatlusesemeks on pos.õigus,mitte ideaalõigusena, vaid kogemusliku esemeliselt lahatud mõttekujundina, kui refleksiivne sotsiaalfunktsionaalne struktuurfenomen, mis avaldub teatavas inimühiskonnas kehtiva õiguskorra funktsionaalse eneseteostuse (kui õigus-

rellen, also abstrakt gefassten Tatbestand mit einem Sollen als Folge; aber eine Rechtsnorm ist sie nur, wenn die Verknüpfung auf dem Rechtsgefühl beruht". Saksa mõtteteadlane E. Kant "on" ja "olgu" kategooriate vaheteoga püüdis lahatada loodumõisteid vabadusmõisteist. Hermann Cohen, Ethik des reinen Willens, 1921, lk. 12, 22, 67, 72 jj. on seda arendanud, et eetika iseseisvust rõhutada, seades õigust formalistlikele alustele. Kanti nn. "Zweiweltenhypothese", mis Cohen'i kaudu on saanud Kelsen'i ja ta järglaste õpetuse nurgakiviks, väärrib tõsist kriitikat.

38. S.O. Kotljarevsky, Relatiivsuse teooria ja õigus, in: Sovetskoje pravo, Nr. 1, 1924, lk. 6 jj. T. Otaka, op.cit., lk. 86: "Ein Rechtssatz gilt, sofern er in bezug auf einen konkreten Tatbestand ausgelegt und als der rechtmässige Grund der logisch von ihm ausgegangenen Entscheidungen verstanden ist."
39. Vrd. B. Horváth, op.cit., lk. 43 jj. Mitte nii, nagu Ross, lk. 9: "Da nun eine Norm, wie gesagt, kein Naturphänomen (miks just Naturphänomen, kas mitte sotsiaalne fenomen? V.V.) ist, so muss die Kategorie Existenz (das Sein) hier anders bestimmt werden, als innerhalb der naturwissenschaftlichen Erkenntnis, wo der

liku normavuse) abstraktse totaliteedina, mille
 iga osis on selle "terviku" refleks ning olgugi
 teatava autonoomse spetsiifilise sammevõimega,
 fundeerub sellele "tervikule", olles osistena
 vastastikuses toimerelatsioonis.⁴⁰

Begriff zuerst als eine der modalen Formen des Denkens entwickelt wurde". Vrd. H. Isay, op. cit., lk. 3: "Die Regelung im voraus vermag nicht den Einzelfall als solchen ins Auge zu fassen; einmal weil sich nicht Einzelfälle mit allen ihren Einzelheiten, sondern nur Gruppen von Fällen vor- aussehen lassen, die unter bestimmten Gesichtspunkten zusammengefasst werden... Diese Regelung umfasst daher eine unbestimmte und unbegrenzte Zahl von zukünftigen Fällen. Aber sie umfasst alle Fälle, welche die gleichen Merkmale aufweisen, will also allgemeingültig sein. Der Tatbestand, den die Regel hier ordnen will, wird unter den interessierenden Gesichtspunkten formuliert: es werden nur die durch diese Gesichtspunkte ausgewählten Tatbestandsmerkmale angegeben und von allen übrigen abgesehen. Der Tatbestand ist also abstrakt gefasst. Er ist daher notwendig und bewusst unvollständig. Der Grund der Abstrahierung kann natürlich sehr verschieden, die Abstraktion mehr oder weniger weit getrieben sein. Die Regelung "durch das Recht" in voraus, also die Verknüpfung der Forderung eines bestimmten äusseren Verhaltens mit einem hypothetischen abstrakt formulierten Tatbestande, soll als Rechtsnorm bezeichnet werden."

40. E. Bantro, op. cit., lk. 193: "Das Recht ist... eine Totalität aus folgenden Gründen: Das Recht besitzt ein eigenes Leben und eigene, aus seiner Natur hervorgehende Autonomie (Eigengesetzlichkeit). Es ist selbstgenügsam und ist ein dynamisches, ein funktionelles, kontinuierliches usw. Gebilde. Wir haben es da mit Gliederung zu tun, die stufenmässig gebaut ist. Jedes Glied ist der Reflex des Wesens, Struktur, Beschaffenheit u. dgl. des "Ganzen". Zwischen den Gliedern

Õigusdog.-le omane autoritaarne dogmatism arvestab vaid võimuautoriteedi loodud "õigust"⁴¹. Kuid kaasaja vaimuteaduste arengumoment ei õigusta õigusdogmaatikas traditsionalistide viljel-davat naiiv-dogmaatilist metodoloogilis-praktilist akommodatsiooni, mis praktilise normirakenduse "seletava" distsipliinina mõistete konstrueerimises ei arvesta dogmaatilise õiguspositivismi ajaloolist ja ühiskondlikku olusuhtelisust. Õigusdogmaatika pole üksnes praktiline normitehnika, vaid selle teoreetiline süstemaatika, toenev pos.õiguse olemuse pragmaatilise konstruktsiooni püsivatele immanentsetele valemitele, jurii-dilistele aksioomidele. Kuigi mitte olusuhtelisele õigusdogmale, vaid enim õigusdogmakriiti-

besteht einheitliche Wechselwirkung, Mitwirkung und gegenseitige Bedingtheit. Das "Ganze" ist auf den Gliedern fundiert und diese ihrerseits auf dem "Ganzen", und dies sowohl dem Inhalte und insbesondere der Form nach. Doch erfreuen sich die Teile einer gewissen Selbständigkeit und sind zur Ausübung spezifischer Leistung befähigt".

41. J. Kraft, Über das methodische Verhältnis der Jurisprudenz zur Theologie, in: Revue int. théorie du droit, 1928/1929, lk. 52 jj., eriti lk. 53: "Man kann zwei Grundformen der Dogmatik unterscheiden: anarchistische und autoritäre Dogmatik. Der Ausgangspunkt des anarchistischen Dogmatikers ist seine eigene, der des autoritären Dogmatikers

kale toeneva pragmaatilise kontseptsioonina, mille kaudu võimalduks pos.õiguse teoreetiline tunnetamine⁴².

Teoreetiliselt tunnetada tähendab, et kõik vaatlusesemest analüütiliselt saadud deskriptiivne esitus sünteetiliselt statueeritakse teoreetilis-konstruktivsete valemitega⁴³. Selles ühe ja sama tunnetusprotsessi ajalisel järjestatud faaside kokkukõlas avaldub tädusliku mõtlemise olemus. Sellega oleme aga näidanud õigusdog. kui teaduse olemusele.

fremde Willkür. Der Typ des anarchistischen Dogmatikers ist der konventionalistische Mathematiker; der Typ des autoritären Dogmatikers der Jurist und Theologe".

42. J. Kraft, op.cit., lk.56: "Die positive Überwindung der autoritären Dogmatik ist also bereits durch die Innehaltung der logischen Konsequenz gewährleistet, indem das Streben nach Widerspruchsfreiheit der Empirie und Philosophie das Feld öffnet, indem es der Wissenschaft freie Bahn schafft, in deren Aufhebung das Wesen der Dogmatik besteht." Vrd. ka Max Laserson, Wie ist Rechtswissenschaft weiter möglich, in: Revue int. théorie du droit, Nr.3, 1938, lk.252 jj.
43. Chr. Sigwart, Logik, Bd. II, Tübingen 1921, lk.20: "einem einheitlichen Begriffssystem einzureihen und seine durchgängige Notwendigkeit und Gesetzmässigkeit nachzuweisen". Ning lk.28: "Sie fordert zuerst Analyse, die Zerlegung aller unserer Vorstellungen in ihre einfachsten Elemente, und dann eine von festen Regeln geleitete Synthese".

Teaduse ülesandeks on korrastada kultuuri-
 eduks vajalikke teadmusi, luues selleks meetodeid
 ning mõtetesüsteeme. Teadus ei loo üksnes silma-
 pilgu-vajadusiks, vaid süsteemikindlalt varustab
 inimvaimu kõigi nende mõttevahenditega, mida ikka
 ja alati võidakse rakendada eluülesannete teeni-
 miseks.⁴⁴ Puhta teaduse oluliseks elemendiks on

-
44. W.Ostwald, op.cit. lk.46: "Sie (Wissenschaft) hat die für den Kulturfortschritt erforderlichen Kenntnisse zu ordnen, sowie die Gedanken und Methoden herzustellen; und wenn sie rationell betrieben wird, so arbeitet sie nicht nur das aus, was eben im Augenblick notwendig gebraucht wird, sondern sie versieht das Lager systematisch mit allen Denkmitteln, die irgendwie in Anwendung kommen können. Aber bei der Herstellung dieses Lagers darf der Arbeiter nie vergessen, dass es sich bei jedem Stück mindestens um die Möglichkeit einer künftigen praktischen Verwendung handelt. Andererseits muss... beachten, dass das Lager umso reicher und vollständiger ausgestattet werden muss, je mannigfaltiger und ausgedehnter die Anwendungen eben dieses besonderen Objektes sind". Lk. 39: "Die Wissenschaft bedeutet somit: Kenntnis des ^{was} Gesenen und Vorhandenen, um das Künftige vorauszusagen."

süstemaatika⁴⁵, mis teda kui teooriat eraldab praktikast ja millise teadusliku vaatluseseme ideaalabstraktne totaliteet esitatakse teaduslikus objektivatsioonis⁴⁶.

-
45. Õigusteadusliku kui teleoloogilise süsteemi ideaali on seadnud A. Hegler, Zum Aufbau der Systematik des Zivilprozesses, in: Festgabe für Philipp Heck u.a. Beilagenheft zu Zivilistische Archiv, 133,2, Berlin 1931 lk.216: "Unter einem wissenschaftlichen, speziell auch rechtswissenschaftlichen Systeme, verstehen wir die Darstellung eines Wissensgebiets in einem Sinngefüge, das sich als einheitliche, zusammenhängende Ordnung desselben darstellt. Je strenger die Einheit, hergestellt durch durchlaufende beherrschende Gedanken, je genauer die Ordnung, hergestellt durch eindeutige Eingliederung des Einzelnen in den Gesamtzusammenhang, desto vollkommener formal das System. Je ausgesprochener die durchlaufenden Gedanken das Eigenartige, Spezifische des betreffenden Wissensgebiets wiedergeben, desto vollkommener sachlich das System".
46. A. Gemmingen, Probleme der Strafrechtsanwendungen, 1934, lk.47: "So sehr auch in der logischen folgerichtigkeit und architektonischen Einfachheit des Aufbaus ein Praktikabilitätsmoment von bestehendem Ausmass liegt, so einseitig würde es doch sein, diesen Umstand für das allein umschlaggebende Prinzip erklären zu wollen". Või lk.17: "Der Praktiker fühlt sich in erster Linie für die Haltbarkeit des Ergebnisses, der Theoretiker dagegen für die Haltbarkeit der Begründung verantwortlich". - Järelikult: teoreetik püüab luua süsteemi, kuna praktik oleva süsteemi kaudu püüab konkreetsetele tulemustele. Vt. Maliniak, Die Notwendigkeit als einziger Gegenstand der Wissenschaft und deren Bedeutung für die praktische Jurisprudenz, in: Revue int. théorie du droit, 1928/1929, lk.71 jj.

Inimlik mõtlemine tendeerub loogilisele ühtsusele (l'unité logique), mille immanentseks postulaadiks on vasturääkivus (le principe de non-contradiction). See mõtlemise olemusseaduslikkus on tingitud tunnetusmenetluse objektiivseist tunnetusprintsipibest, mis tagavad tunnetustulemuste kontinuiteeti. Meid ümbritsevate reaalselt olelevate üksiknähetega (nn. reaalse olemise) tunnetamisel meie paratamatult rakendame mõisteid (mõttelisi kujundeid), millised on kantud loogilisest (ideaalsest) seaduslikkusest. Sellaselt kujunevas mõistetesüsteemis (nn. ideaalses olemises) peituv tõde on suhteline ning vormiline, olles indifferentne reaalse olemise konkreetsele põhjusele. Ideaalne olemine formaalloogiliselt on haaratav sõltumatult reaalsest olemisest, siiski see ei tähenda nende mõlema eraldumist teineteisest, sest nende vaheline reaalne toimerelatsioon on paraku olemas.

47. Vrd. A. Koort, op.cit., lk.171 jj, 189 jj, 198.

Inimlikku mõtlemist kujundav tunnetus taotellakse tunnetuskriitilise meetodi abil forsseerivalt vabastada omasest subjektiivsusest, kriitiliselt kontrastreerides subjektiivset tunnetust ning objektiivset tõelust, et võimalduks objektiivse tõeluse vabastamine aloogilistest elementidest.⁴⁸ Sellaselt kujunduv teaduslik mõtlemine temale omases metoodilises mõttearenduses esil-dab mõtlemise loogiliste (samasuse, vasturääki-vuse, välistatud kolmanda) põhireeglite rakenda-mist. Sel teel vaatlusist kriitilise tunnetus-menetluse kaudu kujustuvad loogilised teadusli-kud mõisted, mis mõtteökonomsete väitlausetena väidavad teatava kaemusliku sisu ja teoreetili-se vormi ühtsust või ühtsusetust ja millede ob-jektiivne kehtivus toeneb väitlause ja temas väidetava tehiole kokkukõlale.⁴⁹ Teaduslik

48. J. Moór, op.cit., lk. 157 jj.

49. A. Koort, op.cit., lk. 193: "loogiliste mõistete sisu tuleb lugeda alati olevaliks." Vrd. ka B. Silberschmidt, Rechtssatz und Rechtsbegriff, in: Revue int. théorie du droit, 1931, lk. 206: "Die Behauptungssatz behauptet Zusammengehörigkeit oder Nichtzusammengehörigkeit einer theoretischen Form und eines Inhalts. Ihn kommt dann eine objektive Geltung zu, wenn sich seine Aussage in Übereinstimmung befindet mit dem zeitlos gültigen Sachverhalt... Wahre Sachverhalte lassen sich also nur durch Behauptungssätze denken: Diese sind die Träger

mõiste on vaatlusaluse objekti püsivalt oluliste tunnuste lakoniseeritud väljend, mis omab sisu ja ~~ulatus~~^{mahtu}.⁵⁰ Mõiste sisu haarab vaatluseseme nende tunnuste koguse, mida mõistes väljendatakse.

Mõiste ~~ulatus~~^{maht} aga seisneb vaatluseseme enese koguses, mida mõiste abil tahetakse väljendada.

Teaduslikud mõisted vastavalt vaatluseseme sisule korrastatakse ning esitatakse teoreetilise tervikuna mõtlemise loogiliste põhireeglite nõuetele vastavas teaduslikus süsteemis.

Õigusdog. kui teaduslik distsipliin on pos. õigustõeluse sünteetiline idealisatsioon mõtlemise loogiliste põhireeglite kohaselt.⁵¹ Õigusdog. on pos. teadus, mis vaatleb pos. õigustõe-

der Erkenntnis." Ka H. Rickert, Lehre von der Definition, 2. Aufl., 1915, lk. 65 jj.

50. Vrd. A. Ross, Kritik der sogenannten praktischen Erkenntnis, Kopenhagen 1933., eriti lk. 441 jj. lk. 441: "Der Begriff ist eine gedankliche Bestimmung, nicht aber eine Sache."

51. Vrd. Du Pasquier, op. cit., lk. 144: "La systématisation juridique a donc entraîné le droit vers l'abstrait: d'où son caractère plus technique et plus scientifique. C'est ainsi qu'elle crée des concepts, c'est-à-dire des notions abstraites auxquelles la science juridique ramène la diversité du réel et dont elle se sert pour ordonner intellectuellement le matière du droit." Ka Geny, Science et technique en droit privé positif, III, lk. 192: "une idéalisation synthétique du réel."

lust selle konkreetse mitmepalgelisuses. Õigusdog.pole õpetus olemisest, olutervikust (nagu seda on metafüüsika⁵²), kuid ka mitte mingi denatureeritud mõistetesüsteem emanatistlikule loogikale rajaneva nn. puhta õigusõpetusena (reine Rechtslehre)⁵³.

Õigusdog. vaatlusesemeks on pos. õigustöelus teatava konkreetse õiguskorrana, mille dünaamiline olusuhtelisus empiirilise vaatluskäigu kaudu ei võimalda alatikehtivat juriidilist mõistetesüsteemi. Õiguskorra avaldusvormide muutlikkuses meie siiski tunnetame loogilist ühtsust ning teatavate mõttekujundite vormikindlat korrapärasust.⁵⁴

52. A. Koort, op.cit., lk.178: "Metafüüsika tahab uurida seda, millel ... tegelikkuse fenomenid põhinevad ... Metafüüsikat, kui õpetust olemisest võiksime konkreetsemalt iseloomustada kui õpetust asjade olemusest, seosest ja printsibist".

53. Contra A. Ross, op.cit., lk.8 jj. Vrd. aga B. Horváth, op.cit., lk.76 jj., eriti lk.90: "Ist die Normlogik nur eine Darstellungstechnik der geschichtlichen Rechtswirklichkeit und diese als Tatbestand nur die Funktion der Norm, so kann die Reine Rechtslehre als synoptische Rechtssoziologie ausgelegt und verstanden werden." Sest lk.89: "Die neueren Versuche, die Reine Rechtslehre zu soziologisieren, übersehen, dass sie bereits Rechtssoziologie ist."

54. Ka T. Otaka, op.cit., lk.98: "...der Hauptteil der positiven Rechtsordnung ist seinerseits nichts anderes als ein Inbegriff der Rechtssätze, die bestimmte juristische Soll-Zusammenhänge von Tatbestand und Rechtsfolge in ihrer in gewisser Hinsicht materialen, aber gleichzeitig auch generellen und allgemeinen Gestalt festlegen."

Seepärast ka õigusdog.vajab metoodilist kriteeriumi absoluutsete (alatikehtivate) ning relatiivsete (ajaldikehtivate) vaatlustulemuste piirite-luks, vahet tehes in judicis a priori ja a poste-riori elementides. Kuigi õigusdog.toeneb vaatlus-printsiiobile: "quod non in jure, non in juris theoria", siiski konkreetse õiguskorra najal pos. õiguse tõepärane tunnetamine on võimalik ainult siis, kui õigusdog. oma õigussisulises tunneta-mises toeneb ühtlastele õigustunnetuskujunditele, ontoloogilistele kategooriatele.⁵⁵ Sest mida enam puhtloogilised kategooriad on mõõduandvaiks õigus-

55. T. Otaka, op.cit., lk.98: "Wenn die positive Jurisprudenz nicht nur aus dem praktischen, rechts-erzeugenden und rechtsverwirklichenden Verfahren der Interpretation besteht, sondern zugleich eine Seite der rein theoretischen Erkenntnis aufweist, dann kann diese theoretische Seite der positiven Jurisprudenz nur die positive Rechts-ordnung als ihren Gegenstand haben." Õigusdog-maatika formalistliku hoiaku ohtlikuse kohta märgib B. Horváth, op.cit., lk.79: "Die Anerkennung des dogmatischen Interesses der Jurisprudenz ist vielmehr nur dann ungefährlich, wenn das Zurückfragen auf den Rechtsfall schrankenlos zugelassen, wenn die dogmatische Konsequenz nur in ihrer rechtsfallmässigen Verifikation als juristisch vollwertig angesehen und die syste-matische Bearbeitung der Rechtssätze durch die Entwicklung der Rechtsfälle nicht nur immer wieder kontrolliert wird, sondern die erste als die unausweichliche Folge der zweiten, eine Rechtsfallfunktion, eine an Rechtsfällen selek-tierte Systematik, ein an Rechtsfällen ausge-wähltes Normsystem, dargestellt werden kann."

teaduslikus metoodikas, seda rohkem on võimalust allutada pos. õigustõelust õigusteoreetilisele viljelemisele ning õigusdogmatikat õigusmetodoloogilisele arendamisele.⁵⁶

Teoreetilise õigustunnetuse menetlust ja õigustunnetuskujundite kategoriaalset loomust, s.o. õigusmetodoloogiat ja selle teoreetilisi aluseid, uurib ning esitab õigusteooria, mis fenomenoloogilise vaatluskäigu abil loob juriidilisi ideaaltüüpilisi konstruktsioone pos.õiguse materiaalses totaliteedis esineva reaalse paljuse individuaalsuse mõõtmiseks ja süstemaatseks isoleerimiseks, sest pos.õigus kui ruum-ajaline tõelus võtab aprioorsete põhimõistete regioonist oma olulise mõistelise vormiseisundi.⁵⁷ Õigus-

56. T. Otaka, op.cit., lk.102: "Eine materiale Wesenslehre vom Recht ist also um so notwendiger, als sie nicht nur die Selbsterweiterung des Gebietes der Rechtsphilosophie mit sich bringt und demzufolge der Rechtspraxis überhaupt eine Übergangsbrücke zwischen Idee und Wirklichkeit darbietet, nicht nur als methodische Grundlage für die Tatsachenwissenschaft vom Recht unbedingt erforderlich ist, sondern schliesslich allein die Möglichkeit der vollständig klaren Erkenntnis den positiven Rechtsordnung gewährleisten kann."

57. Vrd. siin põhipaneva käsitlusena A.T. Kliimann, Õiguskord, eriti lk.68 jj.

teooria kui üldisem õigustunnetus tahab õiguse olemust tunnetada õigustõeluse ja õigusväärtuse ühtsusena, kusjuures juriidilised "aksioomid" õigustunnetuskujunditena pole mõtteökonoomsed hüpoteesid, vaid tõeluspõhistatud olemustunnetused.

Õigusdog., - toenedes analüütilisele meetodile, milles mõisted omavad selgitusliku abivahendi tähtsust ning ideaaltüüpilised konstruktsioonid emanatistliku loogika abil omatahteliselt ei kujusta pos.õigust, - allutab vaatluseseme tunnetuskriitikale ning võrdleb pos. õigustõelusest loogiliselt tuletuvaid reaaltüüpilisi konstruktsioone õigusteooria ideaaltüüpiliste konstruktsioonidega. Sest iga ideaaltüüpiline konstruktsioon on eeldatavalt alatikehtiv, kusjuures ajaldikehtiv reaaltüüpiline konstruktsioon muutub teataval määral alatikehtivaks, kui teda asetatakse loogilisse seosesse vastava ideaaltüüpilise konstruktsiooniga, väärtustavalt mõõtes teda viimasega.

58

58.Õigusdog.on omane rohkem nn.funktsionaalne meetod,mille abil ta ühiskonna formaalse struktuuri uurimisel püüab selgitada,millist funktsiooni täidab teatavas ühiskonnas mingi sotsiaalne nähe.

Sellaselt kujustatud juriidiline mõistetesüsteem, olgugi pos.õiguskorra mõistmises dekoratiivse abikujundina, suudab olla püsivam ning teha mõistetavaks ka reaaltüüpiliste konstruktsioonide dünamismi.⁵⁹

Nagu tähendasime, iga õigusdogmaatiline vaatlus peab võtma aluseks selle pos.õiguskorra,

Antud õigussüsteematis ei esildu üksnes de lege lata konstruktsioonid, vaid saavad võimalikuks ka de lege ferenda konstruktsioonid. Formalistliku õigusdogmatismi vastu võitleb Fritz v. Hippel, Formalismus und Rechtsdogmatik, Hamburg 1935, lk.8: "Der gesetzliche Formalismus, den wir hier zu beklagen haben, setzt sich nicht ohne Widerstände in die Wirklichkeit um. Überall regen sich Kräfte, um jene Rechtsstarre zu untergraben und abzubauen, ... jenem Formalismus zu harmonisieren und zu heiligen. Beides geschieht vornehmlich mit den Mitteln der Rechtstheorie, genauer gesagt: der sog. "Rechtsdogmatik". Denn auf diesem falsch geregelten, de lege lata also verlorenen Posten betätigt sich mit dem Anspruch auf unmittelbar praktisches Gehör naturgemäß vor allem jene juristische Scheinwissenschaft". Näidates selle distsipliini puudusi, leiab Hippel, et "Rechtsdogmatik" wird hier und im folgenden nur im Sinne der Abwertung einer Scheinwissenschaft gebraucht. Dabei weiss ich wohl, dass man unter dem fraglichen Ausdruck allenthalben auch echte "Rechtstheorie" treibt und getrieben hat". Seepärast siis "Unsre Aufgabe ist nicht Rechts-Dogmatik, sondern Rechtswissenschaft", Rechts-"Theorie". Wir haben keinerlei Berechtigung, dogmatischer zu sein als die Vertreter irgendeines anderen Erkenntniszweiges".

59. T. Otaka, op. cit., lk. 101: "Die positive Jurisprudenz ist eine einzigartige Disziplin, welche in der ganzen Welt der Wissenschaften nicht ihresgleichen hat. Sie ist ein Komplex, bestehend

mille legaalseks osaks on käsitledav normatiiv-
 probleem. Seejuures normatiivsete mõistete kate-
 goriaalse konstruktsiooni kujustamises ei tarvit-
 se meie lähtuda abstraktsest õigusnormi sisust
 (nn. normiloogiline meetod), vaid teatava õigus-
 korra materiaalsest totaliteedist (nn. normi-
 ordinatiivne meetod).⁶⁰

aus den zwei grundverschiedenen Verfahren der
 praktischen, rechtserzeugenden und rechtsver-
 wirklichenden "Interpretation" einerseits und
 des theoretischen, den juristischen Zusammen-
 hang in seiner materialwesentlichen Phase
 deutenden "Verstehens" andererseits. Die prak-
 tische Tätigkeit der positiven Jurisprudenz
 gehört, logisch und objektiv genommen, zu dem
 sich verwirklichenden Prozess der positiven
 Rechtsordnung selbst". Vrd. H. Korte, lk. 57:
 "Der der Jurist kann und will nicht mit sei-
 nen Begriffen das Leben selbst erklären, son-
 dern mit seinen Konstruktionen will er nur
 typische äussere Lebensvorgänge wiedergeben:
 das Recht ordnet das äussere zusammenleben
 von Einzelmenschen und Menschenverbänden".

60. A. T. Kliimann, Õiguskord, lk. 14: "Normiloogiline
 lähtekoht tähendab lähtumist üksikust abstrakt-
 sest õigusnormist ning katset kõike valgus-
 tada üksiku normi struktuuri kaudu. Normior-
 dinatiivne lähtekoht aga tähendab lähtumist
 konkreetsest korraühikust, olgu selleks sotsi-
 aalkord või õigusnormide enesesse suletud ter-
 vikliik kogum, milleks on eeskätt õiguskord ise.
 Normiloogiline lähtekoht kui õiguslikust elust
 irratud normi lähtekoht teeb vaatluse ebaem-
 piirilisel abstraktseks. Normiühikust lähtu-
 misel on aga vaatleja sunnitud jääma õiguslik-
 kude ja sotsiaalsete eluavalduste keskusse.
 Korraühikust lähtumine on teaduslikule objek-
 tiivsusele mõnevõrra ohtlikuks ürituseks, sest

TerMere normatiivprobleem normigradatiivse kvalifikatsiooni mõttes on piiriprobleemiks, olles teoreetiliselt vaadeldav ka iseseisvalt, kas rahvusvahelisõigusliku või riigi siseõigusliku probleemina. Tavaliselt, - nagu igagi teises samalaadses piiriprobleemis, - teatava rannariigi TerMere õiguslikku seisundit "oma-

sel juhul vaatleja paratamatult tõmbub sotsiaalse elu vastuoludesse." Kaheldamatult võib normiordinatiivne lähtekoht viia vastuoksus-tesse, kui meie õiguskorra mõistet ei separeeri tema sotsioloogilisest substraadist - õigusühiskonnast kui niisugusest; vrd. nota, 66.

F.Somló, Juristische Grundlehre, Leipzig 1917, lk.26 jj. normiloogilisele lähtekohale fundeeritud teoreetiline õigusemõistete kontseptsioon on pinnaline, sest õigusemõisted kvalifitseeruvad vaid vormilisest seosusmäärast õiguse endaga, mille tõttu omavad suurel määral suhtelist iseloomu. Kaasaja õigusteadus ei rahuldu sellega. Õiguslike mõistete teoreetiline kontseptsioon omandanud parema esituse - H.J.Wolff, Juristische Person und Staatsperson, Berlin 1933, lk.131 jj., kes nn. positivistlikud õigusemõisted tuletab ja ühtlasi determineerib sellest õiguskorrast, milles need mõisted on tekkinud või võivad tekkida. Õigusteaduslikus literatuuris normiordinatiivse lähtekoha teoreetilise katsena mainitagu - H.Korte, Grundfragen der völkerrechtlichen Rechtsfähigkeit und Handlungsfähigkeit der Staaten, Berlin-Grunewald 1934.

tahtelise generaliseerimisega" käsitletakse üldise rahvusvahelisõigusliku probleemina.⁶¹ Et kujunevad "ebapuhtad" vaatlustulemused, on ilmne. Kui meie sooviks on vaadelda TerMere rahvusvahelisõiguslikku seisundit, siis eraldatuna siseõiguslikust ainestikust, vaadeldes viimast vaid esimese täiendosana. Enne probleemi lahendamisele asumist, anname ülevaate rahvusvahelisõigusliku probleemi olulistest dogmaatilistest alustest.

Rv õigus on isandusvabade vormiliselt üheõiguslike poliitiliste ühikute õigussuhteid määratlevate normistikkude süsteem.⁶²

61. V. Bruns, lk. 5: "In der völkerrechtlichen Literatur... werden die Probleme so formuliert, als handelte es sich um Fragen des staatlichen und nicht um Fragen des überstaatlichen Rechts." Ja lk. 4: "In manchen Lehrbücher werden rein landesrechtliche Probleme erörtert und staatliche Rechtsnormen aufgezählt... Für die Beziehungen unter den Staaten sind landesrechtliche Gesetzbestimmungen blosse Tatsachen und keine Rechtsnormen. Staatliche Normen haben auf alle Fälle nur dann im Verkehr der Staaten Rechtsgeltung, wenn durch vertragliche Bestimmung oder eine Regel des gemeinen Völkerrechts auf sie verwiesen und ihr Inhalt damit zur völkerrechtlichen Norm geworden ist."

62. Neid ühikuid tavatsetakse nimetada ka "suveräänsed õigusühikonnad." V. Bruns, lk. 1: "Das Völkerrecht ist eine Rechtsordnung für die Gemeinschaft der Staaten, ein System von untereinander in einem Ordnungszusammenhang stehen."

A priori need normistikud geneetiliselt kuuluvad mingi kehtiva õiguse ühikusse, õiguskorda, mille "ühtsus ja terviklus põhinevad vastava poliitilise ühiku kehtiva õiguse ühtlasel loomismoodusel"⁶³. Kui eitada siin iseseisva õiguskorra olelut ja piirduda traditsionaalse voluntaristliku doktriiniga, siis see tähendaks vaid rv õiguse tõelise olemuse väärämist.⁶⁴ Õiguskord on "konkreetse

63. A. T. Kliimann, Õiguskord, lk. 119; V. Bruns, lk. 10.

64. Vrd. V. Bruns, lk. 5: "Wer die Geltung völkerrechtlicher Verträge oder überhaupt die Geltung völkerrechtlicher Normen auf die Selbstbindung des Staates zurückführt, der sieht trotz allem in dem Völkerrecht doch nur eine Art äusseren Staatsrechts; er betrachtet die zwischenstaatlichen Beziehungen vom Boden der staatlichen Rechtsordnung aus, ihm verdrängen landesrechtliche Gesichtspunkte die völkerrechtliche Betrachtungsweise."
 Kui nn. voluntaristlik doktriin toeneb riikide enesepiiramise (autolimitatsiooni) teooriale (Jellinek) või riikide-üldtahte teooriale (Triepel), siis nn. ratsionalistlik (idealistlik) doktriin, uemal ajal, kas realistlikule (Verdross) või bioloogilisele (Scelle) jne. teooriatele. Saades aru, et normide kehtealuseks pole riikide tahe, vaid et normide kehtealuste probleem üldiselt on metajuriidiline ja et normi teke ei mõjusta tema edaspidist kohustavat jõudu, siis on paratamatu ratsionalistliku doktriini tunnustamine. Vrd. ka Heydte, Der Verpflichtungsgrund des Völkerrechts, in: Z. öff. R., XI, 1931, lk. 526 jj. Samuti K. Sukiennicki, Essai sur la Souveraineté des États en Droit International modern, 1926, lk. 170 jj. J. Spiropoulos, Théorie générale du droit international, 1930, lk. 46 jj.

poliitilise ühiku õigus, mis on loodud selle ühiku põhikorra-aktiga ja arendatud õiguskontinuiteedi põhimõttel."⁶⁵ Seejuures pole eeldada, et riiklikule võimuorganisatsioonile toenev õiguskord võib olla ainsaks täisulikuks õiguskorraks.⁶⁶ Riigi kui kõrgeima võimuga poliitilise ühiku mõiste on olusuhteline, sest "kõrgeim võim" esineb piiritatud valdkonnas ning on väljaspool seda vaid sotsiaalne faktum, allutatuna kõrge-

65. A.T.Kliimann, Õiguskord, lk.120. See ^{teos} ~~raamat~~ on põhipanevaks käsitluseks õiguskorra probleemistikus, eriti lk.79 jj.

66. On aga ohtlik identida riiki õiguskorraga, nagu seda teeb Viini kool. Sest see tähendab ka õiguskorra samastamist õigusühiskonnaga. Tuleb rõhutada nende teoreetilist vahetegu; vrd. A.Verdross, Verfassung, lk.5 jj: "Rechtsordnung als Inbegriff bestimmter Normen # eine Rechtsgemeinschaft als Inbegriff der durch die Rechtsordnung geregelten Handlungen ... daher nicht zusammenfallen, wohl aber unlöslich aufeinander gezogen sind." Kui õigusühiskond konstitueerub õiguskorra kaudu, siis õiguskorra positiviteet "... besteht ja gerade in ihrer stufenförmigen Erfüllung durch tatsächliche gesetzte Rechtsakte."

male korraprintsiibile.⁶⁷ Nagu riigis autonoomsed poliitilised ühikud (korporatsioonid), nika riigid või muud "suveräänsed õigusühiskonnad" ise võivad teotseda poliitilise ühiku õiguskorra raames. "Suveräänsed õigusühiskonnad" kujundavad poliitilise ühiku, mida tavatsetatakse nimetada riikide-ühiskonnaks,⁶⁸ või õigemini - rahvusvaheliseks õigusühiskonnaks.⁶⁹ See on aluseks nn.

67. A. Verdross, Völkerrecht, lk. 46: "Ein souveräner Staat im Sinne der ursprünglichen Auffassung ist demnach nicht etwa eine schlechthin selbstherrliche, an keine höhere Ordnung gebundene Rechtsgemeinschaft, sondern eine solche, die nur ihren Angehörigen und Untertanen gegenüber die höchste positiv-rechtliche Ordnung bildet... Da die Staaten, obgleich sie ihren Angehörigen gegenüber souverän sind, ihrerseits an das Völkerrecht gebunden sind, können sie und die ihnen gleichgestellten Mächte als völkerrechtsummittelbare Rechtsgemeinschaften bezeichnet werden."

68. Contra-K. Strupp, RdC 47, lk. 301: "la soi-disant communauté des États ne se trouve être de fait qu'une dénomination métaphorique politico-psychologique et comme telle du plus haut intérêt, mais sans valeur juridico-scientifique."

69. A. Verdross, Völkerrecht, lk. 48: "Die Gesamtheit jener Staaten und staatsähnlichen Verbände, die untereinander nach den Normen des allgemeinen Völkerrechts leben, nennt man die Völkerrechtsgemeinschaft (communauté internationale, communities governed by international law). Vrd. H. Drost, Grundlagen des Völkerrechts, München und Leipzig 1936, lk. 73 jj. Contra, näiteks, Hold-Ferneck, Lehrbuch des Völkerrechts, 1930, lk. 86 jj., kelle arvates riikide vahel õigusühiskonna olemiseks puuduvad võimalused, seejuures latentse sõjaseisukorra juures on rv õigus vaid modus vivendi.

rahvusvahelisele (resp.universalistlikule) õigus-
korrale.⁷⁰

Kui eeldada, et õigus loob ühiskonna organi-
satsioonivormi, siis tõeliselt ühiskond kui sotsi-
aalne faktum oleleb õiguse eel. "Suveräänsed õi-
gusühiskonnad" on paratamatuks eelduseks rv õigu-
se kui interkorporatiivsele õigusele.⁷¹ Riik on

70.V.Bruns, lk.10, "Jede Rechtsordnung setzt eine
Rechtsgemeinschaft, setzt einen bestimmten Kreis
von Rechtsgenossen voraus... Eine Ordnung ist
Rechtsordnung nur in der Gemeinschaft, die sie
sich geschaffen und die durch sie zu einer
Rechtsgemeinschaft konstituiert wird." Contra
A.T.Kliimann, Õiguskord, lk.154: "Rahvusvaheline
õigus ei ole tõeliselt mingisse iseseisvasse
õiguskorda kuuluv õigus, sest ta kehtivus basee-
rub mitte enda võimuautoriteedil, mida tal pole
ega saagi olla, vaid autoriteedil, mis ilmneb
üksikute riikide õiguskordade tunnustuses ja
kuulekuses." Sel puhul vrd. nota 66.

Kuid H.Kelsen, Die Technik des Völkerrechts und
die Organisation des Friedens, in: Z.öff.R., XIV,
1934, lk.250: "Das Fundament aller Rechtsorgani-
sation, wie jeder Rechtsgemeinschaft, ist die
Gerichtsbarkeit." lk.246: "Vor die Aufgabe ge-
stellt, die Technik des Völkerrechts bewusst wei-
ter zu entwickeln, sind wir in der glücklichen
Lage, gleichsam ein Vorbild zu haben in der Ent-
wicklung der einzelstaatlichen Rechtsordnung.
Und diese zeigt uns die folgenden typischen
Stadien: Aus dem früherer geschilderten Zustand
der vollkommenen Dezentralisation bilden sich
als erste Zentralorgane nicht etwa... Organe der
Gesetzgebung, sondern Organe der Rechtssprechung
aus. Das Recht wird noch lange gewohnheitlich, im
partikulären Gemeinschaften rechtsgeschäftlich
(vertraglich) fortgebildet, während schon zentrale
Gerichte fungieren."

⁷¹. A.Verdross, Völkerrecht, lk.46: "Mit den souveränen
Einzelstaaten würde aber das Völkerrecht selbst

rv õigussubjektiks, kuid mitte ainsa võimalikuna⁷².

On eksitus ainumääravalt fundeerida riikliku õiguskorra olemust absoluutsele sõltumatusele.⁷³ Rv

õiguse normid rakenduvad nii rahvusvaheliste kui

ka riikide organite eksekutsiooniaktidega, kuid

generaalsete rv õigusnormide alusel. Rv ühiskon-

nas etatistlikud ja ekstraetatistlikud kompetent-

sid fundeeruvad rahvusvahelisõiguslikul kompe-

tentsijaotusel (Zuständigkeitszuteilung). Iga riiki

gi "compétence exclusive'i" statueerib rv õigus,

mis on vaba materiaalseks normiloominguks, määra-

telles riikide rv kompetentsi.⁷⁴ Seega rahvus-

verschwinden, da diese Rechtsordnung begrifflich eine Vielheit von souveränen Mächten zur Voraussetzung hat." "Souveräänsete õigusühiskondade" probleemi kohta vrd. ibid., lk. 44 jj. Ka F. Gastberg, Méthodologie, in: RdC 43, 1933, lk. 323 jj.

72. Vrd. D. Anzilotti, lk. 88 jj.

73. V. Bruns, lk. 12: "Grundprinzip jeder Rechtsordnung ist nicht die Unabhängigkeit des Einzelnen, sondern seine Beschränkung um der Gemeinschaft willen." Lk. 17: "Die Rechtsgenossen seien nicht unter einander, sondern nur an die Rechtsordnung gebunden."

74. Vrd. A. T. Kliemann, Õiguskord, lk. 154: "Totaalõiguskorra asend teiste endasuguste peres määratakse rahvusvahelise õiguse normistikkude alusel." "Kuid seejuures ometigi, "Nende normistikkude kehtivus põhineb tunnetusel ja kuulekusel, mis neile omistavad ja avaldavad rahvusvahelisse käibesse lülituvate riikide õiguskorrad." "Kuid A. Verdross, Völkerrechtsgemeinschaft und Bundesstaat, in: Revue int. théorie du droit, 1928/1929, lk. 19: "Regelmässig aber ist die Normsetzung gegenüber Einzelnen

vahelisõiguslikmonistlik konstruktsioon on tõeluspõhine konstruktsioon, millest tuleb iseloomulik normigradatiivsuse printsiip: iga õigus murrab riigi õiguse.⁷⁵ Sest riigi kompetentsi-

(Individu) der isolierten staatlichen Zuständigkeit überlassen. Doch ist auch diese Zuständigkeit eine völkerrechtliche, da die Abgrenzung zwischen der internationalen und der isolierten Zuständigkeit durch die Verfassung der Völkerrechtsgemeinschaft vorgenommen wird. Daher kann nur der jeweilige Inhalt des Völkerrechts ergeben, ob eine Angelegenheit in den einen oder den anderen Bereich fällt... Innerhalb der isolierten Zuständigkeit sind wiederum zwei Hauptbereiche zu unterscheiden. Einerseits nämlich räumt das Völkerrecht dem einzelnen Staaten eine Sphäre ein, in der sie nach freiem Ermessen vorgehen können, so dass es ihnen hier freisteht, Rechtsnormen beliebigen Inhalts zu erlassen. So überlässt es z. B. das Völkerrecht jedem Staate, seine Staatsform, seine Organisation, seine Gesetze innerhalb bestimmter völkerrechtlicher Schranken frei zu wählen. Wir nennen diesen Bereich den völkerrechtlich selbständigen, freien Wirkungskreis der Staaten. Andererseits aber beauftragt das Völkerrecht die Staaten, die Völkerrechtsnormen durch Setzung der nötigen Rechtsakte durchzuführen. Wir nennen diesen Bereich der völkerrechtlich beauftragten, gebundenen Wirkungskreis der Staaten."

75. Vrd. A. Svoboda, Völkerrecht bricht Landesrecht, in: Z. öff. R., XIV, Wien 1934, lk. 487 jj. eriti lk. 531: "Die allgemein anerkannten Regeln des Völkerrechts" sind gegenüber dem innerstaatlichen Gesetzrecht Normen: generisch derselben Wesensart, jedoch spezifisch verschiedener Eigenart. Das Völkerrecht bricht - vermöge der sozialen Bindekraft seiner zweckursächlichen Richtungskraft - das Landesrecht". Lk. 517: "Das Völkerrecht bricht indessen vermöge seiner sozialen Vorrangstellung..." Contra - A. Zorn, Grundzüge des Völkerrechts, 1903, lk. 5: "Das Völkerrecht ist juristisch nur Recht, soweit es Staatsrecht ist."

sfäär on konkreetne. Riik oma tegevuses ei saa lubamatult tungida teise riigi kompetentsisfääri. Rv ühiskonnas eksisteerib suhteid, millede normimiseks ei piisa ühe riigi, vaid nn. rv legislatsioonist.⁷⁶

Rahvusvahelisõiguslikus literatuuris pole tavaliselt metodoloogiliselt rõhutatud ideaal- ja reaaltüüpiliste konstruktsioonide vaheteo tarvidust. Rv õigust kui "nõrka" õigust on teadlased teoreetilistes konstruktsioonides püüdnud täiustada, luues "omatahtelisi" õigusnorme.

Ka A.T.Kliimann, Õiguskord, lk.156: "riigi õiguskorra õigus murrab rahvusvahelise õiguse". Vrd.nota 78. Kuid A.Verdross, Völkerrechtsgemeinschaft und Bundesstaat, in: Revue int.théorie du droit, 1928/1929, lk.19: "Völkerrecht bricht somit staatliches Recht, Völkerrecht geht vor staatlichem Recht. Damit steht keineswegs in Widerspruch, wie häufig behauptet wird, dass die Staatsunterworfenen das staatliche Recht schlechthin zu befolgen haben. Denn nach Völkerrecht ist eben auch das völkerrechtswidrige staatliche Recht relativ, nämlich für die Staatsunterworfenen verbindlich. Doch steht es dem verletzten Staate zu, die Aufhebung dieser Normen im völkerrechtlichen Verfahren zu verlangen. Das völkerrechtswidrige staatliche Recht ist also nicht nichtig, aber anfechtbar. Daher siegt rechtlich schliesslich immer das Völkerrecht über das staatliche Recht. Eine solche relative Geltung einer Norm ist auch innerhalb des staatlichen Rechts möglich."

⁷⁶.Vrd.G.Scelle, Précis de droit des gens, II, Paris 1934, lk.298jj.

Senini rv positiivõigusliku ainese dogmaatilises vaatluses pole olnud järjekindlust, millede tõttu vaatlustulemused on õigusloogiliselt ebatõesed.⁷⁷

Seepärast vältides neid eksimusi, tuleb rõhutada, et rahvusvahelisõiguslik probleem õigusdogmaatilises uurimuses vaadeldakse positiivõigusliku probleemina,⁷⁸ selgelt eritelles de lege lata ja de lege ferenda konstruktsioonid, kusjuures võttes omaks normiordinatiivse lähtekoha meie toename TerMere normatiivprobleemi lahendamisel

77. Vrdl. G.A. Walz, Inflation im Völkerrecht der Nachkriegszeit, Berlin 1939. Walz suudab siin lühidas kokkuvõttes juhtida tähelepanu ka rahvusvahelise õigusteaduse "gurnud punktidete".

78. V. Bruns, lk.7: "Unsere heutige Rechtslehre und besonders die Theorie des Völkerrechts bezeichnet sich als die Lehre vom positiven Recht. Für sie ist Recht nur das gesetzte und das Gewohnheitsrecht, Völkerrecht nur, was durch Vertrag oder Rechtsübung der Staaten ausdrücklich geschaffen ist." Aga lk.3: "In ein System des Völkerrechts, das nur ein System des gemeinen Völkerrechts sein kann, gehören einzelne Verträge überhaupt nicht, sondern nur Rechtsgrundsätze, Rechtsinstitute und Rechtsätze von allgemeiner Geltung."

rv õiguse primaarsuse hüpoteesil.⁷⁹ Kaheldamata

ei tähenda see hüpotees midagi muud kui normi-

tehnolist graditsiooni teatavas õiguse süsteemi

ühtsuses.⁸⁰

79. Käesolevaga võtame omaks selle tunnetusteoreetilise hüpoteesi, mis on leidnud tunnustamist uuemas rahvusvahelisõiguslikus literatuuris, nagu V. Bruns, lk. 1 jj.; A. Verdross, Völkerrecht; A. Mandelsloh, Politische Pakte und völkerrechtliche Ordnung, in: 25 Jahre Kaiser Wilhelm-Gesellschaft, Berlin 1937, lk. 213 jj. Ka G. Scelle, op. cit. Sellele vastadiks on riikliku õiguse primaadi hüpotees. Valdavamas kirjanduses on leidnud tunnustust; ka A. T. Kliimann, Õiguskord.
80. B. Mirkine-Guetzevitch, Les bases historico-empiriques de l'unité du droit public, in: Revue int. théorie du droit, 1928/1929, lk. 247 jj. Eriti lk. 247: "L'unité du droit public, dont nous nous proposons d'exposer le principe dans la présente étude, est à la fois un principe de la Théorie du droit, et un principe de la méthode. Vrd. W. Schiffer, Die Lehre vom Primat des Völkerrechts in der neueren Literatur, Leipzig und Wien 1937, lk. 275: "Der Völkerrechtsprimat ist als das Ergebnis einer historischen Entwicklung darstellt. Er setzt ein einheitliches Rechtssystem voraus, wie es die innerstaatliche Rechtsordnung bildet. Innerhalb dieser Systemeinheit verliert die Trennung zwischen Völkerrecht und staatlichen Recht ihre absolute Bedeutung... Danach wird verständlich, mit welchem Recht man sagen konnte, dass sich das Problem des Völkerrechtsprimats nur für die dualistische Konstruktion stelle. Denn allein die dualistische Theorie kennt zwei durchaus verschiedene Systeme, das Völkerrecht und das staatliche Recht, und vermag deshalb zu der Frage nach dem Primat eines dieser Systeme vor dem anderen zu führen... Jedenfalls kann im Rahmen eines Systems, das von der Einheit alles Rechtlichen ausgeht, nur nach den höchsten Normen der einheitlichen Ordnung, nicht aber

nach dem Primat einer Ordnung vor der anderen gefragt werden... Aus der Systemeinheit der Weltrechtsordnung ergibt sich dann von selbst die Lösung der für das Verhältnis von überstaatlichem und staatlichem Recht wesentlichen Einzelfragen. Ist jene Ordnung der einzelstaatlichen grundsätzlich gleichgeartet, dann wird die Frage der sogenannten Transformation zum rein rechtstechnischen Problem. Dasselbe gilt von der Frage der Widersprüche zwischen höheren und niederen Normen und ihrer Auflösung."

Vrd. H. Kelsen, Zu Lehre vom Primat des Völkerrechts, in: Revue int. Théorie du droit, 1938, lk. 211 jj.

K o l m a s o s a

P R O B L E E M I L A H E N D U S

1. p e a t ü k k

ÜLDISELT

I Lahenduse menetlus

(§1.) Iga probleemi lahendamine vajalikult eeldab probleemi olumääratlust. Selleks siis probleemi teoreetiliseks tunnetamiseks ja eritelemiseks on tarvilik eelkõige selgitada vaatluseseme konstruktiivne mõiste, avastades selle genus proximum ja differentia specifica. Õigusdogmaatiline probleemiuurimus eeldab vajalikuna normatiivmõistet. Nii ka TerMere normatiivprobleemis.

TerMere positiivõigusliku seisundi konstruktiiv-mõistelistel määratlemisel kerkib eelkõige küsimus selles, kas (1) vaatluseseme üksikuid sisuosiseid tuvastades ekstraheerida konstruktiivne mõiste või (2) mõistet a priori seades, näidata selle paikapidavust mõiste sisuosiste üksikasjalikus analüüsis. Kumbki erirada käiv mõistemääratlus on

on näiliselt väärtuslik. Kui esimeses objekti sisuosiste struktuur-analüütilise kirjeldamisega jõuame selgemini piiritäldud mõisteni, siis teises - seatud mõiste kaudu jõuame objekti sisuosiste asendi ja ulatuse kindlamale tuvastamisele.

On ilmne nende menetluste ühekülgsus. Sest iga teaduslikus uurimuses on nii, et seletuse ja interpreteerimise ~~eri~~ käib täpne vaatlus ja kirjeldus. Kuid vähe sellest, sest iga probleemi lahendus oleneb suurel määral probleemi-seadest.

Probleemi seadmisel on aga otsustav nähe kui omapärase terviku nägemine. Sellest peame järeldama, et vaatluse vajab esialgset kirjeldavat piiritlemist, milline kahtlemata on provisoorne. Sel teel aga rasmistame vaatluseset, mille sisuosiste üksikasjaliku tuvastamisega meie jõuame tema üldkehtiva olumääratluseni, teoreetilise konstruktiivse mõisteni. Sellega oleme aga lugenud ülearuseks ühte või teist menetlust ning oleme eelistanud nende vahelmist adekvaatset menetlust, püüdes kasustada kumbagi menetluse hüvesid.

II. SPETSIFIKATSIOON

(§ 2). TerMeri geograafiliselt on rannikule külgnev mere-vööde (-tsoon). See puhtgeograafiline mõistemääratelu ei projekteeri TerMere tõelist õiguslikku seisundit. TerMere normatiivprobleemi lahendamisel on aga paratamatult vajalik esildada just TerMere normatiivmõiste. Laskumata üksikasjusse, meie märgime mererannikule külgnevas nn. rannameres, kaldast ulgumereni, nelja erineva õigusliku seisundiga mere-ala:

1. siseveed (les eaux interieures, die Eigen-gewässer, nationals waters, vnutrennije vodõ), mis alluvad täielikult rannariigi õiguskorrale;
2. TerMeri (la mer territoriale, das Küstenmeer, territorial waters, territorialjnoje more), mis teatavas ulatuses allub rannariigi õiguskorrale, ja
3. kontrollvööde (la zone contiguë, die Ergänzungszone, Verwaltungszone, zona kontroljja), milles rannariigile kuuluvad teatavad spetsiifilised eriõigused.

Need mere-vöötmed (1, 2, 3) on allutatud enamal või vähemal määral rannariigi õiguskorrale ja selles mõttes erinevad õiguslikult.

4. ulgumerest (la haute mer, das offene Meer, open sea, otkrõtoje more), mis ei kuulu ühegi riigi territooriumi ja kus kehtib nn. merevabaduse põhimõte, s.t. ulgumeri on vaba kõigile kasutamiseks. Nende merevöötmete ja ulgumere õiguslikust seisundist anname ülevaate allpool.

Siseveed ja TerMeri loetakse rannariigi territoriaalveteks sõna laiemas mõttes. Territoriaalveeks sõna kitsamas mõttes on siseveed.

Siseveed liigituvad: 1. siseveed sõna kitsamas mõttes (nn. territoriaalsed siseveed) ja 2. siseveed sõna laiemas mõttes, s.o. sisemereveed (nn. maritiimsed siseveed). Territoriaalsed siseveed on mandril ja saartel asuvad veekogud: jõed, kanalid ja järved. Maritiimsed siseveed on sisemeri, sadamad, jõesuudmed ja lahed, ka merikitsused.

Sisevetest ulgumere suunas on ruumiliselt

järgmiseks vöötmeks TerMeri, mida üheltpoolt piiristab mererand ning siseveed, kuna teiselt poolt - ulgumeri (või kontrollvööde, kui see on olemas).

TerMeri on seega mere-vööde, mis õiguslikult po-

81

le sisevesi, kontrollvööde ega ulgumeri . Sellega

81. Mere-ala õiguslikku nelikliigitust tunnustab Gidel I lk. 44: "Le milieu marin est physiquement un. Juridiquement, il n'est un que pour aut tant qu'on le considère dans son ensemble comme régi par l'ordre juridique constitue le droit public maritime international. Du point de vue de ce droit le milieu marin comporte diverses parties qui sont soumises a des regles juridiques particulières..."; lk. 45: "Les quatre zones maritimes que l'on rencontre, on plus exactement que l'on peut rencontrer en partant de la terre ferme et en se dirigeant vers le large sont, dans l'ordre: les "eaux intérieures", la mer territoriale", la "zone contiguë", la "haute mer".

Contra-Neumeyer IV, lk. 569: "Der Wasserfläche des Meeres kommt nach Völkerrecht eine verschiedene Rechtslage zu, je nachdem es sich um die hohe See, um Küstengewässer oder Eigengewässer handelt. Die hohe See ist staatenlos. Die Eigenwässer unterstehen der vollen Hoheit des Uferstaats. Bei den Küstengewässern: Herrschaft des Uferstaats unter Mitherrschaft des Staats der Flagge für die inneren Angelegenheiten des Schiffes". Lk. 569 nota 2: "Nach Gidel 3, 361 ff. würde es sich um eine Viertelteilung handeln, läge zwischen Küstengewässern und hohen See die "angrenzende Zone", ein Teil der hohen See..."

Ex bibl. univ. Tart.

oleme andnud olumääratluse, mis vajab normatiivset mõistemääratlust, et sellega piiritada Ter-Mere normatiivprobleemi õigussisulist kujundit.

III ETÜMOLOOGILINE MÕISTE

(§ 3.) Iga objekt oma mõisteliseks erite-
luks vajab individuaalset iseloomukat sõnalist
väljendit, terminus technicus't. Seda tavatsetak-
se nimetada objekti etümoloogiliseks mõisteks.

Rannaäärse merevöö⁸²me terminoloogilises tä-
histamises rv teoorias ja praksises esineb eba-
ühtlus nii sõnastuses kui ka selle sõnastuse si-
sulises mõistmises . Silmapaistev on erinevate
nimetuste rohkus. Eeskätt keelkondlikus mõttes.
83)

Kui prantslased seda merevöödet nimetavad :

"mer territoriale" (territoriaalmeri), "mer cotiere"

82 Schücking, Küstenmeer, lk. 3 jj.; Mercker, lk. 1.; Gidel I, lk. 46 jj, Jessup, lk. XXXVII:
To avoid confusion, the terminology must first be fixed. There has been no universal agreement upon this terminology..."

83 Godey, lk. 1 jj. - "mer cõtîère", uuemal ajal prantslased on juba ühtlustanud oma nomenkla-
tuuri - "mer territoriale", vrd. Gidel jt.

(rannameri), mer littorale" (kaldameri), "eaux territoriales" (territoriaalveed), siis anglo-
 84 saksid - "territorial waters" (territoriaalveed),
 "jurisdictional waters" (jurisdiktsiooni veed),
 "marginal sea" (marginaalmeri), "maritime belt",
 85 kuid sakslased : tavaliselt "Küstenmeer" (rannameri), "Küstengewässer" (rannaveed), "Territorialmeer" (territoriaalmeri) ja venelased -
 "territorialnoje vodõ", ka "territorialnoje more" ning itaallased - "mare territoriale" (territoriaalmeri), "mare littorale" (kaldameri).
 Sellega pole veel antud TerMere kohta käiva terminoloogia täielik nomenklatuur.

Juba Haagi kod.-konv.-i eel tõusetus päevakorrale nõue ühtlustada rannäärse merevöötme
 87 nomenklatuur . Ja Haagi kod.-konv.-il läidiski

-
- 84 Kuni senini inglased pole loobunud oma enamtarvitavamast nimetusest - "territorial waters", vrd. Oppenheim, I, lk. 357 jj.
- 85 Ka sakslased ei näi loobuvat oma liitsõnast - "Küstenmeer", vrd. Rass, lk. 9 jj., Schade, lk. 45 jj. ning isegi "Küstengewässer", -Voigt, lk. 1 jj.
- 86 Uuemaist-Baldoni j.t. - "mare territoriale", Fiore - "mare littorale".
- 87 Vanselow, Küstengewässer, lk. 301 jj

tunnustuse sõna "territoriaalmeri" (mer territoriale), eelistatavana sõna "territoriaalvee" asemel, mida oli proponeerinud kod.-konv.-i ettevalmistav komisjon⁸⁸. Sellega peab lugema nomenklatuur ühtlustatuks, olgugi et liitsõna "territoriaalmeri" oma adjektiivivi osas on mõnevõrra ebatäpne ja põhjustab arusaamatusi, kuid näib olevat ilmne, et paremat sõna antud territoriumi tähistamiseks ei leidu⁸⁹. Rv hilisemas praksises ja literatuuris ei ole ta aga ka veel täit eluõigust

⁸⁸) Olgu tähendatud, et nimetus "territoriaalmeri" leidis tunnustust juba 1894.a. Rahvusvahelise Õiguse Instituudi (Institut de Droit International) poolt Pariisis.

⁸⁹) Motiivid nomenklatuuri kohta vrd. Bustamante, lk. 200 jj. Sõnade "territoriaalmeri" ja "territoriaalvee" vahetes tarviduse kohta Haagi kod.-konv. il Hollandi esindaja J. François omas aruande (Rapport de la deuxième Commission: 230.M.117.1930,V) lisas, lk. 6 avaldab põhistused: "En faveur du premier terme (eaux territoriales qui était employé par le Comité préparatoire militent l'usage plus général et l'emploi dans plusieurs conventions internationales. Toutefois on le saurait contester que cet terme est de nature à prêter, et prète en effect, à des confusions, du fait qu'on s'en sert aussi pour indiquer les eaux intérieures on bien l'ensemble des eaux intérieures et des eaux "territoriales" dans le gens restreint du mot. Pour ces raisons, on a donné la préférence à l'expression mer territoriale".

äärne mere-ala⁹³ ja kitsamas mõttes kui rannaäär -
 ne merevööde, mis ümbritseb rannariigi maa-ala ja
 siseveesid (ka maritiimseid siseveesid)⁹⁴. Naib,
 et siin on tegemist keelkondlike vääratustega ja
 meil jääb k nnitada, et "TerMeri" on leidnud ärava-
 hetamist sõnaga "territoriaalveed" ja et "TerMere-
 na" mõistame tema kitsamas tähenduses.

IV. NORMATIIVMÕISTE.

A. Teoreetiline kontseptsioon.

(§ 4). Kaheldamatult ei piisa etümoloogilisest
 mõistest TerMere õigusliku seisundi ja selle ju-
 riidilise loomu vajalikuks eritelemiseks ja tunne-
 tamiseks. Selleks vajame TerMere normatiivse struk-
 tuuri määratlemist, et sel teel kohase definee-
 rimismenetluses kujustada TerMere konstruktiivne
 mõiste, avastades selles genus- ja species-tunnu-
 seid. Printsipiaalselt iga mõiste määrang on tõe-
 liselt vaba deklaratiivne väljend, mille ülesan-

93) Näiteks Schücking, Küstenmeer, lk. 3, ka Hat-
 schek, lk. 179

94) Nagu sakslased "Küstenmeer", inglased "territor-
 ial waters".

deks on vaid intuiitiivses vaatlusmenetluses esil-
 duvaid mõtteid täpsalt individualiseerivalt kujus-
 tada. Igas mõistemäärangus arvestatagu kahte mo-
 menti: ajaloolis-traditsionaalset, s.o. milliseid
 nähteid tavaliselt seotakse vastava väljendiga,
 ning materiaalset - vaatluseseme diferentseerumi-
 ne samalaadseist peab kõrgemal määral kujunema
 oluliseks individualisatsiooniks, mis vaatlusöse-
 me seaduspärasuse tunnetamises on tõeliselt rela-
 vamtme ⁹⁵.

Lähtutagu käesolevas eelkõige õigusteadus-
 likkude mõistete teoreetilisest kontseptsioonist.

- 95) Vrd. A. Ross. Kritik der sogenannten praktischen Erkenntnis, Kopenhagen 1933, lk. 440 jj., eriti lk. 441: "Der Begriff ist eine gedankliche Bestimmung, nicht aber eine Sache... Die Definition muss gerechtfertigt werden." Lk. 445: "Überhaupt gilt es als eine allgemeines methodisches Prinzip, dass je genereller der Ausdruck ist, um so grösser auch die Gefahr, dass er kein wahrer Ausdruck für die realen Kräftefaktoren ist. Alle generellen Ausdrücke können auch falsche Generalisation, ... in der Bedeutung von Verschönerungen oder Idealisierungen, die über die wirklichen, wenn auch unbewussten (d.h. nicht reflektierten) Determinanten zu decken haben, sein."

Need nõisted on teaduslikud mõisted, millede objektiks on õiguslik tõelus. Nende õigusteaduse immanentsete mõistete sisu on kvalifitseeritav sub specie juris, s.t. saab põhimõtteliselt määratella vähemalt juriidilist laadi genus-omaduse kaudu. Selles siis nende mõistete erinevus teistest olemismõistetest (Wesensbegriffe.)

Õigusteaduslikke mõisteid nende loogilise funktsiooni ja struktuuri mõttes liigitellakse:

a) õigusüldmõisted (põhimõisted) ja b) õigusemõisted, normatiivmõisted⁹⁶.

a) Õigusüldmõisted on nn. eeljuriidilised mõisted, mis pole normitehnilise sisuga õigusemõisted, vaid on õiguslikult kvalifitseeritavad olemismõisted, mille e species-tunnuseks on nende juriidiline genus ning genus-tunnuseks mingi metajuriidiline, sotsioloogiline omadus⁹⁷.

96) Somlo, op, cit., lk. 26 jj. vastavalt "Rechtsvoraussetzungs-begriffe" ja "Rechtsinhaltsbegriffe", kuid nende fundamentum divisionis toeneb normilooligilistele lähetele ja seepärast pole võimaldanud prätsiseerivat liigitamist.

97) Vrd. Kliimann, Õiguskord, lk. 65 jj.

b) Normatiivmõisted (õigusmõisted) tuletuvad õiguslausetest, s.t. nende sisu määratellakse õigussisulise genus- ja species-tunnuste abil. Need mõttelised kujundid, vaatamata oma tüüpilistele vormidele, on individuaalsed ning teleoloogilised, millede ühtsus determineerub nendega geneetiliselt seotud õiguskorra ühtsusest. Need on puhtjuriidilised mõisted, vaatamata sellele, kas nad on sisult õigusdogmaatilised või õiguspoliitilised⁹⁸.

Õigusdog. on pos.õigussisulisi elemente vaat-

98) Normatiivmõiste teoreetilise konstruktsiooni määrateluks võrd. B.Silberschmidt, op. cit., lk. 204: "...juristischen Begriffe, die ausschliesslich ein rechtliches Verhältnis bedeuten, die ausserrechtlich somit gar nicht vorkommen können... sind alle nur in Sollsätze aufzulösen. Gleichgültig ist es dabei welchen Rechtsgebiete der Begriff angehört, ... ob der Begriff einer positiven Rechtsordnung entnommen oder rechtspolitischer Natur ist. ...Für den Rechtsbegriff bestimmend ist immer nur die ... von der Rechtsordnung festgesetzte Bedeutung... Irgendein objektiver Sachverhalt, wie im theoretischen Gebiet, ist dabei nicht vorhanden, da der Geltungsgrund aller Rechtsbegriffe einzig und allein die Rechtsordnung selbst ist mit ihren von Menschen festgesetzten und daher nicht transzendentgültigen Sollsätzen."

lev ja esitav teaduslik distsipliin. Ta kujustab õiguspositiivistlikke normatiivmõisteid. Teisi õiguste aduslikke mõisteid, olgu nad õigusüldmõisted või transtsendentaalloogilised normatiivmõisted, õigusdog. vaatleb teaduslikkude tööhüpoteesidena, tõe stamatute aksioomidena⁹⁹. Et tänapäeva õiguste adus kui tõeluspõhistatud pos. teadus vajab ikkagi kõigi oma mõistete sisu täpsustamist, siis selleks õigusteoorias püütakse nende mõistete, eeskätt õigusüldmõistete, sisu ja mahtu täpsustada ning esitada¹⁰⁰.

99) Vrd. ka Kliimann, Õiguskord, lk. 66.

100) Nende mõistete tunnetuskriitilise sisustamise vajaduse kohta vrd. A. Ross, op. cit., lk. 15 jj.:
 "...juristischen Grundbegriffe infolge ihrer historischen Entstehung und Entwicklung so fest mit der metaphysischen Vorstellungswelt der sog. praktischen Erkenntnis verwachsen sind, dass sich ihr eigentlicher Bedeutungsinhalt heute nicht verstehen lässt, ohne erst diese Vorstellungswelt aufzuzeigen und klarzulegen... die Rechtswissenschaft ein Begriffssystem ererbt hat, dessen eigentlicher, nicht mehr unmittelbar durchsichtiger Begriffsinhalt einer metaphysischen, der Wirklichkeit inadäquaten Gedankenwelt entsprungen ist - imstande ist, zu erklären, dass die Anwendung eines solchen Begriffssystems in einer Wissenschaft, die in Übereinstimmung mit modernen Gesichtspunkten auf den Boden der Wirklichkeit zu bauen wünscht, Unklarheiten und Disharmonien hervorbringen muss". Lk. 16:
 "Ob nun die juristischen Grundbegriffe wirklich einmal einer wirklichkeitsfremden, mystischen, praktischen-metaphysischen Ideenwelt entsprungen sind oder nicht, - wird der Jurist antworten".

Nagu eelesitatud arutelust nähtub, on TerMere konstruktiivne mõiste kvalifitseeritav normatiivmõistena, mida õigusdog. sisustatakse ning esitatakse õiguspositivistlikuna.

B. TERMERE NORMATIIVMÕISTE MÄÄRATLUSKATSEID

(§ 5). Kuigi teadus on vaba looma mõisteid, siiski peab sel puhul arvestatama põhimõtet: entia praeter necessitatem non esse multiplicanda. Mõistemääratlemisele asutaguseepärast ainult siis, kui senised ei rahulda või senised vastavad mõisted ei suuda haarata uut tekkinud olma või sündmust.

TerMere normatiivstruktuuri mõistemääratlemisele peame asuma sama mõõdupuuga. TerMere normatiivmõiste kujustamine poleks enesest oluline, kui vastav mõiste leiduks literatuuris. Vaadeldes seniseid TerMere mõiste määratluskatseid, näeme teatavat ebajärjekindlust vaatluseseme mõistelise sisulises haaramises. Pealegi need mõistemääratlused mõningal määral ei vasta normatiivmõiste kujustamise nõuetele, sest need mõisted pole sisustatud ega esitatud õiguspositivistlikena. Tooksime alljärgnevas mõningaid näiteid.

Sagedamini antakse vaid TerMere geograafilise mõiste, rahuldades ~~vaid~~ sellega, et "TerMeri on rannale ligiolev meri" ("das nächst der Küste gelegene Meer")¹⁰¹ või "see osa merest, mis uhub kallast" ("that portion of the sea which washes the coast")¹⁰². Seda territoriaalset momenti püütakse rohkem rõhutada mingi uue iseloomustava asjaoluga, näiteks, öeldes: "see osa merest, mida kahurid kaldalt suudavad tabada" ("derjenige Teil des Meeres, welchen Kanonen vom Ufer aus zu bestreichen vermögen")¹⁰³, või lihtsalt rõhutades erinevust teistest veeladest

101) Uuemaist Rass, lk. 13; isegi Verdross, lk. 121: "Von den maritimen Eigengewässer ist das Küstenmeer (Küstengewässer) zu unterscheiden. Man versteht darunter jenen Meeresstreifen, der sich an das Festland oder die Eigengewässer des Küstenstaates ausschliesst. Seda geograafilist mõistet, kuigi mitte normatiivmõistena, on täpsustanud Bustamente, Droit III lk. 59: "La mer territoriale ... doit s'entendre de toute la partie de la surface maritime du globe qui a comme limite intérieure une côte de terre ferme, ou l'embouchure ou la fin d'une rivière, et pour limite extérieure la mer libre."

102) Phillimore, lk. 235

103) Heilborn, lk. 37, samaselt ka Pradier-Fodère, lk. 170.

sellega - "erinevalt territoriaalvetest on veeru-
 rum, mis laiub territooriumi ja ulgumere vahel
 ja nimetatakse rannaveeks" ("Verschieden von den
 Territorialgewässer ist ein Wasserraum, der sich
 zwischen dem Territorium und den offenen Meere
 hinzieht und Küstengewässer heisst")¹⁰⁴, Kuid
 siis näeme juba ka normatiiv-mõistelise erit-
 lustunnuse esiletõstmist fraasis - "rannameri on
 mereosad ranna ligidal, milles rannariik rv õi-
 guse jõul eesõigusi teostab" ("Küstenmeer sind die
 Meeresteile nächst der Küste, in denen der Ufer-
 staat kraft Völkerrechts Vorrechte ausübt")¹⁰⁵.

Kujustatakse juba osaliselt normatiivmõistena:
 "TerMeri on see ulgumere osa, mis uhub teatava
 riigi randa, põhiliselt samas õigusseisundis
 leidub, nagu ulgumerigi, kuid ometigi - rannast
 alatise valitsemise võimaluse tõttu - allub eri-
 listele õigusreeglitele, mis omapäraseid õigusi

104) Gareis, lk. 102

105) Frenzel, lk. 45

ja kohused põhistavad" . Või isegi lihtsalt - "on rannariigi suveräänala, aga koormustatud läbisõiduõigusega kõigi riikide süütuks mereliikluseks". Kuid lihtsustatud, siiski ebatäpsena - "territoriaalvete või -mere all mõistame merevööd ulgumere ja mandri vahel, mille suhtes rannariigil on teatud õigused"

107

TerMere normatiivmõiste määratlemine ei näi olevat lihtne. Õigusteaduslikust literatuurist võiksime tuua näitena seda, kuidas juristi-teoreetiku vastavad katsetamised on viinud üha uutele lahendustele. Kui alul defineerib TerMerd kui "osa ulgu-

106) Stier-Somlo, VdV I, lk. 780: "Küstenmeer ist derjenige Teil des weiten offenen Meeres, der eine Küste eines Staates gespült, grundsätzlich in derselben Rechtslage sich befindet, wie die hohe See, jedoch - wegen der Möglichkeit ständiger Beherrschung von der Küste aus - Besonderen Rechtsregeln, die einartige Rechte und Pflichten begründen, unterworfen ist".

107) Vanselow, lk. 98: "Die Territorialzone (oder Territorialgewässer) ist Hoheitsgebiet des Uferstaates, aber belastet mit dem Durchfahrtsrecht für den harmlosen Seeverkehr aller Staaten". Kaiv, lk. 410.

sonderregelungen überwiegend land-

desrechtlichen Art unterworfen sind.
110) Strupp, RÖG 47, lk. 549: "les eaux territoriales ne sont que des parties de la haute mer baignant une côte, et qui sont soumises pour des raisons de nature notamment militaire, sanitaire, fiscale ou économique, à une réglementation

merest, mis uhub riigi randa, allub julgeoleku alustel militaarse, ~~sanitaarse~~, fiskaalse loomuga erinormidele"¹⁰⁸, siis juba mõni aeg hiljem enumeratsiooniliselt täpsustatakse - "ja mis julgeoleku alustel on allutatud ülekaalukalt maaõigusliku laadi politseilise, eriti julgeoleku- ja tervishoiupolitseiliste, militaarsete, maksunduslike ja majanduslike loomuga erinormimistele"¹⁰⁸ ning lõpuks täpsustatakse vastavat definitsiooni: "kui rannale külgnev ulgumere osa ja mis on allutatud militaarse, sanitaarse, fiskaalse või majanduslike vajaduste otstarbel spetsiaalsele normimisele, milline normimine on printsibiit siseõiguslik ja rv õiguse erandlikel alustel".¹¹⁰

- 108) Strupp, Theorie, lk. 40: "Küstengewässer Teil des offenen Meeres, der eine Küste eines Staates bespült, aus Sicherheitsgründen militärischer, sanitären, fiskalischer Natur Sondernormen unterliegt".
- 109) Strupp, Küstenmeer, lk. 54: "...Küstengewässer definiere als Teile des offenen Meeres, die die Küsten eines Staates bespülen, und die aus Sicherheits- und gesundheitspolizeilicher, militärischer Natur Sonderregelungen überwiegend landesrechtlicher Art unterworfen sind."
- 110) Strupp, RdC 47, lk. 549: "les eaux territoriales ne sont que des parties de la haute mer baignant une côte, et qui sont soumises pour des raisons de nature notamment militaire, sanitaire, fiscale ou économique, à une réglementation

Hilisemal ajal on hakatud üksteisest eraldama TerMere geograafilist ja normatiivset mõistet, defineerides neid järgmiselt: "Geograafiliselt on TerMeri lihtsalt seesugune osa merest, mis uhub randu. Õiguslikult on TerMeri seesugune osa ulgumerest ranna ligiduses, mis ei kuulu rannariigi sisevete ega kontrollvõtme hulka. Piiristatakse ühelt poolt rannariigi mandrirannast või sisevetest, teiselt poolt ulgumerest või kontrollvõtmest". Eelantud normatiivmõiste on formalistlik ega iseloomusta

spéciale, réglementation, en principe de droit interne, et a titre exceptionnel de droit des gens"

- 111) Coenen, lk. 1: "Geographisch ist Küstenmeer (=KM) einfach derjenige Teil des Meeres, das die Küsten bespült. Rechtlich ist KM (eaux territoriales) (negativ) derjenige Teil des freien Meeres nächst der Küste, der nicht zu den Eigengewässern (eaux interieures) des Uferstaates und nicht zur Ergänzungszone (zone contigue) gehört. Es wird also begrenzt einerseits durch die Festlandküste oder ein Eigengewässer des Uferstaates, andererseits durch das hohe Meer oder die Ergänzungszone"

- 113) Dr. Harvardi projekt on Põhja-Ameerika Ühendriigi Harvardi Ülikoolis 1929.a. koostatud projekt. Sellele õiguse kohta vt. Coenen, lk.11.
- 114) art. 2: "The marginal sea of a state is that

sisuliselt TerMere erandseisundit. Seda osa aga on sakslane Neumeyer püüdnud defineerida järgmiselt:

"TerMereks loetakse merevöödet, milles on rannariigi võim lipuriigi kaasvõimuga laeva siseasjus¹¹²".

Eelneva kohaselt näeme, et TerMere normatiivmõiste defineerimine õigusteaduslikus literatuuris pole saavutanud vajalikku sisutäpsust ega selgust. TerMere õiguse kodifikatsiooni projektides võime leida vastavaid definitsioone, mis on juba sisukamad, võrreldes eelnimetatud mõistemäärateludega. Näiteks, Harvardi projektis¹¹³ on definitsioon: "Riigi marginaalmeri on see osa merest kolme miili (60. osa pikkuse kraadist ekvaatoril) ulatuses, tema kaldast mõõdetuna väljapoole alates madalveejoonest või lahe või jõesuudme merepoolsest piirist (art. 2).¹¹⁴

See definitsioon esildab TerMere territoriaalset struktuuri, kuid vajalikul määral ei väljenda Ter-

112) Neumeyer, IV, lk. 569: "Und so lässt sich die Rechtslage von heute in die Formel bringen: Herrschaft des Uferstaats unter Mitherrschaft des Staats der Flagge für die inneren Angelegenheiten des Schiffes."

113) Nn. Harvardi projekt on Põhja-Ameerika Ühendriigis Harvardi ülikoolis 1929.a. koostatud projekt. TerMere õiguse kohta Vt. Coenen, lk.11.

114) Art. 2: "The marginal sea of a state is that

Mere õiguslikku eriseisundit, millest nähtuks see, miks TerMeri ei loeta rannariigi sisevete ega kontrollvöötmehulka ega pole ka ulgumeri.

Ka meie seadusandluses on antud TerMere legaaldefiniitsioon: "Rööbiti mandri ja saaste randjoonega asetsev nelja meremilli laiune vee-ala loetakse territoriaalmereks" ¹¹⁵⁾. See mõiste tähistab vaid TerMere territoriaalset asendit, kuid mitte ei too vajalikul määral esile TerMere õiguslikku eriseisundit.

C. TerMere normatiivmõiste kontseptsioon

TerMere normatiivmõiste pole õigusteaduslikus literatuuris saavutanud vajalikku tõepärasemat ning normatiivmõistes kohasemat defineerimist. See on tin-

part of the sea within three miles (60 to the degree of longitude at the equator) of its shore measured outward from the mean low water mark or from the seaward limit of a bay or rivermouth". Vrd. Supplement to the Am. Journal of Int. Law, vol. 23, sp. numb., aprill 1929, lk. 249.

115) Veeteede seadus (RT 1937, 12, 96) § 1.

gitud sellest, et õigusteoreetiliselt pole suudetud tabada TerMere normatiivprobleemi tõelist olemust ning pole arvestatud TerMere normatiivstruktuuri õigusteoreetilisi konstruktiivseid põhielemente.

TerMere normatiivprobleemis sisaldub kaks sõltumatut, kuid üksteisest lahutamatu probleemi ja nimelt:

- 1) TerMere kui territoriumi (kui õigusruumi) ja
- 2) TerMere kui erilise territoriaalse õiguskorra probleem.

Sellega võiksime TerMere normatiivse põhistruktuuri olulisteks mõistetunnusteks lugeda ^(a) territoriaalsust kui ka ^(b) õiguslikult normitavat korda, mis sellel territooriumil kehtib. Ning ligemalt määratelles, milline on TerMeri territooriumina ja milline on sellel territooriumil kehtiv õiguskord, selleks tuleb leida teiste territooriumide ja teiste õiguskordadega ühised elemendid ja ka erinevused.

Eelöeldu kohaselt TerMere normatiivmõiste määratlemine eeldab kahe ideaaltüüpilise konstruktsiooni tuvastamist: 1) peame selgitama territooriumi

resp. õigusruumi õiguslikku olemust, ja 2) peame selgitama õiguskorra üldist õiguslikku olemust ning eriti territoriaalses mõttes. Nendes kahes konstruktsioonis ^{erib} TerMere õiguspositivistlik reaaltüüpiline konstruktsioon oma teoreetilised alused, mis on olulised TerMere õigusliku seisundi individuaalsuse mõõtmiseks ning süstemaatseks iseloomustamiseks.

Territooriumi õiguslikku olemust iseloomustaksime järgmiselt: Iga õiguskord on konkreetne ruumis ja ajas. Iga õiguskord on oma kehtivuseks ruumiliselt piiratud. Ta kehtib ainult teatud ruumis. Olmad, mida õiguskorra kaudu normitakse, on ka sellest kvalifitseeritavad, millises ruumis nad asuvad. Quod est in territorio. Ruum, millesse on piiratud riikliku resp. totaalse õiguskorra kehtivus, tavatsetakse nimetada riigiterritooriumiks. 116

116. Senises literatuuris territooriumi õigusliku olemuse vaatlemisel ning esitamisel on lähitud riikliku õiguse ja riigiterritooriumi primaadist, mis ei ole lubanud aga küllaldaselt määral selgitada näiteks rahvusvahelisõigusliku ruumi õigusliku olemuse mõistmist. Vrd. A. Verdross, Staatsgebiet, Staatengemeinschaftsgebiet und Staatengebiet, in Niemeyers Z.f.internat.Recht, 37, 1927, lk. 293.

See on nn. kehteruum, mitte aga riikliku korra toi-
117
me-valdkond . Õigemini, ruum on vastava õiguskor-
ra kehtkonnaks.

Olenevalt sellest, milline õiguskord kehtib
ruumis, selle järgi iseloomustatakse ka ruumi õi-
guslikku olemust. Iga kehte-ruum ei ole mitte ter-
ritoorium, mis on mõistetav pinnana (Fläche), vaid
kolmedimensioonilise ruumina, milles kehtib teatav
118
õiguskord (nn. õigusruum, Rechtsraum) . See ruum

117) H. Kelsen, Allgemeine Staatslehre, Berlin 1925,
lk. 138.: "Sein durchaus normativer Charakter
zeigt sich deutlich darin, dass darunter nur der
Raum verstanden werden kann, innerhalb dessen
gewisse Tatbestände, speziell die von der Rechts-
ordnung **normierten** Zwangsakte, gesetzt werden
sollen, nicht der Raum, innerhalb dessen sie tat-
sächlich gesetzt werden, wie man mitunter be-
hauptet, wenn das Staatsgebiet als der Schau-
platz der faktischen Herrschaft bezeichnet wird
... Die Einheit des Staatsgebietes ... keiner-
wegs eine natürliche, geographische Einheit ist...
Die Identität des Staatsgebietes ist nur die
Identität der Rechtsordnung".

118) Schade, lk. 18. "Staatsgebiet als einen Raum
bezeichnen, der gebildet wird aus denjenigen
innerhalb des staatlichen Wirksamkeitsbereiches
gelegenen Teilen des Erdkörpers und des Luft-
raumes, die sich unterhalb bzw. oberhalb eines
bestimmt abgegrenzten Teiles der Erdoberfläche
befinden".

ei tarvitse olla füüsiliselt terviklik, vaid võib koosneda mitmest üksteisest lahutatud ruumist.

Et territoorium on ruum ja mitte pind, siis on selle ruumi piirid pinnalised, mitte aga jooned, kuigi tavatsetakse rääkida piirjoonest. Kui meie räägime teatud territooriumist resp. ruumist, siis on see konkreetne ruum, mille piirjooned on tähistatud kas looduslike või kunstlike märkidega, kuid seejuures õigusliku determinatsiooni alusel.

Seega ka TerMeri kui õigusruum on kindlalt piiristatud ruum.

Tänapäeval pole praktiliselt maakeral ruumi, kus ei kehtiks mingi õiguskord. Iga territooriumi, resp. ruumi õiguslik seisund determineerub selles ruumis kehtiva õiguskorra loomusest. Selles mõttes liigitatakse: riigiterritoorium, rahvusvaheline territoorium, riikide territoorium jne. Väiksimine arvata, et territoorium on riigile kuuluv, siis ka selles kehtiv totaalne õiguskord on

ühtlane selle riigi territooriumi igas osas. Siis ei saaks aga erinevalt rääkida riigi sisevetest, TerMerest, samuti näiteks üksikutest neutraliseeritud maa-aladest jne. Võime järeldada, et riigi nn. totaalne õiguskord jaguneb osaõiguskordadeks, kusjuures fundamentum divisioniseks on territoriaalsed üksused oma erineva funktsionaalsusega. 119

Õiguskord on "konkreetselt poliitilise ühiku õigus, mis on loodud selle ühiku põhikorra-aktiga ja arendatud õiguskontiuunitedi põhimõttel" 120

Kuid see poliitiline ühik võib igal oma territooriumi osal luua erineva õiguse, vastavalt funktsionaalsetele tarvetele või rahvusvahelisest kompetentsijaostusest tingituna. Seepärast võiksime rääkida TerMerel kehtivast õiguskorrast, mis erineb rannariigi teistel territooriumidel kehtivast õiguskorrast.

Sellega lühidalt esitades neid ideaaltüüpilisi konstruktsioone meie, et võiks kujustada

119) A.T. Kliimann, Õiguskord, lk. 112 jj.

120) A.T. Kliimann, Õiguskord, lk. 120

TerMere normatiivmõistet, asume vaatlema neid po-
sitiivõiguslikke instituutsioone, millised on
TerMere õigusliku seisundi individualisatsiooniks
olulised ja millede najal võiksime tuvastada Ter-
mere juriidilise loomu tõepärasemat kvalifikatsiooni.
*21)

I. Üldiselt.

(§ 7). TerMere õigusliku seisundi vaatlemine ning
vaatamine on selleks vajalik, et selle najal saa-
davalist tulemusist leiaks need iseloomukad tunnused,
mis on omased sellele territooriumi liigile,
mida tavatsetakse nimetada TerMereks.

TerMere õiguslikku seisundit vaatleme kahe

- 121) Käesolevas kirjutises esinev probleemi vaat-
luskäik on erinev benistest õigusteaduslikus
literatuuris tunnustatud menetlustest, mille-
des eelkõige TerMere juriidilise loomu käsi-
telust minnakse TerMere õigusliku seisundi vaat-
lemisele. Vrd. Baldoni, Gidel III, Coenen j.t.

Eelkõige peatume lühidalt TerMere õigusliku
seisundit määratleva positiivõiguse (nn. TerMere
õiguse) vaatlemisel.

2. p e a t ü k k

TERMERE ÕIGUSLIK SEISUND

I. Üldiselt.

(§ 7). TerMere õigusliku seisundi vaatlemine ning esitamine on selleks vajalik, et selle najal saadaist tulemusist leiame need iseloomukad tunnused, mis on omased sellele territooriumi liigile, mida tavatsetakse nimetada TerMereks.

TerMere õiguslikku seisundit vaatleme kahe iseseisva valdkonnana: 1. TerMeri kui õigusruum, s.o. õiguslikult piiritletud ruumilise ühikuna, ja 2) TerMeri kui territoriaalne õiguskord, s.o. selles ruumis kehtiva õiguskorra ühikuna.

Eelkõige peatume lühidalt TerMere õigusliku seisundit määratleva positiivõiguse (nn. TerMere õiguse) vaatlemisel.

II TERMERE ÕIGUS

Sellena mõistame TerMere kohta käivate õigusnormide kogumit. TerMere normatiivmõiste sisustamiseks on vajalik tunda kehtivat TerMere õigust.

Üksikute riikide TerMere õigusliku seisundi mitmekesise arengu tõttu on TerMere õigus tänapäeval ülekaalukalt partikulaarne. Rahvusvahelisõiguslikust universaalselt kehtivast TerMere õigusest võime rääkida vaid võrdlemisi kitsapiirilises ulatuses.

TerMere õiguse kirev partikularism on põhjustanud TerMere õigusdogmaatilises kontseptsioonis rea kontroverse. TerMere õigusliku seisundi ebamäärasus ning rahvusvahelises liiklemises TerMere suur praktiline tähtsus põhjustasid vajadust TerMere õiguse rahvusvahelisõiguslikuks ühtlustamiseks. Juba läinud sajandil kerkisid esile vastavad kodifikatsioonitaotlused¹²². Kuid nendest taotlustest pole mingit kehtivat TerMereõiguse rv

122) TerMere õiguse rv kodifikatsiooni projektid vrd. Bustamente, lk. 51 jj.; Coenen, lk. 7 jj., 91 jj.

koodeksit kujunenud.

Rahvasteliidu algatusel ning hoolet, põhjajalike ettevalmistuste järgi, kokkukutsutud esimene rahvusvaheline kodifikatsiooni konverents Haagis 13. märtsist kuni 12. aprillini 1930 ei andnud soovitud tulemusi, eeskätt poliitilistel põhjustel¹²³. TerMere-õiguse rahvusvahelise ühtlustamise otstarbel suudeti koostada vaid 13 artiklist koosnev projekt, nn. Haagi kava ("Avant-Projet sur la Regime Juridique de la Mer Territoriale"¹²⁴).

Seega TerMereõigus sisult on rv tavaõigus, mille kirjalikuks dokumentatsiooniks võime lugeda eelnimetatud Haagi kava, millele alljärgnevas pühendame tähelepanu. Et iga rannariik oma Ter-

123) Vrd. ülevaadet Haagi konverentsi kohta Schücking, Kod., eriti aga lk. 13: "Nicht an dem Einfluss der Fachmänner, sondern an dem Mangel eines politischen Willens zu entsprechenden Konzessionen auf seiten der Staatsmänner ist die Konferenz gescheitert".

124) Vrd. nota 14 ja 15.

Mere õiguslikku seisundit on norminud teiste riikidega sõlmitud partikulaarsete r~~v~~ lepingute alusel ning ka oma siseseadusandlusega, siis on loomulik, et subsidiaarselt kohaldame vasta-
vaid r~~v~~ lepingnorme ning riikide seadusnorme, kuivõrd need on kehtestatud rannariikide r~~v~~ kompetentsi raamides. Selles mõttes vaatleme ka meil kehtivat Veeteede seadust (=VeS) ¹²⁴. Et meil osutub võimatuks võtta vaatluse alla kõigis r~~v~~ riikides kehtivat TerMere õigust, siis kasutame siin TerMere suhtes rahvusvahelises ulatuses kehtivaid üldiseid õigusprintsipe ¹²⁵, Kahtlemata peame valjult välja eraldama ka konstitutsioonid de jure condendo ¹²⁶.

124) RT 1938, 12, 96

125) J. Haemmerle, La Coutume en Droit des Gens d'après la Jurisprudence de la C.P.J.I. Paris, 1936, lk. 218: "Les principes généraux participent largement à la formation et au développement de la règle coutumière; parfois ce sont eux qui fournissent à la pratique internationale l'élément intellectuel qui permettra l'éclosion d'une coutume".

126) Niemeyer, lk. 3 jj.

III. TERMERE ÕIGUSRUUM.

1. Üldiselt.

(§ 9). TerMere normatiivse struktuuri tuvastamisel on eeskätt oluline selgitada TerMere topoloogiline ruumiprobleem. Nagu teada, TerMeri on rannariigile kuuluv territoorium, või täpsemalt - aquatooorium (resp. mereterritoorium).

Iga riigi püüdeks on oma võimuruumi kindlustada ning laiendada, eriti merel. Kui varem vaieldi, millised subjektiivsed õigused TerMeres kuuluvad rannariigile, siis nüüd milline on TerMere ruumiline ulatus. TerMere rannariigile kuuluvaks tunnustamine on põhjustanud TerMere ruumilise ulatuse partikulaarselt mitmekesisest fikseerimist, olenevalt rannariikide mere suhtes olevate huvinõudluste intentsiteedist. Sellest siis lahkumine kuid riikide vahel. Kuigi poliitilist laadi tüli,

siiski on olnud mõjusaks takistuseks TerMere ruumilise ulatuse rv ühtlustatud normimiseks ning paraku käsitades TerMere ruumilise ulatuse probleemi, meie peame toetuma teatavale rahvusvahelis-õig¹²⁷uslikule partikularismile .

TerMere kui aquatooriumi ruumiline ulatus, või lihtsalt - TerMere õigusruum on vaadeldav kahes telje-läbilõikes: kaldjoonelises (perpendikulaarses) ja röntjoonelises (horisontaalses) ruumikoordinaadis, teisi sõnu - TerMeri on vaadeldav kui maakera pealispind, s.t. geograafilise pinnana (TerMere pind) ning kui ruum, mis koosneb TerMere pinnal asetsevast õhuruumist ja merepinna all olevast merevee kogust, meresängist ja maapõuest (TerMere ruum). Nagu edaspidises käsitelus võime tõsitada, evib TerMere pinna probleem primaarset tähendust TerMere ruumilise ulatuse probleemistikus. Seepärast eelkõige vaadeldagem TerMere pinna probleemi.

127) TerMere ruumiprobleemist üksikasjalikumalt vrd. Gidel III, lk. 493 jj , eriti aga Buggs, lk. 541 jj.

II. TerMere piirid

A. Üldiselt.

TerMere pinnaks on teatav osa mereterri-
tooriumist. Selle kui geograafilise pinna tuvas-
tamiseks on oluline selgitada eelkõige TerMere
topograafilised piirjooned nende juriidilises
determinatsioonis, teisi sõnu - peaksime sel-
gitama, millised õiguslikult on TerMere piirid.

TerMeri on pikki mereranda kulgev teatava
laiusega merevööde, mis on piiristatud ühelt
küljelt mereranna ning teiselt - ulgumerega. Esi-
mene (mererand) on looduslik - geograafiline
piirjoon, kuna teine (ulgumerepoolne) - vaid
kunstlik nn. geodeetiline piirjoon. Et aga ruum-
ala topograafiline koordinaadistik on plaanis-
tatav (kartografeeritav) vaid ruumis asetseva-
te pidepunktide abil, siis on loomulik, et need
kaks rööbituvat piirjoont tuletuvad mereranna-
joone looduslikust (tavaliselt sik-sakilisest,

looklevast kujundist, teisi sõnu - TerMere vööde sõltub üldiselt mereranna geograafilisest konfiguratsioonist. Seepärast rannajoont nimetataksegi tavaliselt TerMere algjooneks, millest lähtuvalt mõõdetakse TerMere laiust . Alljärgnevas käsitelus nimetatagu seda piirjoont - TerMere sisepiiriks ja teist - merepoolset, vastavalt - TerMere välispiiriks. Et aga TerMeri on osa rannariigi territooriumist, siis kahe riigi vaheline piir oma mõttelises pikenduses separeerib TerMere iseseisvateks osadeks, ning sel puhul esinevat piirjoont nimetame - TerMere külgiiriks.

TerMere piiride õiguslikuks determineerimiseks puuduvad sellekohased universaalselt kehtivad rahvusvahelisesõiguslikud normid. TerMerede piirid determineeritakse autonoomsuse printsiibi alusel, s.t. iga rannariik võib autonoomselt määrata oma TerMere piirialist ulatust. Seda võib rannariik teha oma seadustega, või teiste riikidega sõlmitud rahvusvaheliste lepingutega (resp. konventsioonide) alusel. Autonoomsuse printsiip ei tähenda, et rannariigil on õigus määrata TerMere piire ning lipuriigil on kohustus seesuguselt määratud piire tunnustada¹²⁸⁾. Ka iga li-
128) Vrd. nota 12.

puriik on autonoomne tunnustama või mittetunnustama neid TerMere piire. Et riikidepraksises kehtib nn. vastastikkususe printsiip, siis iga riik, kohustudes mingiks käitumiseks, on õigustatud nõudma samasugust käitumist teistelt temaga suhtlevatelt riikidelt võrd- suse ja üheõig~~us~~luse alusel. On küllaldane, kui riigid teatavat käitumisprintsiipi vastastikkuselt tun- nustavad ja seda enese suhtes peavad kohuslikuks, kas või konkludentselt. Kuid on selge, et üks riik ei või teiselt riigilt nõuda rohkem, kui teine riik on temalt nõudnud. Näiteks, maailmasõja ajal Saksa, kel- le TerMere laiuseks oli 3 meremiili, vastastikkuse alusel ei ei tunnustanud 4 meremiili laiust TerMer~~d~~, teostades priisimisi ka erapooletu riigi (Rootsi) TerMere sel- les osas, mis oli väljaspool 3 meremiililist vöö- det¹²⁹⁾. Sellest eelnevast arutelust järgldub, et TerMere piiride fikseerimine toimub autonoomselt, kuid piiratuna vastastikkususe alusel. Riikide praksi- ses võime märkida TerMere piiride determineerimises rea üldiseid õigusprintsiipe. Need printsiibid on

129) Vrd. aurik "Elida" juhtumit, - WdW, II k.,
lk. 150.

seesugused üldkehtiva sisuga positiivsed õigusprintsiibid, millised riikide õiguskordades seaduse võitava alusel on kohuslikud kohtule (in foro domestico) ning sellistena oma mõtteühtluselt on tunnustatud kõigis kultuurriikides ja seesugustena rakenduvad ka rahvusvahelises ühiskonnas, saades aluseks rahvusvahelisele tavaõigusele¹³⁰⁾.

B. E r M e r e s i s e p i i r .

(§ 11). Nagu tähendasime, TerMere sisepiiriks on mererand, või täpsemalt - mandrit ja saari ümbritsev mererand. Et looduslikult ranna ja mere vaheline piirjoon tavaliselt on püsimatu, siis on tunnuda^{id} raskusi vastava objektiivse piirjoone topograafiliseks fikseerimiseks.

Küsimus oleks lihtis, kui piiriks on vaid mererand geograafilises kujundis. Et aga merdesuubuvad jõed ja muud siseveed võivad olla otseses ühenduses merega, samuti mereranna ees merel asuvad saared ning seljandikud, siis neil juhtumel on TerMere sisepiiriks^t eatav geodeetiline piirjoon, ta-

¹³⁰⁾ Vrd. nota 125.

valiselt mereranna kahe ligema punkti vaheline üle veekogu mõtteliselt tõmmatav. Seda piirjoont nimetatakse - TerMere siseveepiiriks, sest ta lahutab rannariigi siseseesid TerMerest. Vastandina sellele piirjoonele, mööda mereranda kulgevat piirjoont nimetaksime - TerMere sisemaapiiriks.

a. TerMere sisemaapiiriks on mandri ja saarte mereranna see piirjoon, mis kuiva kaldapinda lahutab mereveepinnast.¹³¹⁾ Kas rand on looduslikult kujunenud või on kunstlikult ehitatud või on püsiva jäätumise tõttu tekkinud~~ist~~, see pole oluline. Kuid on oluline, et seesugune rand omab püsivat iseloomu ning on piiralaks kuivamaa ja mere vahel.

See piirjoon on looduslik. Kuid mere nõvoo alalise voogamise tõttu on ta muutlik¹³²⁾ ning sellest

131) Vanselow, lk. 94

132) Coenen, lk. 60: "Die Feststellung der Landgrenze macht insofern einige Schwierigkeiten, als die natürliche Grenze zwischen Meeresküste und Küstenmeer niemals eine feststehende ist, wie es schon der tägliche Wechsel von Ebbe und Flut zeigt." Kui meredes, kus on tõus ja mõõn olemas, rannajoone muutlikkus on tugevalt ilmne, siis meredes, kus tõus ja mõõn puudub, on see muutlikkus vaid pikema aja kestel konstateeritav, näiteks teatavatel aastaagadel astronoomilistest mõjustustest tingituna.

olenevalt meie võime rääkida üldiselt kolmest isegusest piirjoonest: a) kõrgveejoon, kui meie piirjooneks võtame joont, mis rannal on fikseeritav kõrgeima mereveeseisu ajal; b) madalveejoon - vastavalt madalaima mereveeseisu ajal ja c) keskmine veejoon, nende kahe eelmise vaheline, mõõtmise alusel aritmeetilise keskmisena.¹³³⁾ Eeskätt õigusteaduslikus literatuuris näeme selles küsimuses erinevaid seisukohti.¹³⁴⁾

Riikidepraksises üldtunnustatud printsipi on, et TerMere sisemaa piiriks on mereranna mõnajoon resp. madalveejoon¹³⁵⁾. Ka see joon on suhte-

¹³³⁾ Piip, lk. 176

¹³⁴⁾ Kui näiteks TerMere sisemapiiriks tunnustavad Stoerk, lk. 411; Frenzel, lk. 47 ja teised - kõrgveejoont, siis Perels, lk. 20 läheb kaugemale ja arvestab seda piiri sealt kohast, kuhu rannapatareid võib püstitada. Attlmayr, lk. 5; Wheaton I, lk. 168 ja mõned teised tunnustavad piirina seda joont, kus algab laevatav meri. Ka keskmisest veeseisujoonest arvatakse piiri, - Jacobsohn, lk. 580, 585, kuid enamalt jaolt leiab tunnustamist madalveejoon, vrd. Wilhelmi, lk. 13; Fauchille I, lk. 196; Mercker, lk. 97; Vanselov, lk. 94; Bustamente, lk. 135 jj.; Gidel III, lk. 518 jj.; Rass, lk. 17; Schücking Kod., lk. 20; Verdross, lk. 121; Schade, lk. 46: "Die heute in der Literatur vorherrschende Ansicht bezeichnet jedoch als innere Küstenmeergrenze die "Niedrigwassergrenze" (la laisse de la basse maree), d.h. die Linie des tiefsten Ebbestrandes".

¹³⁵⁾ Schade, lk. 46: "Das Wichtigste aber ist, dass die Praxis heute einhellig auf dem Standpunkt steht,

line, kusjuures selle topograafiliseks tähistamiseks eksisteerib mitu kriteeriumi, olenevalt mere iseloomust ning aastaegadest¹³⁶).

Kuigi on üldtunnustatud jooneks mööna-(madalvee-) joon, siis pole üksikasjalikumalt ühtlustavalt määratud tema objektiivset sisu. Nagu märkisime, looduses esineb madalveejoon vägagi mitmekesisel kujul, siis selle vältimiseks ning kogu küsimuse rahvusva-

dass die innere Küstenmeergrenze durch die Niedrigwasserlinie bestimmt werde. Diese sowohl auf den Völkerbundskonferenz (Haagi kod.-konv.!?V.V.) wie in Verträgen und Gesetzen zum Ausdruck kommende Übereinstimmung der Ansichten der Staaten zeigt, dass diese heute allgemein der Überzeugung sind, dass die innere Küstenmeerlinie durch die Niedrigwasserlinie gebildet wird. Die Niedrigwasserlinie ist daher, soweit das Küstenmeer vom Ufer seinen Anfang nimmt, als die im Völkerrecht im Zweifel massgebliche innere Küstenmeergrenze anzusehen".

Ka Haagi kod. konv. alamkomisjoni eelkavas (Journal officiel C. 230. M. 117.1930.V, lk. 11) leidub vastav sate järgmisena: "Territoriaal-mere laius arvatakse terve ranna pikkuselt möönajoonest (from the line of low-water mark, de la laisse de basse mer) lahtede ja saarte suhtes ettenähtud eranditega. Vt. ka Kaiv, lk. 40.

Kuid Rass, lk. 17 näitab küsimuse vaieldavat seisundit: "... die Festsetzung der Landgrenze, die scheinbar in der Staatenpraxis im allgemeinen nach übereinstimmenden Gesichtspunkten erfolgt, herrscht lebhafter Streit... Während nämlich bis dahin der niedrigste Ebbestand als Landgrenze

heliseks ühtlustamiseks Haagi kod.-konv. vastavas alamkomisjonis tunnustati, et "mõistetakse mõõnajoone seda, mis on märgitud rannariigi ametlikkudel kaartidel, tingimusel, et viimane liig tunduvalt ei lähe lahku keskmisest mõõnajoonest¹³⁷⁾.

See nn. mareograafiline kriteerium on leidnud ka literatuuris tunnustamist¹³⁸⁾, mille kohaselt tuleks

galt, gingen auf der Haager Konferenz die Bestrebungen einzelner Staaten dahin, gewisse Meeresteile als nationale Gewässer zu behandeln, um auf diese Weise das eigentliche Küstenmeer weiter in das offene Meer hinaus zu schieben..., enthält der Haager Entwurf über die Ausdehnung des Küstenmeers keine Bestimmung".

136) Gidel III, lk. 519 annab järgmise loetelu: "Dans la pratique des Etats la laisse de basse mer est déterminée suivant des critères différents. La laisse de basse mer peut être déterminée par des niveaux naturels: 1) par la moyenne de toutes les basses mers, 2) par la moyenne des basses mers de vives eaux, 3) par la moyenne des basses mers de vives eaux des solstices (21 juin, 21 décembre) ou des équinoxes (21 mars, 21 septembre), 4) par la moyenne des basses mers de vives eaux des équinoxes au périgée, 5) par la plus basse mer observée. Ces critères peuvent varier pour un même pays suivant le régime de la mer baignant la côte considérée. Dans les mers dites "sans marées" c'est-à-dire, en réalité, à faibles marées (par exemple Méditerranée), c'est le "niveau moyen de la mer" qui est adopté comme "laisse de basse mer", donc comme ligne de base de la mer territoriale".

Ka Baltimeri on tõusu-mõõnata (sans marées)

137) Vrd. nota 135.

Küsimus, milline peab olema mererand. - kas al-

madalveejoone määramisel aluseks võtta nn. hüdrograa-
filine nullpunkt (zero hydrographique). Kuid võime tõ-
139)

deda, et ka siin rahvusvaheliselt pole ühtlust. Meil

mõistetakse, näiteks, hüdrograafilise nullina ~~on~~ -

mere keskmine nivoo, ning selle nulli fikseerimine

looduses toimub vaid teatavatest rannapunktides, mit-
140

te aga kogu rannal. Seepärast ei näi see kritee-

rium olevat küllaldane TerMere sisemaapiiri objektiiv-

seks tähistamiseks. Küsimuses, mida õiguslikult mõis-

141) ta "madalvee-joonena", tuleb asuda seisukohale,

et see on joon, mis on fikseeritav rannal hariliku

madalveeseisu ajal. See faktilisist vaatlusist tule-

nev kriteerium ~~ning~~ on vaatlusmaterjalide alusel arit-
142

meetilise keskmisena võetav.

138) Gidel III, lk. 519. määratleb keskmist madalvee-
joont: "Le niveau moyen de la mer est la moyenne
des plans d'eau constatés à l'aide des maregraphes
lors des hautes mers et des basses mers de vive
eau pour une période déterminée: annuelle, quin-
quennale, etc..."

139) Vrd. andmed Gidel, III, lk. 520 jj.

140) Andmed saadud Veeteede Talitusest.

141) VeS § 2.

142) Ka samaselt Schade, lk. 47: "... dass für den Ver-
lauf den inneren Küstenmeergrenze der tiefste Wasser-
stand bei gewöhnlicher Ebbe massgebend ist, weil nur
dieser mit Bestimmtheit regelmässig wird festgestellt
werden können. Die Ebbestände bei aussergewöhnlich

Küsimus, milline peab olema mererand, - kas ainult loodusliku mererannana, või võib olla ka kunstlikult ehitatud, näiteks, meretammid, sadamaehitised, muulid jne., - selles pole otsustavat tähendust Ter-Mere sisemaapiiri fikseerimisel. Oluline on vaid see, et antud mererand, mis on faktiliseks piiralaks kuivamaa ja mere vahel, sellena on püsiv ning et sellele rannale külgnev mereosa pole mitte siseveeks.

Eriline probleem on tõusetunud randadele külgnevate nn. alatiste merejääväljade (Glacialgebiet, 143) côtes bordées de glaces) suhtes . Kas neid püsiva jääga kattunud mereosasid (näiteks, arktikas ja antarktikas) lugeda ranna osaks või TerMereks, ja ka järelikult, kust algab TerMere sisemaa piir,-selles on see probleem. Literatuuris on tekkinud vaieldus 144) selles.

Küsimus on eeskätt praktilist laadi ja sõltub

hohen oder niedrigem Wasserstande sollen bei der Feststellung der Küstenmeergrenze nicht berücksichtigt werden. Als heute massgebliche Niedrigwassergrenze kann demnach die Linie des tiefsten Ebbestrandes bei gewöhnlicher Ebbe angesehen werden".

143) Vrd. ligemalt Gidel III, lk. 525 jj.

144) Vrd. Gidel III, lk. 529 jj.; Jessup, lk. 70; Giese, lk. 320 jj.

sellest, milline on see jää, kas ajutine (nn. glaces temporaires) või alaline. Kui jää on ajutine, siis loetakse see jääga kattunud mere osa mitte kui-
vamaaks, vaid ulgumereks, või vastavalt TerMereks . 145)
Seepärast pole õige, et ulgumere jääga kattumine loob eelduse rannariigi võimu teostamiseks sel jää-
väljal 146) . Iseküsimus on see, kui see jääväli oman-

145) Giese, lk. 321: "Die Frage dürfte für die verschiedenen Grade und Stufen möglicher Vereisung verschieden zu beantworten sein. Handelt es sich ständig oder zeitweiliger nur um Treibeis, so dass menschliche Tätigkeit privater oder öffentlicher Art vorwiegend zu Schiff - einerseits nur so, andererseits noch so - erfolgen kann, so wird die Rechtslage und des rechtliche Bedürfnis ihrer Regelung gleicher Art wie auf der Hohen See sein."

146) Contra - Verdross, lk. 122: "Die Küstenmeerebreite erweitert sich, wenn das Meer über das Küstenmeer hinaus v o r ü b e r g e h e n d (?! minu sõrendus, V.V.) zufriert. Der Küstenstaat kann in einem solchen Falle auch ausserhalb der äusseren Küstenmeergrenze die volle Staatsgewalt ausüben". Mõeldagu vaid sellele, milliseid raskusi toob seesuguse vaadendi rakendamise juhul, kui Baltimeri üleni kinni külmab. Seepärast õieti ütleb Gidel III, lk. 530: "... la congélation des eaux adjacentes à la terre serait sans influence sur la ligne de départ de la mer territoriale: gelées ou non, les eaux marines demeureraient juridiquement distinctes de la terre."

dab permanentse kaju (nn. glaces permanentes), siis on ta kuivamaale omases õiguslikus seisundis. Selle jäävälja äärmisest merepoolset äärt loetakse siis (147) vastavalt TerMere sisemaapiiriks .

Kui mererand kujutaks katkestamatut sirget joont, siis TerMere sisepiiri tähistamine ülalnimetatud alustel ei tekitaks mingit kahtlust. Tavaliselt mererand on sopiline, millesse lõikuvad lahed, jõesuudmed, jne., kusjuures mõnes osas mereranda uhuvad nn. siseveed. Neil juhtumel ei saa geograafilist rannajoont lugeda TerMere algjooneks, vaid siin esineb geodeetiline piirjoon - nn. TerMere siseveepiir.

147) Giese, lk. 321.: "Handelt es sich aber ständig oder periodisch um stehenden Eismassen, insbesondere sog. Barrieren, mögen diese auf festen (Land-)Grunde ruhen oder seitlich an solchen sich anschliessen oder auch ohne solche Landstütze eigenfestig im Wasser ruhen, so werden, da hier keine schiffsähnliche Benutzung in Betracht kommen kann, die dort sich abspielenden rechtserheblichen Vorgänge wie auf festem Lande zu beurteilen sein. Zweifel bleiben jedoch für den Fall übrig, dass solche Eismassen oder Barrieren ihren Standort ständig wechseln ... sich aber kaum mehr eine allgemeine Entscheidung - ob Meer oder Land - treffen, - sondern die Rechtslage nur noch für jeden Einzelfall besonders ... bestimmen lassen".

Iga looduslik saar evib oma TerMerd, olenemata sellest, kas see saar asub juba rannariigi TerMeres või väljaspool seda. Ka tuletornid. Kuid mitte kunstlikult ehitatud saared.¹⁴⁸⁾

Saarte TerMere vööde tähistatakse üldises korras tunnustatud alustel, kuid nn. saartemere ning merelõugaste suhtes ettenähtud eranditega. Saartemeri ning merelõukad tavatsetakse lugeda siseveeks ühes sellest tuleneva õigusliku seisundiga, sest enamikult on need veevalad laevasõiduks kõlbmatud ning TerMerena ei eviks praktilist tähtsust¹⁴⁹⁾. Viimastel juhtumi-

148) Saareks loetakse maa-ala, mis on ümbritsetud veest ja mis on müsilvalt kõrgemal veepinnast. Kunstlikkude saarde kohta Coenen, lk. 65, nota 30: "Künstliche Inseln zählen hier nicht mit, dagegen sollten ... diejenigen der künstlichen Inseln (des artificielles), die aus angehäuften Erde bestehen, noch unter den Begriff Insel fallen. M.E. darf dies jedoch nicht geschehen. Es stände sonst in der Macht des Uferstaates, durch Anlegung künstlicher Erdinseln sich beliebig grosse K.M. zu schaffen. Unter künstlicher Insel muss daher jedes künstlich geschaffene, jenseits der Linie des mittleren Ebbestandes mit seiner Oberfläche dauernd über dem Meeresspiegel gelegene Bauwerk angesehen werden. Andererseits zählen zu den natürlichen Inseln auch solche Inseln oder Sandbänke, die nur zu einer bestimmten Periode der Ebbe auftauchen". Samuti Harvard-Research, lk. 276 jj.

tel TerMere algjooneks on vastav siseveepiir.

b) TerMere siseveepiir on piirjoon, mis geodeetilise joonena TerMerd lahutab rannariigile kuuluvaist sisevetest. See piirjoon, mõtteliselt risti üle veekogu tõmmatuna, tähistab sisevee välimist ulgumerepoolset piiri. Sisevetena on siin vaadeldavad: lahed, jõesuudmed, sadamad, reidid, merelõukad, saartemered ja merekitsused.

- 149) Literatuuris kvalifitseeritakse saartemeresid ja merelõukaid ka TerMereks. Vrd. Coenen, lk.65: "... so steht natürlich nichts im Wege, dem Festland und jeder Insel ein eigenes KM. zuzuschreiben... Inselgruppe, von den äussersten Inseln an der Peripherie gerechnet, ein eigener KM.-Gürtel gelegt wird und die Gewässer sowohl zwischen den einzelnen Inseln innerhalb der Gruppe, selbst wenn der Abstand eine doppelte KM.-Breite übersteigt, als auch zwischen der Gruppe und den Festland als KM.betrachtet werden... Eine Ausnahme nimmt Norwegen für sich in Anspruch, indem es die Landgrenze seines KM erst bei einer Linie beginnen lässt, die die äussersten Inselchen seines "skjaegard" verbindet und alle Gewässer innerhalb dieser Linie ausnahmslos als Eigenwässer betrachtet".
- Öigemini aga Schade, lk. 76: "Um ... den Verlauf des Küstenmeeres einheitlicher und zweckentsprechender zu gestalten, betrachtet die heutige Völkerrechtslehre den zwischen den vorgelagerten Inseln und dem Festlande gelegenen Teil des Meeres - falls die vorgelagerten Inseln dem Küstenstaat gehören und ihr Abstand vom Festlande eine bestimmte Entfernung nicht überschreitet - als Territorialmeer (sisevesi! - V.V.), so dass das Küsten-

1. Laht geograafilises mõttes on mere sisselõige rannasse¹⁵⁰). Õiguslikult aga eritellakse: 1) lahed, mis kuuluvad rannariigi riveete hulka, - nn. xinnislahed, ja 2) lahed, mis on ulgumere ja vastavalt ka TerMere osaks, - nn. lauslahed. Kahtlemata rannariikide huvinõudluste kohaselt võiksid kõik lahed kuuluda esimeste liiki. Õiguslikult on aga siin antud kitsendav piiritletu¹⁵¹).

meer des Uferstaates erst an derjenigen Linie beginnt, die die äusseren Ränder der Inseln miteinander verbindet".

150) Lahtede kohta vrd. C. Hurst, The territoriality of bays, in: Br. Y., 1922-1923, lk. 42-54; Gidel III, lk. 532 jj.; Schade, lk. 61 jj.

151) Lahe geograafiline mõistemääratelu on ebatäppis. Selles mõttes iga rannasopp oleks laht. Normatiivmõistena on püütud lahte nii määratella, et laheks loetakse ainult siis, kui lahe suu ning lahe sügavuse vahekaugused on üksteisega vastavas proportsioonis. Vrd. lahe geograafilist ja normatiivset mõistet - Bustamente, lk. 146: "... Bucht ... eine natürliche Ausbuchtung der Küste darstellt, die einen Eingang bildet, in den das Meer eindringt, und die an diesem Eingang das Meer durch einander verhältnismässig nahe Punkte des Festlandes begrenzt, ohne dass sie deshalb völlig vor den Winden und den Hohen Seegang geschützt wäre". Lk. 205: "Art. 9. Die Buchten ... gehören dem Uferstaat, wenn die höchste Weite an ihrer Öffnung ... zwölf Seemeilen nicht übersteigt, oder von der Stelle an, wo sie diese Grenze nicht überschreitet, und unter Voraussetzung, dass die Tiefe ihrerseits nicht geringer ist".

Lahe mõiste määratelu kohta vrd. Gidel III, lk. 583 jj.; Boggs, lk. 548 jj.; Münch, eriti lk. 97 - 100.

a) Kinnislaheks loetakse lahte, mille kaldad kuuluvad ühele ning samale rannariigile ja mille avaus ei ületa teatavat vahekauguse määra¹⁵²⁾. Milline peab olema selle transversaalse vahekauguse määr, selles pole rahvusvahelist ühtlust nii literatuuris kui ka riikide praksises¹⁵³⁾. Puudub rahvusvahelisõiguslik normistik. Riikidepraksises võib konstateerida selle vahekauguse määritlemises peamiselt kahte õiguseprintsiipi: 1) nn. kahekordne TerMere laius¹⁵⁴⁾ ning 2) 10-meremiililine laius. Viimane on domineerivamaks¹⁵⁵⁾. Üldiselt tuleb selle vahekauguse markeerimises arves-

152) Vrd. Haagi kod.-konv. alamkomisjoni definitsiooni: "Lahe juures, mille kaldad kuuluvad ühele riigile, arvatakse territoriaalmere laiust sirgest joonest, mis tõmmatakse risti üle lahe suu. Kui lahe suu on laiem kui kümme miili, tõmmatakse lahe suule niisugusest lähimast punktist, kus avaus ei ületa kümnet miili". Vrd. nota 135.

Õieti märgib Verdross, lk. 120: "Da jedoch ein allgemein anerkannte Völkerrechtsnorm über die Buchtenbreite nicht besteht, ist in Wahrheit jede Bucht eine völkerrechtliche Individualität. Es muss daher bei jeder einzelnen Bucht zunächst die Gesetzgebung des Uferstaates ermittelt und dann geprüft werden, ob diese Regelung von den anderen Staaten hingenommen wurde."

153) Schade, lk. 62, jj.; Gidel III, lk. 536 jj.

154) Vastavalt sellele, kas TerMere laius on 3 või 6 meremiili - lahe suu transversaalse vahekauguse ülemmäär on 6 või 12 meremiili.

tada autonoomsuse ja vastastikkuse tunnustamise printsiipi¹⁵⁶⁾.

Kinnislahes TerMere siseveepiiriks on geodeetiline joon, mis on tõmmatav risti üle lahesuu või, kui lahesuu on laiem, siis lahesuule lähemaist kaldapunktest, kus lahe avaus ei ületa nõuetava vahekauguse määra.

Kinnislahe avaus seega ei tohi ületada vahekauguse määra, seejuures pole oluline, kas see laht sisemaalpoolses osas on laiem või mitte. Ka pole oluline, milline on lahe sügavus, kuigi oleks täiesti mõistetatav, et ka siin püstitataks teatav legaalne kriteerium.

b) Lauslaheks loetakse igat lahte, mis ei vasta

155) Schade, lk. 63: "Vorherrschend in der Staatenpraxis ist jedoch die Zehnsee-meilenbreite." Meil VeS kohaselt on tunnustatud 10-meremiililise laiuse printsiip merekitsuste kohta, kuid täielik ebaselgus on lahtede suhtes. VeS § 1 kohaselt tuleks arvata, et meil pole kinnislahti, sest "rööbiti mandri ja saarte randjoonega asetsev nelja meremiili laiune vee-ala loetakse territoriaalmereks," seega kõik geograafilises mõttes kvalifitseeritavad lahed on meil tunnustatud lauslahedeks. See erandlikkus põhjustab ebamäärasust.

156) Vrd. lk. 82 jj.

kinnislahe kohta käivatele tingimustele. Järelikult on lauslaheks kõik need lahed, mille kaldad kuuluvad mitmele naabruses olevale rannariigile, või, kui-
gi nende lahtede kaldad kuuluvad ühele ja samale rannariigile, nende lahtede avaus igal juhul ületab nõuetavat vahekauguse määra. Lauslahed on ulgumere osaks ja nendes TerMere vööde kulgeb pikki mereranda.

Lauslahtedest erandliigi moodustavad nn. "ajaloolised lahed", millised lahed, vaatamata nende suurusele ja avause vahekaugusele, mäletamatuist aegadest alates rannariigi poolt on loetud siseveeks¹⁵⁷⁾ Näiteks Põhja-Ameerika Ühendriikide "ajaloolised lahed" ja Inglismaa nn. "Kings Chambers". Ka muil,

157) Vrd. ligemalt Gidel III, lk. 621 jj. - "eaux historique".

"Ajalooliste lahtede" eritlemiseks on Rahvusvahelise Õiguse Instituut (Institut de Droit International) püstitanud kriteeriumi, et seesuguseks laheks loetakse lahte, mis on tavalisest laiema lahesuuga ja mida rahvusvaheliselt saja aasta kestel siseveeks on loetud. Vrd. Annuaire 13, lk. 329 ja 34, lk. 756.

näiteks militaarseil, majanduslikel jne. põhjusil võidakse suuri lahtesid tunnustada siseveteks, isegi lahtesid, millede kaldad kuuluvad mitmele riigile¹⁵⁸⁾. Üldiselt on nende "ajalooliste lahtede" õiguslik seisund täiesti ebamäärane. "Ajaloolised lahed" on selgeks tõendiks rannariikide poolt mere okupatsiooni nõudluste intensiivsusest¹⁵⁹⁾.

"Ajalooliste lahtede" õiguslikkuse seisundit tuleb kvalifitseerida individuaalselt ning olenevalt sellest, kas see "laht" on rannariigi sisevesi või mitte, lahendama ka TerMere siseveepiiri tähistamise küsimuse.

2) Jõesuude on jõe merde suubumiskoht. Tavaliselt on jõesuudmes TerMere siseveepiiriks geodeeti-

158) Vrd. Coenen, lk. 62 jj.; Schade, lk. 66.

159) Coenen, lk. 64: "Vom Standpunkt der Rechtsgleichheit ... ist in der Tat nicht einzusehen, warum nicht wie Amerika auch andere Staaten mit gleiche Recht gewisse Teile des offenen Meeres für sich beanspruchen sollen. Denn auf einen ausreichenden Rechtsgrund kann Amerika ebensowenig wie die andere Staaten seinen anspruch stützen. Eine völkerrechtliche Ersitzung ... kann ... nicht in Frage kommen, weil sie, wie die Okkupation, nur an okkupationsfähigen Gebietsteilen möglich ist... Auch auf Anerkennung kann sich Amerika nicht stützen, da in einem blossen

tiline joon, mis tõmmatakse transversaalselt üle jõesuu äärmiste merepoolsete kuivamaa punktide, järgides üldist mereranna suunda, vaatamata jõesuu laiusele¹⁶⁰⁾. Kui aga jõe suubumiskohaks mererannal on mingi lõugas, siis kohaldatakse siin lahtede kohta käivaid vastavaid reegleid. Lõukaline jõesuude on siis, kui suubumiskohas jõe kaldad üksteisega ei küige kõrvuti ja nende kallaste vahel asuvad seisva veega alad¹⁶¹⁾. Riikidepraksises domineerivalt ei tunnustata seda vahetegu, vaid piirdatakse tavalise lahendusega - TerMere sisevee piiriks on mereranna üldsuunas üle jõesuudme tõmmatav mõtteline joon¹⁶²⁾.

Schweigen, einem Dulden, seitens der andern Staaten noch kein Anerkenntnis liegt... Das Problem des historischen Buchten ist also weniger ein rechtliches als ein politisches"

160) Vrd. nota 135. Haagi kod.-konv. alamkomisjon:

"Kui jõgi suubub otse merde, siis loetakse jõevesi siseveteks kuni jooneni, mis tõmmatakse üle jõesuu järgides üldist ranna sihti, vaatamata jõesuu laiusele. Kui aga jõgi jookseb jõelõukasse (estuary), siis kohaldatakse sellele eelmerele lahete suhtes kehtivaid reegleid". Vrd. ka Gidel III, lk. 609 jj.

161) Nn. "aus ruhigen Wasser bestehenden Mündungsgebiete der sich ins Meer ergießenden Ströme", Verdross, lk. 120.

162) Vrd. ka VeS § 2.

3. Sadamate suhtes TerMere siseveepiiriks on geoteetiline joon, mis on transversaalselt tõmmatav kaugemale merde ulatuvate sadama alaliste ehitiste pikki välimisi merepoolseid ääri. Sadamatena mõistetakse käesolevas igasuguseid sadamaid, nii merekauba- kui ka sõjasadamaid. Meresadamateks loetakse kõik need sadamaid, kus merelaevad käivad normaalselt ja mida kasutatakse väliskaubanduses¹⁶³⁾. Sõjasadamad on need sadamad, mida kasutatakse normaalselt rannariigi sõjalaevade peatuskohana. Sadamate mõiste eelantud määratelu kohaselt pole kuigi küllaldane¹⁶⁴⁾. Sellele määratelule lisandatakse tunnuseks sadamapiirkonna koordinaatide tuvastamist ning sellekohast publikatsiooni rannariigi administratiivvõimude poolt¹⁶⁵⁾.

163) Meresadamate rahvusvaheline statuut (RT 1931, 2,17), art. 1. Vrd. ka Gidel II, lk. 19 jj.

164) Vrd. sellekohaseid määratluskatseid, nagu Bustamente, lk. 146: "... ist der Hafen ein Stück Meer zwischen zwei natürlichen oder künstlichen Küsten, die genügend hoch und einander Schiffe regelmässig vor den Winden und dem hohen Seegang geschützt sind." Coenen, lk. 61."... einen Seehafen zu definieren als einen Einschnitt des Meeres in die Küstenlinie, der regelmässig zum Ankern der Seeschiffe und Umladen der Waren dient".

165) Näiteks, meil Sadamate seadus (RT 1937, 84, 695) § 1 jj.

Sadam selles mõttes, kas sadamapiirkonnas olevad veetalad asuvad seespool alalisi ehitisi või väljaspool, liigitub: a) sisesadam (või sadam sõna kitsamas mõttes) ja b) välissadam (või sadama reid).

3. Reid on kas väline merepoolne osa sadama piirkonnast või eksisteerib iseseisva piirkonnana. Reidina mõistetakse rannaligiduses olevat merepiirkonda, kus laevad võivad seista ankrus (nn. ankruplats), tuulte ja lainete eest varjus, ning kus teostatakse laevade laadimist ja lossimist¹⁶⁶⁾. Neil juhtudel, kui reid on teatava sadama piirkonna osaks või külgneb otseselt mererannale, reidi välimine merepoolne piirjoonestik on TerMere siseveepiiriks. Reidid on rannariigi siseveeks, kuid ainult rannariigi poolt kindlaks määratud piirides.¹⁶⁷⁾

166) Vrd. Gidel II, lk. 22 jj. Schade, lk. 69: "Die Reeden - das sind der Küste benachbarte Meeresteile, die den Schiffen nur gegen Wind und Wellen aus bestimmter Richtung Schutz bieten - werden grundsätzlich ebenso wie die Häfen behandelt".

167) Schade, lk. 69: "...diejenigen Reeden zum Territorialmeer (Schade mõistab sellena siseveesid, - V.V.) gehörig betrachtet, die zur Verankerung der Schiffe sowie zum Ein- und Ausladen dienen, und deren Abgrenzung gegenüber dem Küstenmeer von dem Küstenstaat genau festgesetzt ist."

Paljudel juhtumitel rannäärne meri on palis-
tatud igasugustest saartest, saarekestest, leetsel-
jakutest, skääridest, kaljudest, madalikkudest, mitte-
alaliselt vee all olevatest kaljudest jne. Sel puhul
kujunevad nn. saartemered, merelõukad jne. millised
on pahatihti laevasõiduks kõlbmatud.

5. Saartemereks loetakse mere-ala, mis asub me-
ranna ja selle ees asuvate saarte ja saarekete vahel
või teatava saarestiku vahel, kusjuures mereranna ja
saarte, resp. saarekete vaheline kaugus, samuti saa-
restikus olevate saarte ja saarekete omavaheline va-
hekaugus ei ületa teatavat määra. Riikide praksises
on vahekauguse määraks tunnustatud nn. TerMere kahe-
kordne laius, kuid uuemal ajal domineerivamaks on
nn. 10-meremiililine laius.¹⁶⁸⁾

Saartemerd loetakse rannariigi siseveeks ning
TerMere siseveepiiriks on geodeetiline joon, mille
pidepunktideks on saarte või saarekete välimise
perifeeria äärejooned¹⁶⁹⁾.

168) Vrd. Gidel III, lk. 670 jj. eriti lk. 706 jj.

169) Schade, lk. 76 notas 1 osundatud autorid. Sama

lk. 78: "Die innere Küstenmeergrenze des Insel-
gruppe gemeinsamen Küstenmeeres wird durch die Li-
nie gebildet, die die äusseren Ränder der Inseln
miteinander verbindet."

6) Merelõukad on rannaäärne maakõrgendikkudega (élévations du sol) ulgumerest eraldatud merepiirkond¹⁷⁰⁾. Tavaliselt on seesugune merelõugas laevasõiduks kõlbmatu madalikkude tõttu. Maakõrgendikkudeks on saared, saarekesed, leetseljakud, skäärid, kaljud ja kõik muud seesugused kõrgendikud, mis on vähemalt madalvee ajal kõrgemal veepinnast¹⁷¹⁾. Merelõugastes olev veekogu loetakse siseveeks¹⁷²⁾. Sellele vastavalt merelõuka perifeeria ulgumerepoolsed äärpunktid geodeetilise joonega ühendatuna kujundavad TerMere siseveepiiri. Üksikud lahusolevad maakõrgendikud, mis asuvad TerMeres, ei kujunda merelõugast. Merelõugas tähendab vee-ala, mis tihedasti on palistatud maakõrgendikega. Seejuures olgu tähendatud, et

170) Vrd. Gidel III, lk. 692 jj.

171) Gidel, III lk. 668: "Ces "élévations du sol" doivent être réparties, au point de vue des conséquences juridiques attribuées à leur existence, en deux catégories fondamentales: 1) les élévations du sol marin qui sont d'une façon permanente au-dessus de eaux, quels que soient la marée ou l'état de la marée; 2) les élévations du sol marin, qui n'émergent des eaux qu'à certains moments de la marée ou à certaines marées. Là est la distinction essentielle: émergence permanente, d'une part, ou au contraire absence d'émergence ou simplement émergence à tels ou tels intervalles de temps."

172) Vrd. Erapooleetuse korraldamise seadus (RT 1938, 99, 860).

ainult need maakõrgendikud tulevad TerMere sisevee-
piiri tähistamisel arvesse, mis üksteisest ning mere-
rannast pole kaugemal kui TerMere kahekordne laius¹⁷³⁾.

7). Merekitsused (väinad) on looduslikuks ühendus-
teeks kahe mere vahel¹⁷⁴⁾. Õiguslikult loetakse mere-
kitsusteks "vaid need, mille pikkus ei ületa merekitsuse
kumbagi sissepääsu avauste transversaalsete vahekaugus-
te summat¹⁷⁵⁾. TerMere piiride tuvastamiseks on oluli-
sed vaid need merekitsused, mis on ulgumere ühenda-
jaks kas teise ulgumerega või ka kinnismerega.

a) Merekitsused, mis kinnismerd ühendavad ulgu-
merega, allutuvad lahtede kohta käivatele reeglitele¹⁷⁶⁾.

b) Merekitsused, mis ühendavad ulgumere kahte

173) Vanselow, lk. 99; Schade, lk. 76. Riikidepraksi-
ses pole reegel leidnud üldist tunnustust, näiteks
Norra loeb igat saarekest nn. "skjælgard" TerMe-
re sisepiiri punktiks, vaatamata sellele kui kau-
gel ta rannameres asub.

174) Vrd. Gidel, III, lk. 728 jj.

175) Schade, lk. 73 nota 3: "Von einer Meerenge im
Rechtssinne wird man nur sprechen können, wenn die
Tiefe der Enge mindestens gleich der Breite der
beiden Eingänge zusammen ist".

176) Vrd. lk. 94 jj.

177) Haagi kod.-konv. alamkomisjon annab siin erila-
henduse: "Kui merekitsuse laius ületab territoriaal-
mere kahekordse laiuse, loetakse nende kahe vöö
vahelised vööd ulgumereks. Kui niisugusel arvuta-
misel kahe territoriaalmere vahelise veevälja
laius ei ületa kaht milli, siis loetakse see vöö
võrdseks territoriaalvetele".

osa (resp. kahte ulgumerd) alluvad õiguslikult erikäsitlusele olenevalt sellest, kas nende kaldad kuuluvad aa) mitmele rannariigile või bb) ühele ja samale rannariigile.

Esimesel juhtumil TerMeri arvutatakse üldistel alustel, vastavalt igale rannariigile kuuluva rannaosa ulatuses¹⁷⁷⁾, kusjuures kui merekitsuse laius on väiksem kui mõlemapoolsel rannal oleva rannariigi TerMere laiuste summa, siis nende TerMerede ^{külg-}piirjooneks on piki merekitsust kulgev keskjoon (Mittellinie)¹⁷⁸⁾.

Teisel juhtumil samuti TerMeri arvutatakse üldistel alustel, kuid kui merekitsuse mõlemapoolsed kaldad kuuluvad ühele ja samale rannariigile ning selle merekitsuse sissepääsu avaus ei ületa 10 meremiili, siis loetakse kogu merekitsuse vee-ala TerMereks¹⁷⁹⁾.

Merekitsused, ükskõik millised, mis on rahvusvaheliseks laevasõiduks olulised, võidakse sellekohas-

178) See on riikidepraksises kui ka literatuuris enam-tunnustavaks seisukohaks, vrd. Bustamente, lk. 62 jj.

179) Vanselow, lk. 115.

te rahvusvaheliste konventsioonidega tunnustada nn. rahvusvahelisteks merekitsusteks¹⁸⁰⁾.

C. TERMERE KÜLGPIIR.

(§12). TerMere vööde kuulub rannariigile tema mereranna ulatuses. Kahe rannariigi TerMerd lateraalselt lahutavat piirjoont nimetaksime TerMere külgsiiriks.

Selle TerMere külgsiiri võidakse tähistada mõlema naaberriigi vahelise rahvusvahelise kokkuleppega (nn. konventsionaalse piiristamise printsiip)¹⁸¹⁾ või rahvusvaheliselt tunnustatud reeglite alusel (nn. legaalse piiristamise printsiip)¹⁸²⁾.

TerMere külgsiiri nn. legaalse piiristamise printsiibi kohaselt tunnustatakse kahte lahendust:
a) naaberriikide vahelise sisemaapiiri otsejoonelist pikendamist (nn. lineaarsuse printsiip) ja b) keskmise joone tõmbamine, arvestades mõlemakülge TerMere vöötme kulgemise suunda (nn. mediaansuse print-

180) Seesuguste merekitsuste loend leidub Laun, Die Internationalisierung der Meerengen und Kanäle, 1918, lk. 55. Vrd. ka K. Haase, Die Meerengenfrage, Leggerich i.W., 1937.

181) Näiteks Nõukogude Vene ja Soome vahel Tartus 14. okt. 1920. a. sõlmitud rahulepingus on TerMere külgsiir fikseeritud vastavate lepingus ettenähtud koordinaatide alusel. Vrd. K. Strupp Urkunden, V, lk. 240 - 255. Vrd. Arsov/Manžin, lk. 33.

182) Gidel, III, lk. 765 jj.; Schade, lk. 56 jj.

siip)¹⁸³⁾. TerMere külgi piir mõlemal juhul on tõe-
mav punktist, kus sisemaine riigipiir puudutab ranna-
joont.

Kuigi lineaarsuse printsiibi teostamine on prak-
tiliselt hõlbus, *Siiski* pole mõnel juhul õiglane¹⁸⁴⁾. See-
pärast praksises on leidnud tunnustamist mediaan-
suse printsiip.

TerMere külgi piir mediaansuse printsiibi koha-
selt arvutatakse järgmiselt: Kui mõlemakülgne vööde
kulgeb sirgjooneliselt, siis piirjoon tõmmatakse täis-

183) Gidel III, lk. 767: "Deux solutions de principe peuvent être et ont été envisagées pour la delimitation latérale des territoires maritimes de deux Etats, ayant une commune frontière de terre allant jusqu'à la mer: ou bien la solution du prolongement vers le large, jusqu'à l'extrême étendue de leurs territoires maritimes, de la frontière de terre suivant sa direction générale; ou bien la solution comportant le tracé comme limite des territoires maritimes d'une ligne perpendiculaire à la direction générale de la côte au voisinage du point où la frontière de terre atteint la mer, c'est-à-dire la solution de la ligne médiane".

184) Schade, lk. 56: "Dennoch kann aber die gradlinige Verlängerung der Festlandgrenze nicht als die bessere Grenze angesehen werden, weil sie, wenn sie die Küstenlinie im spitzen Winkel schneidet, dem einen Staat einen grossen Teil des vor seiner Küste gelegenen Meeres nimmt, und diesen den anderen Staat zuteilt, während diese dem Schutzbedürfnis der Uferstaaten und überhaupt dem Wesen

nurga all risti üle võõtme (la ligne perpendiculaire).
On aga TerMere võõtme kulgemisjoon murdjooneline, kus-
juures mõlemakülgne vööde kulgeb terava või nõri nur-
ga moodustavana, siis on joon tõmmatav nii, et ta
selle nurga vastavalt poolitab¹⁸⁵⁾. Kui TerMeres an-
tud kohal asub mõni saar, siis tuleb TerMere külgiir
tähistada nii, et ta tõeliselt kujundab mõlema ranna-
riigivahel täpsa keskjoone.¹⁸⁶⁾

Kui sisemaapiir kulgeb mööda mingi jõge, siis
tuleb TerMere külgiir nii tõmmata, et kumbagile ran-
nariigile kuuluks osa sügavast laevasõiduteest¹⁸⁷⁾.

des Küstenmeeres widersprechende Verteilung des
vorgelagerten Meeres vermieden wird, wenn man die
senkrechte als Grenze wählt."

185) Vrd. Münch, lk. 156; Schade, lk. 56. :...entsprechend
die Winkelhalbierende des spitzen oder stumpfen
Winkels als die massgebliche seitliche Küstenmeer-
grenze angesehen werden."

186) Schade, lk. 57: "Die Grenzlinie muss hier den
Besonderen tatsächlichen Verhältnissen derart
angepasst werden, dass sie die genaue Mittellin-
ie zwischen den Landgebieten der behachbarten
Staaten bildet.

187) Vrd. Gidel, III, lk. 771 jj.

D. TerMere välispiir.

(§ 13). Kui TerMere sisepiiri tähistamiseks on kehtimas teatavad enam-vähem üldised õiguseprintsii-
bid ja nende rakendamises võime märgata teatavat üht-
lust, siis TerMere välispiiri markeerimine nii lite-
ratuuris kui ka riikidepraksises kujunenud alustel
188)
on mitmeti statueeritav .

TerMere välispiiriks on teatav mõtteline piir-
joon, mis merel TerMere lahutab ulgumerest või vas-
tavast kontrollvöötmest (zone contiguë). See piir-
joon on geomeetriliselt tuletatav TerMere algjoonest
ja et TerMeri enesest on enam-vähem ühtlane vööde,
siis üldreegli kohaselt TerMere sise- ja välispiir
peavad kulgema nii, et nende vahekaugus vähemalt vas-
189)
tab TerMere kehtivale laiusele .

188) Vrd. Gidel III, lk. 503 jj.; Münch, lk. 71 jj.;
Schade, lk. 55 jj.; Strupp, Eléments, lk. 174; Boggs,
lk. 541 jj. - Boggs, lk. 544: "Since the straight
lines must be drawn arbitrarily, it imposes upon
the coastal state the burden of deciding where
they shall be drawn, and the navigator cannot
known where territorial waters begin unless the
coastal state publishes the lines on charts."

Kuigi on püstitatud nõue, et TerMere välispiir kulgeb järgides TerMere algjoone looklemist ("following the sinuosities of the coast"), pole selge, kuidas see peab toimuma. Literatuuris võime märkida kolme arvutusprintsipi, kuidas TerMere välispiir peab tuletuma TerMere algjoonest: a) paralleelsete joonte printsip; b) poligonaalsete joonte printsip ja c) nn. puute-kõverikuliste joonte printsip.

a) Paralleelsete joonte printsip (méthode du "tracé paralléle") on vanim. Selle kohaselt TerMere välispiir peab kulgema paralleelselt rannajoone üldsuunas (general trend, direction général), järgides selle rannajoone looklemist. Üldiselt lihtis arvutusprintsip, kuid praktiliselt raske teostada 190). Seepärast uuemal ajal pole rakendatav.

b) Poligonaalsete joonte printsip (méthode du

189) Münch, lk. 73: "Sie (S.o. TerMere välispiir - V. V.) hat nur dann einen richtigen Verlauf, wenn ein Kreis, der um irgendeinen auf der Aussengrenze gelegenen Punkt gezogen wird, die Innengrenze des Küstenmeeres an irgendeiner Stelle lediglich berührt, aber nicht schneidet". Boggs, lk. 545: "In fact any system for delimiting territorial waters must be derived geometrically from the coast-line".

tracé polygonal, headland theory) on rakendatav peamiselt anglo-sakside poolt. Selle arvutusprintsibi kohaselt TerMere välispiir on paralleelne TerMere seesugusele algjoonele, milline on tõmmatud kaugemale merde ulatuvate maaninade ja poolsaarte härmistest punktidest geodeetilise joonena (191). Selle arvutusprintsibi rakendamisel kujunev ebamäärasus on ilmselge. (192)

C. Nn "puutekõverikuliste joonte printsiipt (méthode dite "de la courbe tangente") on uuemal ajal literatuuris saanud täieliku tunnustuse (193). Selle printsibi kohaselt TerMere algjoone igast üksikust

190) Boggs, lk. 543: "It is utterly impracticable". Olgu tähendatud, et Haagi kod.-konv.alamkomisjon tunnustas sedasama printsipi, kuigi konventsil suudeti tõendada ta ebapraktilisust.

191) Selle vaatekoha loojaid - Kent, Commentaries on american law, I k., 1826, lk. 29 jj.

192) Kriitika - Gidel III, lk. 507 jj; Boggs, lk. 543: "The distinctive feature is that on concave coast it follows a series of straight lines arbitrarily drawn".

193) Vrd. Gidel III, lk. 510 jj.; Münch, 75 jj.; Schade, lk. 55.

~~alike~~ punktist on tõmmatav sõõr TerMere laiusele kohases raadiuses. Nende sõõride häärmised ulgumere-poolsed lõiked teatava katkestamatu joonena kujundavadki TerMere välispiiri (courbe tangente aux arcs de cercle) ¹⁹⁴⁾, seejuures nii, et välispiiri iga üksik punkt TerMere algjoone igast üksikust punktist on vähemalt TerMere laiuse vahekauguses. See arvutusmeetod võimaldab TerMere vöötme praktilist tuvastamist. Ja selles ongi tema oluline väärtus, olgugi et ta oma struktuurilt on keerukas ¹⁹⁵⁾.

194) Schade, lk. 55: "Da bei den um die Küstenvorsprünge gezogenen Kreisbögen ganze Stücke dieser Kreisbögen Aussengrenze bilden, erfährt die Aussengrenze in diesen Fällen eine kreisförmige Rundung"

195) Boggs, lk. 543: "If the territorial sea is to be delimited in a manner to occasion the least possible interference with navigation, it will be necessary to assume the viewpoint of one who is on the sea and who wishes to know where territorial waters begin. The viewpoint of a man on land who wishes to know where territorial waters end is of no more than theoretical importance except as it may be said to coincide with the fishermen's interest in those limited areas in which fishing is profitable".

Gidel III, lk. 511: "L'avantage de la troisième méthode (courbe tangente aux arcs de cercle) est essentiellement qu'elle élimine dans la mesure la plus large possible les incertitudes que rencontre le navigateur préoccupé de savoir au voisinage des côtes s'il se trouve ou non dans la mer territoriale de l'Etat riverain".

Kahtlemata pole välispiir tuvastatav, kui pole kindlalt fikseeritud TerMere vöötme laiuse määr.

3. TerMere laius.

(§ 14). TerMere vöötme laiust tavatsetakse nimetada TerMere laiuseks. Selle teatava ühtlase mõõtühiku kaudu geomeetriliselt tuletatakse TerMere välispiir.
196)

Üldiste rahvusvahelisõiguslike reeglite kohaselt on rannariigid autonoomsed TerMere laiuse määratlemisel, kas oma siseseadusandluse või rahvusvaheliste kokkulepetega. TerMere laiuse määramiseks puuduvad üldised rahvusvahelisõiguslikud normid.
197)
198)

TerMere laiuse määrana on aegade kestel püütud

196) Vrd. Gidel III, lk. 62 jj.; 493 jj.; Raestad, lk. 103 jj.; Bustamente, lk. 157 jj.; Münch, lk. 53 jj.; Baty, lk. 503 jj. Oigusallikate kohta - vrd. Gidel III, lk. 62 jj.

197) V. Böhmert, Die grönländische Fischereigrenze, in: Z.f.V., XXX-1, 1937, lk. 84.: "Es ist aber der Meinung, dass "gegenwärtig allgemein anerkannte völkerrechtliche Regeln über die Breite der Küstengewässer nicht bestehen, dass infolgedessen "diese Frage - innerhalb vergünstigen Grenzen - von jeden Staat auf seine eigene Rechnung gelöst werden kann", und dass schliesslich "die dänische Regierung die Anerkennung der übrigen Staaten erforderlich dazu bereit sein würde, die darüber von den anderen Staaten angenommen ~~an~~ ~~genommen~~ anzuerkennen". Vrd. ka eelpool lk. 82 jj.

mitmesuguseid arvutusühikulisi kujundeid soovitada
199)

ning rakendada . Riikidepraksises on aegade kes-
tel leidnud üldist tunnustust vaid kaks printsiipi:

- 1) relatiivne nn. kahurilasulatus printsiip (por-
tée canon, Kanonenschussweite), ning rõhuvalt dominee-
rivana - 2) absoluutne geodeetilise mõõtühiku print-
siip 199a)

198) Schade, lk. 53: "Es fehlt mithin bis heute an
einem allgemeinen Völkerrechtssatz über die Aus-
dehnung des Küstenmeeres". Vrd. sealsamas osun-
datud literatuur.

199) Rass, lk. 14: "Zur Bestimmung der Seegrenze des
Küstenmeers sind im Laufe der Zeit die verschie-
denartigsten und zum Teil sonderbarsten Regeln
aufgestellt worden, die jedoch heute längst über-
wundene Ansichten darstellen. Dazu gehören insbe-
sondere die Theorien, dass das Küstenmeer soweit
reichen solle, als man im Meer Boden finden oder
eine menschliche Stimme hören könne, dass die Reich-
weite des Küstenmeers abhängig sein solle von der
Möglichkeit, das Meer durch Pfähle abzusticken,
oder wie eingewisser Loccenius gemeint hat, das
Küstenmeer solle eine Ausdehnung von einer Strecke
haben, die ein Schiff in zweitätiger Fahst zurück-
legen könne. Wie diese Theorien, so bedarf auch
die Ansicht, die im 16. Jahrhundert auftauchte und
das Küstenmeer bis zum Horizont reichen liess,
keiner Widerlegung." Uuemal ajal sakslane Hille,
lk. 33 püüab TerMere laius määra aluseks võtta
rannatuletornide valgusjoa küündivust merele. Kuid
juba kaasmaalane Junker, lk. 79 näitab selle ette-
paneku puudulikkust, sest see valgusjuga on näh-
tav vaid öösel, ning päeva ajal pole siis võimalik
TerMere ulatust määrata.

199a) Erinevalt - vrd. Baldoni, lk. 53 jj.

TerMere laiuse määratlemisel pääses alul kehtivusele efektiivne reegel: terrae finiri, ubi finitur armorum vis. Selles lähtuti kaalutlusest, et iga riik okupeerides mereranna, saab ka dominiumi sellele külgeva mereosa suhtes, teostades seda efektiivselt - rannakahurite laskeulatuses. Sellega on rannariik endale kindlustanud animus ja corpus possessionis TerMere suhtes. TerMere laius oli määratav ulatuses, mis vastas rannal oleva kahuri laskeulatusele, - seega kehtis nn. kahurilasulatus printsiip. Alul oli see printsiip tunnustavalt mõjukas, kuid 20. sajandil relvatehnika arenedes paisus kahurilaskeulatus tohutult suureks ning viis selle reegli ad absurdum. Kuigi see reegel on efektiivne, tähendades tegelikku eelistust selles, et rannariik võib TerMeres igat keeluvastastelt käituvat võõrast sundida kuulekusele, siis ka sellel momendil pole kaasajal erilist olulist tähendust reegli kehtejõulisena jäämiseks .

200) Raestad, lk. 180: "... la limite de la portée du canon, a, en réalité perdu tout sa force légale."

Et aga rannapatarei laskeulatus pika aja kestel faktiliselt oli kuni 3 meremiili, siis hakati eelmise reegli kõrval rakendama ka kolmemeremiili reeglit. Seega sai aluse teine: geodeetilise mõõtühiku printsiip.

Need reeglid olid alul rakendatavad kõrvuti. See-sugune dualism kestis mõningaid aegu, kuid siis loobuti, tunnustades vaid selle ulatuse matemaatilist ekvivalenti: 3 meremiili. Hilisematel aegadel on püütud siiski seda dualismi esile tõsta, kuigi kaasajale kohases vormis: 3 meremiili olla miinumiks ning kahurilasulatus olla maksimumiks TerMere laiuse määrana. See viimane lahenduskatse on põhi-

201) G. Martens, Precis de droit des gens moderne de l'Europe, Paris 1864, lk. 141; Coenen, lk. 71: "Hierin liegt die grosse Bedeutung, die die Kanonenschussgrenze auf die Entwicklung des KM-Problems gehabt hat: Sie hat der Meilenberechnung einen in der Staatenpraxis weithin anerkannten Masstab zugrunde gelegt".

Vrd. ka Harward-Research, lk. 252

202) Vrd. eriti Gidel III, lk. 46 jj.

203) Strupp, Küstenmeer, lk. 56: "Einhelligkeit scheint nur in negativer Hinsicht zu bestehen, insofern nämlich, als jedenfalls 3 Seemeilen als Minimum und Kanonenschussweite als Maximum der beanspruchten Zone gelten können". See arvamuse on mõjustatud Institut de droit international seisukohast: TerMere rahu-aegne vööde on 6 meremiili ning sõjaaegne - neutraaliteedi tsoon on rannapatareide laskeulatuseni küündiv; vrd. Annuaire 13, lk. 303, Kuid riikide protes-

liselt teoreetiline ning ei näi olevat suuteline kujunema üldtunnustavaks printsiibiks riikidepraksises .

TerMere laiuse määramisel üha domineerivamaks on kujunenud nn. geodeetilise mõõtühiku printsiip. Selle kohaselt TerMere laius arvutatakse teatava objektiivse mõõtühiku alusel. Selleks mõõtühikuks on meremiil .

tid põhjustasid Instituuti tunnustama: TerMere laius on kolm meremiili; vrd. Annuaire, 34, lk. 641. Vrd. Lawrence, lk. 140 ja eriti Gidel III, lk. 52.

204) Kahurilask-ulatus on ebakindel määr, ka neutraaliteeditsooni fikseerimiseks. Sel puhul väidab Voigt, lk. 34: "... während des Weltkrieges die deutsche Westfront bis zur Schweizer Grenze ging, wie es ja überhaupt in jedem Landkrieg möglich ist, dass die kämpfenden Parteien sich unmittelbar an der Grenze eines neutralen Staates gegenüberstehen, ohne dass dessen Staatsgebiet durch eine mehrere Meilen breite Neutralitätszone geschützt ist. Normalerweise ist es auch den Kriegführenden möglich, die Kampfhandlungen so zu führen, dass das neutrale Gebiet nicht im Mitleidenschaft gezogen wird. Diese Möglichkeit haben auch die zur See kämpfenden Parteien".

205) Meremiil ei evi rahvusvaheliselt ühtlast kuju, vrd. Gidel III, lk. 495, nota 1. Üldiselt on olemas kaks erinevat meremiili ühikut: 1) prantsuse ühik ja 2) inglise ühik. Esimene baseerub meetrimõõdustikul ning meremiil on 60. osa laiusekraadist meridiaanil või numbriliselt - 1852 m ja 1852,3 m vahelises kõikumuses. Teine mõningate erinevustega, loeb meremiiliks 1855 m, mis vastab meridiaani mi-

Kui milline on see arvühik, mis määrab TerMere laiuse meremiilides, selles on lahkuminekuid nii riikidepraksises kui ka literatuuris. Mõned autorid püüavad tõendada kolmemeremiililise laiuse ainukentivust, kuid väheste tulemustega .

Juba varematest aegadest alates on geodeetilise mõõtühiku printsiip olnud rakendatav kaheti: a) kolmemeremiili reeglina (päritolu mõttes ta/vätsetakse seda nimetada ka - anglo-saksi reegliks), ja b) neljameremiili reegel (nn. skandinaavia reegel) . Need reeg-

nutile Briti saarte keskmise paralleeli juures. Riigid, kes on tunnustanud ning rakendanud meetrimõõdustikku, eo ipso peavad rakendama ka meremiili prantsuse ühikuna - järelikult ka Eestis.

206) Eriti Baty, lk. 503, jj., kuid ka tema ei saa mööda selle reegli ronkearvulisest erandist. Ka Jessup tunnustab kolmemeremiili laiust rahvusvaheliselt üldtunnustatud reegliks. Enamus autoreid aga ei pöölda Baty ning Jessup'i seisukohti. Vrd. näiteks Coenen, lk. 73; eriti Gidel III, lk. 152: "La règle des trois milles n'est aujourd'hui qu'une idole renversée; elle n'est pas remplacée". Joseph, lk. 42: "AnGesichts dieser vielen Ausnahmen kann man kaum sagen von einer der Regel entsprechenden Ausdehnung des Küstenmeeres auf 3 Seemeilen sprechen".

207) Literatuuris on tekkinud vaieldus, kumb neist reegleist on vanem. Näib olevat õige väide, mida Haagi kod.-konv.-il avaldas Raestad: "Dans la question de la fixation de la limite, il existe, a notre sens, deux regles: une ainee et une cadette. La regle: ainee est celle des quatre milles, et la regle cadette celle des trois milles;" Vrd. Procés-verb., lk. 15. Ka Baty, lk. 503 jj.; Tafel, lk. 145 jj.; Contra -Coenen lk. 71.

lid on kohaldatavad ka tänapäeval²⁰⁸⁾. Anglo-Saksi reeglit tunnustavad: Belgia, Brasiilia, Briti Impeerium* (ka dominioonid), Ecuador, Hiina, Hollandi, Jaapan, Prantsusemaa, Põhja-Ameerika Ühendriigid, Saksa ning Tšiili. Skandinaavia reeglrakendatakse: Eestis, Lätis, Norras, Rootsis, Soomes, Taanis ja osaliselt Nõukogude Liidus²⁰⁹⁾. Sellele lisandub kaks erigruppi: a) kuuemere miililise laiusega TerMeri on Hispaanial, Itaalia, Jugoslaavial, Kolumbial, Kreekal, Kuubal, Portugal, Rumeenia ja b) viie-meremiililine - Argentiinal, Boliivial, Türgil ja Uruguay'l.²¹⁰⁾

208) Andmed riikide TerMere laiuse määrade kohta on kontrollimata vastavate positiivõiguslike materjalide puudumisel. Literatuuris olevad andmed mõningal määral sisaldavad ebatäpsusi. Vrd. Gidel, III, lk. 69 jj., kelle andmed on täpsemad, kuid juba vananenud. Samuti Vanselow, lk. 99, ka Joseph, lk. 40 jj. Vrd. ka Journ. Officiel, C. 230, M. 117. 1930. V, lk. 3 jj.: arvamused TerMere laiuse kohta Haagi kod.-konv.-il.

209) Nõukogude Liidu TerMere laius on mitmekesiselt määratav, Baltimeres 4 meremiili, mujal laiem, vrd. Gidel III, lk. 114 jj. samuti Avsow-Manžin, lk. 34. Olgu tähendatud, et Eestis ja Lätis vastavate seadustega on tunnustatud neljameremiili laius. Vrd. VeS ning Läti kohta ametlikud andmed Veeteede Talitusest.

210) Mõnes riigis lisaks TerMere vöötmele on olemas kontrollvööde, nagu Belgias, Hispaanias, Iiri Vabariigis, Kreekas, Kuubas, Portugalis, Prantsusmaal, Saksas, Tšiilis ja Türgis. Ka Eestis on piirivalve vöö, milleks Piirivalve seaduse (RT 1936, 47, 375 ja RT 1938, 12, 96 II) § 34 p. 1 kohaselt nimetatakse: "merel - 12 meremiili laiune veeala, mis algab Eesti

Nagu näeme, TerMere laiuse määramisel on rakendatav geodeetilise mõõtühiku printsiip, kuid puudub ühtlus# mõõtühiku arvutamises. TerMere laius on määratav individuaalselt.

Märkisime, et rannariigil on autonoomne õigus fikseerida oma TerMere laiuse määra, ~~kusjuures~~ ^{kuid} ei ole selge, kui suures ulatuses võidakse seda teha. Literatuuris on selles suhtes tekkinud vaielus. Kui ühed näevad kahurilasulatuses vastavat maksimaalset määra²¹¹⁾, siis teised püüavad siin anda miinimumina - 3 meremiili ja maksimumina - 6 meremiili²¹²⁾, kuid

Vabariigit erritoriaalmere algjoonest, kuivõrd see veeala ei ole määratud teisiti Eesti Vabariigi poolt sõlmitud või omaksvõetud rahvusvahelistes kokkulepeteis."

211) Schücking, lk. 13: "... jeder Uferstaat das Recht hat, seine Grenze soweit in das Meer hinauszuschieben, als er es zu seiner Sicherheit gegen Einschleppung von Krankheiten, Schmuggel usw. für notwendig befindet, dass er jedoch die durch die Kanonenschussweite bestimmte Linie nicht überschreiten darf". See seisukoht on aga ekslik, arvestades kaasaja kahuri laskeulatuse tugevat suurenemist tehnika võimalikust tingituna.

212) Joseph, lk. 47. "Ich würde daher vorschlagen, unter grundsätzlicher Beibehaltung einer Küstenmeerzone von 3 Seemeilen vom niedrigsten Ebgestand ab gerechnet, im zollfiskalischen und fischereirechtlichen Interesse eine Erweiterung bis zu 6 Seemeilen zuzulassen".

kolmandad ei piira seda millegi muuga, kui et vastav nõue peab olema ajalooliselt põhjendatav²¹³⁾. On ilmne, et see vaielus on viljatu. ~~Rechts vom~~ 3ga riik on õigustatud määrama oma TerMere laiust ulatuses, milles ta on võimeline korrapäraselt ning kestvalt teostama oma sundvõimu. Kuid see riik ei või enam laiendada TerMere ulatust merealadele, milliseid ta varem tunnustas ulgumere osaks²¹⁴⁾. Kuid mitte ainult see, vaid ka nõue, et seatud TerMere laius ja ühtlasi TerMere piirid oleksid tunnustatavad teiste riikide poolt (nn. tunnustamise printsiip). Sellest aga mainisime varem²¹⁵⁾.

213) Voigt, lk. 35: "Jeder Staat kann also, solange es an bindenden zwischenstaatlichen Vereinbarungen fehlt, eine so breite Zone beanspruchen, wie er will, wenn dieser Anspruch nur historisch ist."

214) Samuti Verdross, lk. 122: "Es darf ... Küstenstaat, der keine abweichenden Bindungen überhommen hat, die äussere Grenze seines Küstenmeers innerhalb jenes Raumes festsetzen, den er von seinem Festland aus regelmässig und dauernd beherrschen kann. Doch darf eine einmal festgelegte Grenze nicht willkürlich verändert werden, ... die diese Meeresteile bisher unbestritten als hohe See benützt haben".

215) Vrd. eespool lk. 82, jj. Samuti Schade, lk. 54: "Die Lehre von der Anerkennung ermöglicht ... übertriebene, einzelstaatlichen Ansprüchen entgegenzutreten, mag es auch im Einzelfall nicht immer leicht sein festzustellen, ob ein Staat die Küstenmeerzone eines anderen Staates in einer bestimmten Breite anerkannt hat oder nicht." Vrd. ka V. Böhmer, op. cit., lk. 85, - vt. nota 197.

Kui TerMere laiuks on ainult 3 meremiili, siis on eeldatav, et selle tunnustamisest ei saa keelduda, kuid ka TerMere suuremad laiused peaks olema tunnustatavad juhul, kui see laius on olnud püsivalt kasutatav selle rannariigi poolt²¹⁶⁾. Riikidepraksises ei näi viimane seisukoht leidvat täielikku tunnustust ning lähtudes vastestikkuse printsiibist riigid, kes enese suhtes on rakendanud kolmemiililist reeglit, ei tunnustata TerMere suuremat laiust. Nii kujunes maailmasõjas (ka praeguses Euroopa sõjas), et neutraliteeditsoonina TerMeri on tunnustatav ainult kolme meremiili laiusena²¹⁷⁾.

4. TerMere ruum.

Nagu varem märkisime, iga territooriumi piirid iseenesest pole mõeldavad lihtsate joontena, vaid pinnalistena²¹⁸⁾. Kuigi need piirid tähistavad eelkõige

216) Schade, lk. 54: "... Küstenmeerzonen mit grösserem Ausmass müssen als anerkannt gelten, wenn ein Staat sie in ständiger internationaler Übung unbestritten für sich in Anspruch genommen hat".

217) Coenen, lk. 72.

218) Vt. eespool lk. 72. Ka Schade, lk. 18 jj.

TerMere pinna kujundit, siiski on see vaid traditsionalistide poolt sellisena mõistetav. Meie ei tohi unustada, et iga geograafiline pind on vaid pidealuseks temast kõrgemal olevale õhuruumile ning selle pinna all olevale maaruumile. Iga territoorium on mõistetav kolmedimensioonilise ruumina²¹⁹⁾. Ka TerMeri on pind, millele toeneb õhuruum ning mille all on - maaruum. See moodustab teatava tervikulise ruumi, mille iga osis jagab terviku õiguslikku saatust. Et TerMeri kuulub rannariigile, kelle mererannale ta külgneb, siis põhimõttel: *cujus est solum ejus est usque ad coelum et ad inferos*, kuulub rannariigile ka TerMere õhuruum (*usque ad coelum*) ja maaruum (*usque ad inferos*).²²⁰⁾

Sel puhul olgu tähendatud, et see ruum ei ulatu mõõtmatusse kõrgusesse ning mõõtmatusse sügavusse, sest riigi eranditu võimvaldkond ei ulatu kaugemale tegeliku võimuteostamise ulatusest (nn. efektiivsuse printsiip)²²²⁾. Sellega muutuvad piirid tehnikas arenedes²²³⁾.

219) Kelsen, lk. 139.

220) Haagi kava art. 2: "Le territoire de l'Etat riverain comprend aussi l'espace atmosphérique au-dessus de la mer territoriale, ainsi que le sol reconvert par cette mer et le sous-sol".

221) Nagu Henrich, lk. 81.

222) Schade, lk. 16 jj.: "... es so/w eit reicht, wie der

Käesolevas asume vaatlema kahte TerMere ruumiosa:

1) TerMere õhuruum ning 2) TerMere maa~~ruum~~ruum.

a) TerMere õhuruum (Luftsäule, L'espace atmosphérique) on osa TerMere ruumist. See õhuruum asetseb pealpool TerMere pinda ning seespool TerMere piiride vertikaalseid koordinaate (nn. positiivne püstkoordinaadistik²²³)

b) TerMere maaruum on osa TerMere ruumist. See maaruum asetseb allpool TerMere pinda ning seespool TerMere piiride vertikaalseid koordinaate (nn. negatiivne püstkoordinaadistik²²⁴). TerMere maaruum jaguneb:

1) TerMere meresängiks (Meeresgrund, Meeresboden, Sol ou fond de la mer) ja 2) TerMere maapõueks (Untergrund, sous-sol ou tréfond de la mer)²²⁵. TerMeremeresäng on TerMere ~~veekogu~~ veekogu loodusliku anuma pinnas. TerMere

Grundstaat nach dem jeweiligen Stande der Technik seine Wirksamkeit zu entfalten vermag". Samuti varem Bluntschli, lk. 182 ja teised.

223) Verdross, lk. 121; Vrd. Gidel III, lk. 333 jj.

224) Vrd. Gidel I, 507 jj.; III, lk. 326 jj; Giese, lk. 356 jj.

225) Gidel I, lk. 507: "L'expression de "fond de la mer" au sens large comprend: 1) la surface du sol au-dessus duquel se trouvent les eaux marines: c'est le lit ou le "fond de la mer", au sens étroit; 2) le tréfonds ou sous-sol, qui comprend la partie solide située au-dessus du sol qui forme le fond de la mer au sens étroit".

maapõu on selle pinnase[#]alune geoloogiline kihistus²²⁶⁾

TerMere õhu- ja maaruumi vertikaalsuunaline ulatus on määratav efektiivsuse printsiibi alusel²²⁷⁾.

TerMere õhu- ja maaruumi õiguslikku seisundit käsitate ligemalt allpool.

Eelnevas arutelus oleme vaadelnud TerMere ruumiprobleemi. TerMere piiristamise õigusliku determineerimisega oleme TerMere ruumilise kujundi tuvastanud.

226) Näiteks meretunnelite ehitamise probleem, vrd. Gidel I, lk. 510 - 514. Eriti Gibraltari ning Dover-Calais meretunnelite probleem.

227) Schade, lk. 17: "Die ausschliessliche räumliche Kompetenzsphäre eines Staates - das Staatsgebiet - umfasst daher nur diejenigen Höhen und Tiefen, bis zu denen der Staat seine Wirksamkeit zu entfalten vermag... Es wäre auch sinn- und zwecklos, die räumlichen Kompetenzen eines Staates weiter reichen zu lassen, als ein Staat sie auszuüben in der Lage ist... Mit der Vervollkommnung der Technik erweitert sich auch das Gebiet des Grundstaates nach oben und unten".

228) Giese, lk. 324: "Soweit hier überhaupt fremde menschliche und somit auch staatliche Betätigung vorkommen kann, wird man sie in allen Fällen als im längst potentiell bestandenen, nur jetzt erst (für ihn) aktualisierten Hoheitsbereich des Oberflächenstaates geschehen ansehen dürfen und müssen. Es wäre wirklich eine groteske Annahme, dass ein Staat rechtlich Befugt sei, unterhalb eines anderen Staates eigenberechtigt zu wirken und ihn gleichsam gebietshoheitlich zu unterminieren."

TerMeri, mis on teatavate piiridega ümbritsetud rannaäärne merevööde, on kõigepealt teatav pind, või nagu ta-
vatsetakse nimetada - aquatoorium (resp. territoorium
sõna laiemas mõttes), millest peal- ning allpool leidu-
vad teatud õhu- ning maaruum. TerMeri kuulub rannariigile.
Järelikult on TerMeri rannariigile kuuluv ruum, mis me-
rerannaäärse merevöötmena teatavakujulises piiristami-
ses moodustab horisontaalse pinna, millele vertikaal-
selt peal- ning allpool vastavalt asetsevad õhu- ja
maaruum. TerMeri on rannaäärne mereruum, mis kuulub ran-
nariigile.

See ruum on rannariigi teatavaks ruumiliseks kom-
pententsisfääriks. Ruumiliseks kehteulatuseks riigi-
võimule. ^{Selles} Üks ei ulatu teisest mitte kaugemale. TerMerel
kehtiv õiguskord on ühtlaselt jõus kogu TerMere ruu-
mis (nn. õigusruumis).

IV. TERMERE ÕIGUSKORD.

=====

1. Üldiselt.

TerMere kuuluvus rannariigi territooriumina ei moodusta tänapäeval mingit vaieldavat printsipiiküsimust²²⁹⁾. TerMeri allub rannariigi suveräänsusele²³⁰⁾. TerMerel kehtiv õiguskord on rannariigi õiguskord. TerMeri allub rannariigi õiguskorrale ning sellele legislatiiv- ning eksekutiivfunktsioonile²³¹⁾.

229) Uuemat ajal selles küsimuses on ühine seisukoht, vrd. Vanselow, lk. 102 jj.; Schücking, Kod. lk. 58; Coenen, lk. 31; Gidel III, lk. 168, jj.; Rass, lk. 18; Baldoni, lk. 50 jj. ning teised.

230) Vrd. Haagi kava art. 1 ja 2.

231) Traditsionaalselt TerMere õiguslikku seisundit püüti projekteerida enumeratsiooni meetodi abil katalogiseerides rannariigi subjektiivsed õigused. Tavaliselt see loend sisaldas rahuaegseid TerMeres rannariigile kuuluvaid eelisõigusi: 1) kalastamise, 2) rannasõidu, 3) politseivõimu, 4) kohtumõistmise ning 5) meretseremoniaalsuse suhtes. Tähendatud eelisõiguste loomus ning ulatus oli individuaalne. Katalogiseerimine oli varasemas literatuuris tunnustatavaks meetodiks, vrd. Latour, lk. 119 jj.; Godoy, lk. 51 jj.; Liszt-Fleischmann, lk. 144 jj. Sellele vastukaaluks vrd. Perels, lk. 20; Lapradelle; Niemeyer, lk. 13 ja teised. Peale Haagi kod.-konv.-on see katalogiseerimi-

Rannariigil on õigus anda seadusi temale kuuluva TerMere ja selles meres olevate merevarade (fortune de mer) kasutamiseks, võides reserveerida teatavaid kasutamise õigusi oma riikondsetele. Rannariigil on õigus sooritada eksekutiivtoiminguid TerMere ruumis, eriti julgeoleku ning selle korra kaitse huvides.

Sellest võiksime järeldada, et TerMeres kehtiv õiguskord ei erine millegiga sama rannariigi muude territooriumiosadel kehtivast õiguskorrast. See tähendaks vaid seda, et TerMere normatiivprobleem pole midagi muud, kui teatav konkreetne ruumiprobleem, mida aga sugugi ei tarvitseks kvalifitseerida TerMerena, resp. siseveena. Kuid TerMere normatiivprobleem sisuliselt siiski eksisteerib, ja, nagu näitab TerMere õiguse ~~analüüs~~ analüüs, teatavate õiguslike spetsiifiliste erisuste tõttu. Haagi kava annab ülevaate TerMere suhtes kehtivast rahvusvahelisest tavaõigusest.

On kaheldamatult selge, et rannariigi lippu kandev

se meetod täielikult oma eluõiguse minetanud ja seepärast on asjatu rääkida rannariigi õigustest ning kohustustest, nagu seda teeb veel Voigt, lk. 354 jj.

laev kui selle riigi pars territorii allub rannariigi õiguskorrale ja seda ka rannariigi enese TerMeres^{231a)}. Kuid vastavalt TerMeres läbisõitvate välislaevade suhtes ei ole esialgu päris selge, mil määral ja kas üldse nende suhtes TerMeres kehtiv rannariigi õiguskord rakendub. Tekib kõigepealt küsimus, millise riigi õiguskord välislaeva suhtes peab praktiliselt kehtima. A priori on võimalik eeldada kolme lahendamisvõimalust. Esiteks, TerMere ruumis kehtivale rannariigi õiguskorrale allub välislaev täielikult, kusjuures ta võõra riigi TerMeres oleku ajal pole oma koduriigi pars territorii. Teiseks, vastupidiselt eelmisele, välislaev TerMeres läbisõidu korral mingil määral ei allu TerMere

231a) Et ulgumeri on vaba igasugusest riiklikust võimust, siis kehtiva korra kohaselt iga laev ulgumerel allub selle riigi õiguskorrale, kelle lippu ta kannab, lugedes selle riigi "ujuvaks territooriumiks (territoire flottant, floating part)". Ka Alatine Rahvusvaheline Kohus Haagis on tunnustanud seda: "En vertu du principe de la liberté de la mer, c'est à dire de l'absence de toute souveraineté territoriale en haute mer, aucun Etat ne pent y excercer des actes de juridiction quelconques sur des navires étrangers... Le principe de la liberté de la mer a pour conséquence, que le navire en haute mer est assimilé au territoire de l'Etat dont il porte le pavillon"; vrd. Bruns, Fontes Iuris Gentium, Ser. A. Sect. I Tom I, lk. 39; Samuti Stoerk, lk. 499; Heilborn, lk. 227; Perels, lk. 57; A.P. Higgins, Le regime juridique des navires

õiguskorrale. Kolmandaks, tavaliselt sagedaim, siin kaks erinevat õiguskorda (nii rannariigi kui ka lipuriigi omad) puudutavad välislaeva. Kahtlemata ei ole võimalik eeldada, et see laev antud juhtumil peaks korraga alluma kahele õiguskorrale nii, et need õiguskorrad ladestuksid üksteisele ja järelkult kehtiksid kumulatiivselt. Sel puhul konflikt oleks vältimatu. On mõtetu kujutella kahe õiguskorra kehtivust kumulatiivsena ühe ja selle sama objekti suhtes. See on vaid teoreetiline võimalus²³²⁾. Võime kahe õiguskorra kehtivust ka nii

de commerce en haute mer en temps de paix, RdC 30, lk. 12 jj.; Gidel I, lk. 235 jj.

232) Seepärast on asjatud väited, mida esitab Schücking Kod., lk. 30: "... zwei verschiedenartige Rechtsordnungen dasselbe Objekt ergreifen, das Schiff würde dann das Recht seiner Flagge, auch wenn es sich im Küstenmeer befindet, behalten aber eine zweite Rechtsordnung, nämlich die des Uferstaates, würde daneben Platz greifen. Die These von den Rechtsordnungen, die sich übereinander lagern, etwas verführerisches haben." Kuid Schücking näeb vaid ainsat võimalust, kui ta ütleb: "...den übereinander gelagerten Rechtsordnungen, von denen keine einen grundsätzlichen Vorzug vor der anderen haben kann, können ja nur Schwierigkeiten für das praktische Leben der Individuen wie für die Beziehungen der Staaten entstehen. In der Tat ist diese These von der Geltung der gesamten uferstaatlichen Rechtsordnung für das fremde Schiff im Küstenmeer neben der Rechtsordnung der Flagge aber auch der bisherigen geschichtlichen Entwicklung des Völkerrechts durchaus fremd gewesen. Nie und nirgendwo ist meines Wissens die groteske Behauptung aufgestellt worden, dass ein Kind deshalb, weil es auf

kujutella, et nad kehtivad ühe objekti suhtes osalises ulatuses, kusjuures osas, milles kehtib üks õiguskord, ei kehti teine²³³⁾. Milline õiguskord on primaarne, see sõltub välislaeva õiguslikust seisundist, kas on avalik või eralaev²³⁴⁾. Sellest ligemalt allpool.

einem Schiff, dessen Flagge das jus soli nach sich zieht, während der Durchfahrt durch ein fremdes Küstenmeer, das auch das jus entscheiden lässt, nun glücklich auch mit zwei verschiedenen Staatsangehörigkeiten auf den Welt kommen müsse".

Järeldused on õiged, kuid Schücking näeb kahe õiguskorra kehtivuse võimalust ainult sellisel kujul ja seepärast leiab: "So bleibt also nur ... übrig, die grundsätzlich die Rechtsordnung des Uferstaates nicht auf das fremde Schiff, das sich lediglich auf der Durchfahrt befindet, übergreifen lässt. Gegen diese These soll man nicht einwenden, dass sie mit der Lehre von der uferstaatlichen Souveränität im Küstenmeere unvereinbar sei. Handelt es sich doch offensichtlich nur um eine abgeschwächte Souveränität, der eben aufgrund des Völkerrechts Schranken gesetzt sind". Schücking ei lähe lõpuni, ja ei taha tunnustada, et kumbki õiguskord kehtib partsiaalselt ning kõrvuti, üksteist täiendades.

233) Neymeyer, IV, lk. 569 näeb seda võimalust arvestavat, kui ta ütleb, et TerMeris on "Herrschaft des Uferstaats unter Mitherrschaft des Staats der Flagge für die inneren Angelegenheiten des Schiffes."

234) Laevade liigitamise ning nende õigusliku seisundi kohta vrd. Gidel I, lk. 64 jj. - Definition du navire; samuti V. Varamaa, Laevakinnistus, in: "Õigus", Tartu, 1938, lk. 146.

Pole kehtimas õiguspositivistlikku reeglit, mille kohaselt isik peaks alluma ainult ühele ja samale õiguskorrale. Olenevalt sellest, kas teatav õiguskord kehtib territooriumil (ruumis) või teatavate isikute või olmade suhtes, meie võime eritella: 1) territoriaalse (ruumilise) ja 2) personaalse (isikulise) õiguskorra²³⁵⁾.

Territorialiteedi printsiibi kohaselt kõik, mis leidub territooriumil, allub territooriumil kehtivale korrale. Quidquid est in territorio est etiam de territorio. Järelikult ka TerMeres, kus - nagu igal teiselgi territooriumil - kehtib õiguskord, millele allutavad kõik, kes on TerMere ruumis (nn. territoriaalne õiguskord). Kuid on erandeid sellest²³⁶⁾. Viimasel juhul,

235) Vrd. Neumeyer IV lk. 121 jj. eriti lk. 127: "Es ist aber durchaus nicht positiven Rechts, dass der Mensch einer Rechtsordnung angehört. Die menschlichen Handlungen sind grundsätzlich rechtsfrei, und sie treten nur von Fall zu Fall und je nach dem Gegenstand der einzelnen Betätigung unter eine rechtliche Normierung". Lk. 133: "Wenn ... von der Möglichkeit räumlich geltenden Rechts gehandelt wurde, so sind dabei Rechtssysteme vorausgesetzt, für die eine räumliche Anwendung überhaupt in Betracht kommen kann. Neben Ordnungen, die - auch - kraft räumlicher Beziehungen anwendbar sind, gibt es jedoch andre, deren Anwendbarkeit nur durch Verbindung mit einer Person möglich wird. Sie werden hier der Kürze halber als räumliche und persönliche Rechtsordnung bezeichnet".

236) Eksterritoriaalsust kasustavad isikud ja esemed.

vastandina, rakendub personaliteedi printsiip, mille kohaselt teatava isikuga või teatava olmaga pidetub eri-õiguskord (nn. personaalne õiguskord). Näiteks laeva suhtes kehtib lipuriigi õiguskord ka välisriigi Terr-Meres. Seega on võimalik, et territoriaalne õiguskord sisaldab "kontsessioone" teatavate personaalsete õiguskordade kehtimiseks samal territooriumil.

Territooriumi kuuluvus mingile riigile või selle taolisele suveräänsele poliitilisele ühikule a priori kvalifitseerib territooriumi kui mingit omandiõigusliku objekti, võrdsustatuna eraõiguslikule staatusel. See sugusena eeldatavas olusuhetes esildub "omaniku" jus alios excludendi. Sellest aga järelduvalt teine - tegelik võimalus: kasustada territooriumi riiklikeks ostarveteks. Avalikõiguslikult need momendid pole olulised²³⁷⁾. Territooriumi kuuluvus vaid esildab eelduse, et territooriumil kehtib õiguskord, mis on loodud või tunnustatud selle riigi poolt, kellele kuulub terri-

237) Neumeyer, IV lk. 123: "Wenn ... von dem "Gebiet" als dem Gegenstand eines Rechts gesprochen wurde, so ist das freilich nur eine Metonymie, ein Ausfluss jener Verdinglichung des Rechts, die es seit dem Mittelalter liebt, Rechtsverhältnisse auf den Boden zu projizieren, auf dem sie sich abwickeln".

toorium. Kuid sellest järgmine järeldus: riigiterritoorium on riikliku õiguskorra kehteruumiks.

Riigiterritoorium on riigi põhiliselt ainuliseks ruumiliseks pädevusvaldkonnaks²³⁸⁾. Selles ruumis riik võib tegelikult rakendada oma sundvõimu. Selle puhul räägime riigi ruumilisest kompetentsist (compétence locale, räumliche Kompetenz)²³⁹⁾. Vastandina sellele, võimalust allutada teatavaid olmasid sundnormimisele, nimetame riigi materiaalseks kompetentsiks (compétence matérielle, sachliche Kompetenz)²⁴⁰⁾. Viimane pole seotud riigi territooriumiga, võib ulatuda sellest väljaspoole, näiteks, laevad alluvad lipuriigi õiguskorrale, olgugi et viibivad ulgumerel või isegi välisriigi TerMeres. Riigi ruumiline kompetents piirdub oma territooriumiga, kusjuures riigipiirid on ruumilise

238) Schade, lk. 11: "Staatsgebiet daher als den grundsätzlich ausschliesslichen räumlichen Zuständigkeitsbereich eines Staates bezeichnen".

239) Vrd. Kelsen, lk. 137 jj., eriti lk. 147; Henrich, lk. 5 jj.; Schönborn, RdC 30, lk. 141 jj.; Verdross, Règles générales du droit international de la paix, RdC 30, lk. 379 jj.

240) Schade, lk. 7: "Es stehen also einander gegenüber die sachliche Zuständigkeit, für einen bestimmten Raum Staatsakte zu erlassen, und die räumliche Zuständigkeit in einen bestimmten Raum tatsächlich Staatsakte vorzunehmen."

kompetentsi piirid. Ainult erandlikult tohib riik oma sundvõimu teostada välisriigi või rahvusvahelisel territooriumil ning seda ainult üldise rahvusvahelise õiguse või rahvusvaheliste lepingute alusel²⁴¹⁾.

Haagi kava art. 1 kohaselt riigiterritooriumi hulka kuulub ka rannaäärne merevööde, nimetatuna "territoriaalmeri", mille suhtes riik oma "suveräänsust (Gebietshoheit)" teostab tingimustel, mis on ettenähtud rahvusvahelisõiguslikes normides²⁴²⁾.

241) Schade, lk. 8: "In einandergreifen der räumlichen Bestimmungen in den sachlichen Zuständigkeitsordnungen ist jedoch ungefährlich, weil dadurch lediglich Rechtskollisionen entstehen können. Vermieden werden muss dagegen ein ähnliches Übereinandergreifen der räumlichen Zuständigkeiten".

242) Haagi kava tekst leidub Procès-verb lk. 212 jj.

Art. 1: "Le territoire de l'Etat comprend une zone de mer désignée dans cette Convention sous le nom de mer territoriale.

La souveraineté sur cette zone s'exerce dans les conditions fixées par la présente Convention et par les autres règles du droit international".

Art. 2: "Le territoire de l'Etat riverain comprend aussi l'espace atmosphérique au-dessus de la mer territoriale, ainsi que le sol recouvert par cette mer et le sous-sol.

Les dispositions de la présente Convention ne portant pas atteinte aux conventions et aux autres règles du droit international relatives à l'exercice de la souveraineté dans ces domaines".

Sellega deklareeritakse, et rannariigil TerMere suhtes pole üksnes "suverääne õigus", vaid et rannariik siin teostab oma täielikku suveräänsust, pariteetselt temale kuuluva maismaaga.²⁴³⁾ On leitud, et sellega on küllaldaselt iseloomustatud seda sundvõimu kompetentsi, mida on õigustatud rannariik teostama TerMerel.²⁴⁴⁾ Poliitilise mõistena ta rahuldaks, kuid normatiivses mõttes vajab ta ligemat määratlemist, sest on ju teada, et mõiste "suveräänsus" aegade kestel on olnud mitmeti sisustatav ning tema maht mitmeti mõistetatav²⁴⁵⁾. Ka Haagi kod.-

243) Vrd. Gidel III, lk. 181 jj.

244) Gidel III, lk. 185.

245) Vrd. H.Kelsen, Das Problem der Souveränität und die Theorie des Völkerrechts, Wien 1928; A. Ross, Völkerbund und Staatssouveränität, in: Z. öff. R., XI 1931, lk. 441 jj.; J. Kunz, Die Staatenverbindungen, Handbuch des Völkerrechts, II-4, Stuttgart 1929, lk. 22 jj.: "Der Souveränitätsbegriff der Staats- und Völkerrechtswissenschaft hat eine lange Geschichte, wenn sie auch, wie hervorgehoben wurde, oft mehr die Geschichte des Wortes als des Begriffes "Souveränität" ist. In dieser richtigen Kritik liegt, analysiert, eine zweifache und richtige Erkenntnis: 1. dass der Begriff der Souveränität im Laufe der Geschichte einen grossen Bedeutungswandel erfahren hat und 2. dass unter dem gleichen Wort, dem gleichen Namen "Souveränität" höchst verschiedene Begriffe zusammengeworfen werden. Diese Aquivokation ist denn auch der Grund vieler schwer Irrtümer geworden".

konv. polnud siin üksmeelne²⁴⁶⁾, kuigi saavutati kompromiss²⁴⁷⁾, mille kohaselt "suveräänsus" pole absoluutne, vaid relatiivne mõiste²⁴⁸⁾. Seda kinnitab ka Haagi kava seletuskiri²⁴⁹⁾.

246) Haagi konverentsil tekkis diskussioon: "suveräänsus" on kas 1) riigi piiramatutegevusvabadus (näit. Giannini: "Une souveraineté est toujours pleine et entière", vt. Procès-verb., lk. 41), või 2) on rahvusvahelise õiguse alusel piiratud tegevusvabadus, kui riigi välistegevuse määr (näit. Gidel: "La notion que l'on se fait de la souveraineté n'est plus une notion absolutiste. Nous entendons tous ici que la souveraineté représente l'ensemble des compétences exercées sur la base de droit international", vt. ib. lk. 43), või 3) riigivõim, suprema potestas (näit. Erich: "Dans la terminologie française on ne fait pas de distinction très précise entre la souveraineté comme suprema potestas et ce qu'on appelle le pouvoir étatique correspondant à la doctrine allemande de la "Staatsgewalt". En général, comme nous le savons, on emploie l'expression souveraineté dans la doctrine française". ib. lk. 34).

Haagi konverentsil oli ka neid, kes soovitasid selle mõiste asemel, näiteks "compétence exclusive" (Rolin, ib. lk. 27, 35) või "jurisdiction" (Makovsky, ib. lk. 34). Sel puhul aga juhiti tähelepanu, et viimased on liiga kitsad, näiteks Magalhães: "La souveraineté est un faisceau de droits; la compétence exclusive et la jurisdiction sont des droits; qui découlent de la souveraineté", vd. ib. lk. 42.

247) Gidel III, lk. 185: "Seul il a semblé pouvoir désigner d'une manière suffisante le droit général de l'Etat riverain, sur lequel tous les Délégués étaient d'accord. Il a l'avantage en outre d'évoquer non seulement les droits, mais les devoirs de l'Etat" Kaheldakse selle kompromissi kehtejõus, näit. Coenen, lk. 28: "Innerhalb der Kodifikationsarbeiten des Völkerbundes haben sich also erst im ganzen 27 Staa-

Et sellega oleme võinud tõdeda, et "suveräänsuse" mõiste on/relatiivne, siis pole meie veel mingil määral tuvastanud tema positiivset sisu. Et mõiste pole positiivõiguslikult sisustav, see on selge. On tavatsetud teda kvalifitseerida kui poliitilist mõistet²⁵⁰⁾

ten für das Souveränitätsprinzip ausgesprochen. Wenn man aber bedenkt, dass der Völkerbund 55 Mitglieder hat, so kann von einer KM.-Souveränität als geltenden Gewohnheitsrecht wohl nicht die Rede sein".

248) Schücking, lk. 16: "... dieser Teil des Staatsgebietes aber dennoch im Vergleich mit den sonstigen Staatsgebiet insofern in einer besonderen Rechtslage befände, als für Ausübung der uferstaatlichen Souveränität hier besondere Schranken gesetzt sind."

249) Haagi kava seletuskirjas art. 1 kohta öeldakse järgmist: "Määrates, et TerMeri kujutab riigi territooriumi osa, on tahetud ütelda seda, et riigi poolt selles vöötmes teostatav võim ei erine millegiga võimust, mida riik teostab oma maismaa (sur domaine terrestre) territooriumil. Samal põhjusel on jäetud ka suveräänsuse" termini juurde, mis iseloomustab paremini kui mõni muu selle võimu juriidilist loomu. Mõistetavalt, et suverääniteeti võib TerMerel, samuti ka maismaa alal, teostada ainult nendel tingimustel, mis kindlaks määratud rahvusvahelises õibuses. Vrd. Procès-verb., lk. 212.

250) Neumeyer, IV, lk. 121: "Wenige Bezirke der juristischen Mythologie geniessen eine gleiche grosse Verehrung wie der Komplex Gebietshoheit. Will man dem Wirrsal von Unklarheiten entgehen, die sich mit dem Schlagwort verbinden, insbesondere die petitiones principii vermeiden, für die das Wort nützlich ist, so wird man zunähst feststellen müssen in welchen Zusammenhängen dem "Gebiet" rechtliche Bedeutung zukommt".

Suveräänsuse olemust ning mõistet võiksime lühidalt iseloomustada järgmiselt: Suveräänsus on riigi pädevus teostada kõrgemat võimu, evides jus alios excludendi. Sellest tulenev võimuteostus pole allutatud millegile kõrgemale kui vaid ühele piiritlevale rahvusvahelisele õigusele²⁵¹⁾.

251) J. Kunz, op. cit. lk. 40.: "Die absolute einzelstaatliche Souveränität als ein Rechtsvoraussetzungs-begriff ist unhaltbar, mit der Möglichkeit des Völkerrechts unvereinbar, muss radikal eliminiert werden. Aber diese richtige Erkenntnis verhindert uns nicht, den Souveränitätsbegriff beizubehalten, und zwar in zweifacher Richtung: 1. Als Rechtsvoraussetzungs-begriff, in diesem Sinn steht die Souveränität nur der Völkerrechtsordnung zu. 2. Als Völkerrechtsinhaltsbegriff, in diesem inhaltlichen relativen Sinn sind jene, Staaten genannten Rechtsgemeinschaften "soverän", denen vom übergeordneten Völkerrecht eine gewisse Kompetenzfülle, Verfassungsautonomie gewährt ist und die - und das ist des Wesentlichste - zwar den Völkerrecht untergeordnet, aber nur, ausschliesslich und direkt, unmittelbar dem Völkerrecht untergeordnet sind".

2. Rannariigi suveräänsus TerMeris.

Rannariigi suveräänsus on teostatav kogu TerMeris (252) ruumis. Õigusriigi printsiibi alusel rannariik teostab oma kõrgeimat võimu tema poolt loodud õiguskorra kaudu. Selles mõttes TerMeri allutub rannariigi õiguskorra legislatiiv- ja ekeekutiivfunktsioonidele, teisi sõnu - allutub rannariigi seadusandlusele, haldamisele ning kohtumõistlemisele. Rannariigi seadused ipso jure kehtivad ka TerMeris, ilma vastava selgesõnalise deklaratsioonita seaduses enestes.

Tavatsetakse öelda, et TerMeri kuulub sellele, kellele kuulub rand. Mare est cuius est terra cui adjacent. Avalikõiguslikult tähastab see printsiip seda, et TerMeri on täiendavaks meretsooniks rannaäärsele maismaale, kusjuures viimase õiguslik seisund determineerib TerMeris õiguslikku seisundit (TerMeris 253) aktsessoorsuse printsiip). Näiteks, rannaäärse

252) Haagi kava art. 1 ja 2 kohaselt, vrd. nota 242.
253) Vrd. Gidel, III, lk. 168 jj., eriti lk. 177: "La mer territoriale" est le territoire maritime complémentaire du territoire terrestre, formant avec lui la zone de contact que comportent les relations maritimes". Lk. 178: "La mer territoriale suit le statut du territoire terrestre auquel elle tient.

territooriumi neutraliseerimine ipso jure ulatub ka rannale külgnevale TerMerele. TerMerd vaadelda kui rannamaismaa lahutamatu osa, kui olulist koostisosa, või isegi kui res extra commercium, ei vääri tähelepanu eeldusel, et TerMeri pole kvalifitseeritav kui eraõiguslik objekt, pealegi on ohtlik rakendada avalikõiguslikus käsitluses eraõiguslikke analoogiaid. TerMere õiguslik seisund on tihedalt seotud rannariigiterritooriumiga, millest eraldamine tähendaks TerMere seisundi minetamist. Ühtlasi ei ole mõeldav, et TerMeres mõni kolmas riik võiks teostada oma sundvõimu.

TerMere kuuluvus rannariigiterritooriumi hulka ei tähenda veel, et TerMere maaruum omandiõigusliku objek-

Par exemple la neutralisation d'un territoire s'étend à la mer territoriale de ce territoire". Vrd. ka

Björksten, lk. 223 jj.

254) Nagu Coenen, lk. 29 ; Wilhelmi, lk. 35 jj.

255) H. Lauterpacht, The Function of Law in the International Community, Oxford 1933, lk. 399: "The compulsory competence of the organs of the law to adjudicate upon disputes between the members of a political society has become in the minds of many one of those mischievous analogies with private law - like state servitudes ... - which threaten to obscure the correct appreciation of the specific character of international law".

tina peaks kuuluma riigile ipso jure. Kuigi suverään-
suse teostamine territooriumi suhtes esildab tege-
likku võimalust: kasustada seda territooriumi nii, na-
gu seda määrab riik, siis võiksime järeldada, et riigile ipso facto kuulub omandiõigus, näiteks TerMere-
sängi ja selle all oleva maapõue ning TerMerest üles-
kerkivate saarte suhtes ²⁵⁶⁾. VeS on seda selgesõna-
liselt deklareerinud ²⁵⁷⁾. Sellest otsene järeldus on
näiteks see, et mereranna juurdekasvud (uhtmaa) kuu-
lub ipso jure rannariigile ka omandiõiguslikus mõttes.
Dominus soli est dominus coeli et inferorum.

Rannariigi täielik ja eksklusiivne suveräniteet ²⁵⁸⁾
ühtlaselt ulatub kogu TerMere ruumile, nii TerMere
pinnale kui TerMere õhu- ja maaruumile.

256) Gidel III, lk. 329, "Une conséquence du droit de l'État riverain sur le sol de la mer territoriale est que sa souveraineté s'étend de plein droit sur toute émergence dans cette mer provoquée par un exhaussement du fond, soit brusque, soit lent (dépôts alluviaux)".

257) VeS § 1

258) Neumeyer, IV lk. 125: "Die Hoheit des Staats über die ihm unterworfenen Personen ist eine, und kennt keine Aufteilung nach Arten".

TerMere õhuruumis rannariik teostab täielikku ja
259)
ja eksklusiivset suveräniteeti , kuivõrd pole teisi-
ti määratud rahvusvaheliste lepingute ning üldiste rah-
260)
vusvaheliste õigusnormidega .

TerMere maaruumis aga rannariigi^{gi} täielik ning eks-
klusiivne suveräniteet pole mingi rahvusvahelis-õigus-
liku normiga kitsendatud.

TerMere pinnal aga rannariigi suveräniteet on täie-
lik ja eksklusiivne hiivõrd, kuivõrd üldiste rahvusva-
helise õiguse normidega või ka rahvusvaheliste kokku-
lepetega pole seda kitsendatud. Siin on kehtimas kau-
gemaleulatavamad kitsendused.²⁶¹⁾

3. TerMeri kui neutraliteeditsoon.

Iga riigi eluliste huvide teostamine kõigepealt
esildab vajaduse kaitsta nende eluhuvide takistamatut

259) Vrd. N.H.Moller, The Law of Civil Aviation, London, 1936, eriti lk. 176 jj.

260) 13.okt. 1919.a.Pariisis sõlmitud õhusõidu korraldamise konventsiooni (RT 1937,94) art. 1: "Kõrged lepinguosalised tunnustavad, et igal riigil on täielik ja eksklusiivne suveräniteet tema territooriumi kohal oleva õhuruumi üle. Käesoleva konventsiooni mõttes tuleb riigiterritooriumi all mõista riigi territooriumi, nii emamaad kui ka asumaid, kaasa arvatud nendega külgnevad territoriaalveed". Art. 2 jj. kohaselt on õhusõidukeil rahu ajal inofensiivne läbisõidu vabadus konventsioonis ettenähtud alustel ja korras.

261) Coenen, lk. 37.

teostamist. Riigil on seepärast õigus omal territooriumil, ka TerMerel, - nii maal, vees, vee all kui ka õhus - rakendada kõiki vajalikke vahendeid ning seadmeid (tõkendeid, kindlustusi, miinide veeskmist jne.), et tõrjuda teiste riikide militaarseid kallaletungesid (näiteks, dessantide teostamist, pommitamisi jne.), neutraliteedivastaseid toiminguid (näiteks sõdijate sõja- ja priisitoiminguid erapooletu riigi territoriaalvetes jne.) või mittesõjalisi seadusevastaseid toiminguid (näiteks spionaaž, laevade seadusevastane kinnipidamine jne.).

Riigid, kes sõja korral deklareerivad oma erapooletust, ei või lubada omal territooriumil sõjalisi aktsioone. Erapooletu riigi territoorium ja eriti TerMerel pole sõjaliste operatsioonide lubatavaks piirkonnaks. Erapooletu riigi territoorium on puutumatu. Sõdijad ei tohi sellel teostada mingeid sõjatoiminguid, eriti võitlustoiminguid, priisimist, miinide veeskmist jne. Kui sõdija aga teostab mõnda keeluvastast toimingut, siis erapooletu riik peab takistama seda kõigi tema käsutuses olevate vahenditega ja jõuga, isegi vägivallaga. Sõdija võib

erapooletu riigi territoriaalvett kasutada nn. merepelgupaigana (Seeasyl) rahvusvahelises õiguses ning vastavalt rannariigi seadustes ettenähtud alustel²⁶²⁾ Seejuures olgu tähendatud, et on kehtimas reegel, et sõja ajal erapooletu riik seni, kuni ta sõdijaid võrdselt kohtleb, võib suvaliselt lubada või keelata sõdivate riikide laevadele läbisõitu oma TerMerest²⁶³⁾. Tavaliselt on see normitud, kas siseseadusandluse või rahvusvaheliste kokkulepetega. Erapooletute riikide laevade suhtes ja ka rahu ajal üldiselt ei kuulu rannariigile seesugune õigus. Sellest ligemalt allpool.

4. TarMerese rannariigi suveräniteedi kitsendused.

A. Ü l d i s e l t.

Printsipiaalselt rannariigi suveräniteet on täielik ning eksklusiivne. Kuid tänapäeval ei ole see kujuteldav. Rahvusvahelise kompetentsi-jaotuse²⁶⁴⁾

262) Vrd. Hambro, lk. 445 jj. Meil Erapooletuse korraldamise seadus (RT 1938, 99, 860). Ka Schücking, lk.

69 jj. Oppenheim-Lauterpacht II, lk. 515 jj.

263) Vrd. J. Kunz, Kriegsrecht und Neutralitätsrecht, Berlin 1935, lk. 249.

264) Vt. ka eespool lk. 41 jj.

alusel on suveräänsuse maht relatiivne ning sõltub vastavatest rahvusvahelise õiguse normidest.

Olgu tähendatud, et TerMere suhtes kehtib rida üldiseid rahvusvahelisõiguslikke tavanorme, mis kitsendavad TerMere suhtes rannariigi suveräniteeti²⁶⁵). See on kujundavaks aluseks TerMere õiguslikule eriseisundile. Olgugi, et TerMere suhtes kehtib rannariigi õiguskord, siiski ometigi mitte kogu ulatuses, vaid ainult üldiste rahvusvaheliste õigusnormide kohases piiratuses. TerMeres kehtib rannariigi spetsiifiline osaõiguskord. Selleks eristavaks momendiks on nn. läbisõiduõigus, ühes sellest tulenevate tagajärgedega.

B. L ä b i s õ i d u õ i g u s .

a. Üldiselt.

Läbisõiduõigus on riikide õigus nende laevade takistamatuks läbisõiduks võõra riigi TerMerest. See läbisõit peab olema inofensiivne²⁶⁶). Rannariik peab

265) Gidel III, lk. 192: "Le principe de la "souveraineté" de l'Etat riverain sur sa mer territoriale implique à son profit toutes les compétences procédant de la souveraineté territoriale, compte naturellement tenu pour leur exercice des modalités imposées par la nature du milieu marin. Les seules compétences sont celles que le droit international coutumier a limitées (passage inoffensif), ou celles auxquelles l'Etat riverain a, dans une mesure plus ou moins grande, conventionnellement ou spontanément renoncé."

267) Bustamente, lk. 208: "Unter inoffensiver Durchfahrt

exceptées

mitig

Läbisõit pole hädapärane (inoffensief), kui laev kannatama seda ning ei tohi TerMeris millegiga takistada ega tõkestada nende laevade liiklemist oluliselt tähtsatel laevateedel, koheldes kõiki laevu võrdselt.

Läbisõiduõigus TerMeris on üldise rahvusvahelise tavaõigusega tunnustatav institutsioon²⁶⁷). Olenemata sellest, kas läbisõiduõigus on kvalifitseeritav servituudi või mingimuuna, see pole oluline, kuid igal juhul on see iga riigi absoluutne õigus, mis on tekkinud tavaõiguse alusel²⁶⁸). Läbisõiduõigus sisuliselt on paratamatu tuletis üldisest liiklusvabadusest²⁶⁹).

Haagi kava art. 3 - 7 sätetega on seda läbisõiduõigust normitud. Need on järgmised:

Art. 3. "Läbisõit" ("passage") on laevasõit territoriaalmeres, olgu siis kas selle läbimiseks ilma sisevetesse minemata, või sisevetesse suundumiseks, või sisevetest tulles ulgumerele peasemiseks.

wird keine solche verstanden, die keines der Rechte verletzt, das der Uferstaat in der erwähnten Zone ausgeübt hat oder zukünftig ausübt."

267) Coenen, lk. 38: "das Durchfahrtsrecht der einzig allgemein geltende Rechtssatz im KM-Recht ist".

268) Vrd. Gidel III, lk. 160 jj.

269) Üksikasjalikumalt - Gidel III, lk. 193 jj.

Läbisõit pole hädaohutu (inoffensif), kui laev mingi rannariigi territoriaalmerd kasustab selleks, et sooritada mingit toimingut selle riigi julgeoleku, avaliku korra või fiskaalhuvide vastu.

Läbisõit eventuaalselt sisaldab eneses peatumise ja ankurdumise õigust, kuid ainult määral, kus peatamine või ankurdamine on laevasõidu korrapäraseks juhuks või on tingitud laevale pealesunnitud seisakust (relâche forcée) või merehädast²⁷⁰).

Art. 4. Rannariik ei või takistada välislaevade ohutut läbisõitu territoriaalmerest. Allveelaevad peavad läbi sõitma veepeal (en surface)²⁷¹).

Art. 5. Läbisõiduõigus ei takista rannariiki rakendamast kõiki vajalikke vahendeid, et vältida terri-

270) Article 3. Le "passage" est le fait de naviguer dans la mer territoriale, soit pour la traverser sans *entrer* dans les eaux intérieures, soit pour se rendre dans les eaux intérieures, soit pour prendre le large en venant des eaux intérieures.

Un passage n'est pas inoffensif lorsque le navire utilise la mer territoriale d'un Etat riverain aux fins d'accomplir un acte portant atteinte à la sécurité, à l'ordre public ou aux intérêts fiscaux de cet Etat.

Le passage comprend éventuellement le droit de stoppage et le mouillage, mais seulement dans la mesure où l'arrêt et le mouillage constituent des incidents ordinaires de navigation ou s'imposent au navire en état de relâche forcée ou de détresse.

toriaalmeres oma julgeoleku, oma avaliku korra, oma fiskaalhuvide ja, sisevetesse suunduvate laevadesse puutuvalt, nende tingimuste rikkumist, milledele on nende leevade sisenemine (admission) allutatud.²⁷²⁾

Art. 6. Välislaevad, kes kasutavad läbisõiduõigust, peavad alistuma rahvusvahelise tavaõigusega kokkukõlas antud rannariigi seadustele ja määrustele, eriti *ku* nad puutuvad:

a) liiklemise julgeolekut ja sõiduvee ja meremärkide korrashoidu;

b) rannariigi vete kaitset mitmesuguste reostamiste vastu, millele need on *ay*atud laevade *tege*vuse läbi;

271) Article 4. L'Etat riverain ne peut entraver le passage inoffensif des navires étrangers dans la mer territoriale.

Les navires sous-marins ont l'obligation de passer en surface.

272) Article 5. Le droit de passage ne fait pas obstacle à ce que l'Etat riverain prenne toutes les mesures nécessaires pour prévenir, dans la mer territoriale, toute atteinte à sa sécurité, à son ordre public et à ses intérêts fiscaux, et, en ce qui concerne les navires se rendant dans les eaux intérieures, toute violation des conditions auxquelles l'admission de ces navires est subordonnée.

c) territoriaalmere varade kaitset;

d) kalapüüki, jahindust ja teisi rannariigi seesuguseid õigusi.

Rannariik iialgi ei või allutada eristavale käsitlusele mitmesuguste riikide välislaevu ega, kuivõrd see ei puutu kalapüügisse ja jahindusse, oma ja välismaiseid laevu. 273).

Art. 7. Ei võida maksustada välislaevu nende tavalise läbisõidu eest territoriaalmeres.

Territoriaalmeres läbisõitvat välislaeva võidakse maksustada ainult sellele laevale osutatud eri-

273) Article 6. Les navires étrangers qui usent du droit de passage devront se conformer aux lois et règlements édictés, en conformité avec la coutume internationale, par l'Etat riverain, notamment en ce qui concerne:

a) La sécurité du trafic et la conservation des passes et du balisage;

b) La protection des eaux de l'Etat riverain contre les diverses pollutions auxquelles elles peuvent être exposées du fait des navires;

c) La conservation des richesses de la mer territoriale;

d) Les droits de pêche, de chasse, et droits analogues appartenant à l'Etat riverain.

L'Etat riverain ne peut, toutefois, établir une discrimination entre les navires étrangers de nationalités diverses, ni, sauf en ce qui concerne la pêche et la chasse, entre les navires nationaux et les navires étrangers.

teenete (services particuliers) eest, Neid makse tuleb võtta ilma eristamata²⁷⁴⁾.

Rannariigile kuuluvat jurisdiktsioonilist kompetent-
275)

si on piiratud välismaisete laevade suhtes Haagi kava

art. 8 ja 9 sätetega. Need on järgmised:

Art. 8. Territoriaalmeres läbisõitva välislaeva pardal rannariik ei või teostada isiku arreteerimist või juurdluse akte selle laeva pardal läbisõidu kestel sooritatud süüteo mitte muidu, kui ainult ühel või teisel alljärgneval juhtumil:

1) Kui süüteo tagajärjed ulatavad väljaspoole laeva;

2) kui süütegu on loomuga ähvardada territoriaal-

274) Article 7. Il ne peut être perçu de taxes sur les navires étrangers en raison de leur simple passage dans la mer territoriale.

Des taxes ne peuvent être perçues sur un navire étranger passant dans la mer territoriale qu'en rémunération de services particuliers rendus à ce navire. Ces taxes seront perçues sans discrimination.

275) Üksikasjalikumalt Gidel III, lk. 242, jj. samuti Meyer, lk. 8 jj.

meres riigi avalikku rahu või julgeolekut (heakorda);

3) kui kohalikkude ametivõimude kaasabi (assistance) on nõutud laeva kapteni või selle riigi konsuli poolt, kelle lippu laev kannab.

Eelnevad sätted ei riiva rannariigi õigust teostada tema seadusandluses ettenähtud arreteerimisi või juurd-lusi, selle välislaeva pardal, mis on tema sisevetes, või seisab territoriaalmeres, või lõpeks, mis läbi sõi-dab territoriaalmere, minnes sisevetesse.

Igal juhul kohalikud ametivõimud peavad arves-tama navigatsiooni huve laeva pardal arreteerimise juh-tumitel .

276) Article 8. L'Etat riverain ne peut procéder à bord d'une ~~navire étranger passant dans la mer territoriale, ou à l'arrestation d'une~~ personne ou à des actes d'instruction en raison d'une infraction pénale commise à bord de ce navire lors dudit passage, que dans l'un ou l'autre des cas ci-après:

1. Si les conséquences de l'infraction s'étendent hors du navire;
2. Si l'infraction est de nature à troubler la paix publique du pays, ou le bon ordre dans la mer territoriale;
3. Si L'assistance des autorités locales a été demandée par le capitaine du navire, ou le consul de l'Etat dont le navire bat pavillon.

Les dispositions ci-dessus ne portent pas atteinte au droit de l'Etat riverain de procéder à des arrestations ou à des actes d'instruction prévus dans sa législation à bord d'un navire étranger qui se trouve dans ses eaux intérieures, ou qui stationne dans la mer territoriale, ou bien qui passe dans la mer ter-

Art. 9. Rannariik ei või territoriaalmeres läbisõitvat välislaeva arreteerida ega teekonda muuta (derouter) selleks, et teostada tsiviiljurisdiktsiooni pardal oleva isiku suhtes. Ta ei või selle laeva suhtes rakendada tsiviillasjadesse puutuvaid täite- ning kindlustusvahendeid, kui neid vahendeid pole tinginud sõlmitud kohustused või laeva tekitatud kahjude vastutused, millised on seoses rannariigi vetest läbisõidu navigatsiooniga.

Eelnev säte ei võta rannariigilt õigust teostada tsiviillasjades tema seadusandlusega autoriseeritud täite- ning kindlustusevahendeid selle välislaeva suhtes, mis ^{on} (tema sisevetes, või seisab territoriaalmeres, või lõpeks, mis sõidab läbiterritoriaalmeres, tulles sisevetest .
277)

ritoriale en provenance des eaux interieures.

Toutefois, l'autorité locale doit tenir compte des intérêts de la navigation à l'occasion d'une arrestation à bord du navire.

277) Article 9. L'Etat riverain ne peut pas arrêter ni dérouter un navire étranger passant dans la mer territoriale, pour l'exercice de la juridiction civile à l'égard d'une personne se trouvant à bord. Il ne peut pratiquer à l'égard de ce navire de mesures d'exécution ou de mesures conservatoires en matière civile, que si ces mesures sont prises en raison d'obligations assumées ou de responsabilités encourues par

Artiklites 8 ja 9 ettenähtud sätted ei ole kohal-
datavad nn. avalikkudele laevadele (navires publics)²⁷⁸⁾
Need laevad on seesugused, mis täidavad ainult valit-
suse ülesandeid (service gouvernemental/et non commer-
cial). Nad kasutavad välisriigi territooriumil viibides
nn. eksterritoriaalsuse privileege ning õigusi.²⁷⁹⁾

Rannariigile kuuluva jurisdiktsiooni kompetentsi
efektiivseks teostamiseks on rannariigile antud eriline
nn. jälitusõigus (droit de poursuite, das Recht der Nach-
eile). See on rannariigile kuuluv õigus jälitada vä-
lislaeva juhul, kui viimane on rikkunud tema sundnor-
me, rannariigi/territoriaalvetes (ka TerMeres) viibimise
ajal²⁸⁰⁾.

ledit navire, en vue de la navigation lors de ce pas-
sage dans les eaux de l'Etat riverain.

La disposition ci-dessus ne porte pas atteinte au
droit de l'Etat riverain de prendre des mesures d'exé-
cution ou des mesures conservatoires en matière civile,
que peut autoriser sa législation, a l'égard d'un na-
vire étranger qui se trouve dans ses eaux intérieures,
ou qui stationne dans la mer territoriale, ou bien qui
passe dans la mer territoriale, en provenance des eaux
intérieures.

278) Haagi kava art. 10: Les règles ci-dessus énoncées,
prévues par les articles 8 et 9, réservent la question
du traitement des navires exclusivement affectés à un
service gouvernemental et non commercial, ainsi que des
personnes se trouvant à bord de ces navires.

279) Vrd. Gidel, I, lk. 96 jj. Ka Joseph, lk. 2 jj.

280) Üksikasjalikumalt Gidel III, lk. 339 jj.

Haagi kava art. 11 kohaselt välislaeva jälitamist rannariigi seaduste ja määruste rikkumise korral, mis on alanud siis kui välislaev oli veel sisevetes või territoriaalmeres, võib jätkata ka väljaspool territoriaalmerd tingimusel, et jälitamist ei katkestatud. Jälitamise õigus kaob kui jälitatav laev (281) saabub oma või kolmanda riigiterritoriaalmerde.

Läbisõiduõigus kuulub igale välismaisele laevale, eelnimetatud Haagi kava art. 3 - 10 sätete alusel ning (282) ulatusele. Kui aga laev vabatahtlikult peatub, siis (283) allub ta rannariigiskehtivale õiguskorrale.

281) Haagi kava art. 11: La poursuite d'un navire étranger pour infractions aux lois et règlements de l'Etat riverain, commencée alors que le navire étranger se trouve dans ses eaux intérieures ou dans la mer territoriale, peut être continuée hors de la mer territoriale, à condition que la poursuite n'ait pas été interrompue. Le droit de poursuite cesse dès que le navire poursuivi entre dans la mer territoriale de son pays ou d'une tierce Puissance.

La poursuite ne peut être considérée comme commencée que si le navire poursuivant s'est assuré par des relèvements des mesures d'angle ou d'une autre façon que le navire poursuivi ou l'une de ses embarcations se trouve dans les limites de la mer territoriale et qu'il a commencé la poursuite en donnant le signal de stopper. L'ordre de stopper doit être donné à une distance telle qu'il puisse être vu ou entendu du navire.

En cas de capture en haute mer, le fait sera notifié sans délai à l'Etat dont le navire capturé porte le pavillon.

282) Üksikasjalikumaks ülevaateks vrd. Schücking, Kod., lk. 25 jj.; Rass, lk. 25 jj.; Baldoni, lk. 84, jj Coenen, lk. 37 jj.

Välisriikide sõjalaevade TerMerese läbisõidu tingimusi võib rannariik määrata autonoomselt, kuid nii, et sõjalaevade läbisõit poleks takistatud (284) Sõjalaevad ei kasuta eelnimetatud läbisõiduõigust ning rannariigi poolt määratavad tingimused võivad olla kitsendavamad. Kui välisriigi sõjalaev ei täida rannariigi seadusnormide nõudeid, siis võidakse sõjalaeva sundida lahkumast TerMerest (285).

283) Gidel III, lk. 210: "Le séjour est tout stationnement volontaire d'un navire dans des eaux étrangères." Lk. 211: "Il convient d'ajouter, dès maintenant, qu'il appartient en tout cas aux autorités de L'Etat riverain de s'assurer si la mouillage ou l'arrêt ou le louvoyage sont ou non bona fide." Lk. 226: "Si ce "passage" n'est pas bona fide, il cesse d'être "in offensif" et l'Etat riverain peut prendre à l'égard du navire qui n'est plus juridiquement en "passage" les mesures appropriées".

284) Haagi kava art. 12: "En règle générale riverain n'empêchera pas le passage des bâtiments de guerre étrangers dans sa mer territoriale et n'exigera pas une autorisation ou notification préalable.

L'Etat riverain a le droit de régler les conditions de ce passage.

Les navires de guerre sous-marins ont l'obligation de passer en surface.

285) Haagi kava art. 13: "En cas d'inobservation des règles de l'Etat riverain par le navire de guerre de passage dans la mer territoriale, et faute par ce navire de tenir compte de l'invitation qui lui serait adressée de s'y conformer, la sortie du navire hors de la mer territoriale peut être exigée par l'Etat riverain".

TerMere SISUKORD

	lk.
I. Üldiselt	75
SAATEKS	76
E s i m e n e o s a .	
PROBLEEMI SEADE	78
T e i n e o s a .	
PROBLEEMI ARENDUS	81
A. Üldiselt	11
B. Probleemilahenduse põhialused	13
K o l m a s o s a	110
1. peatükk	114
<u>Üldiselt</u>	123
I. Lahenduse menetlus	47
II. Spetsifikatsioon	49
III. Etümoloogiline mõiste	52
IV Normatiivmõiste	56
A. Teoreetiline kontseptsioon	56
B. TerMere normatiivmõiste määratluskatsed	61
C. TerMere normatiivmõiste kontseptsioon	68

2. peatükk

TerMere õiguslik seisund.

I. Üldiselt	75
II. TerMere õigus	76
III TerMere õigusruum	
1. Üldiselt	79
2. TerMere piirid	
A. Üldiselt	81
B. TerMere sisepiir	84
C. TerMere külgiipir	107
D. TerMere välispiir	110
3. TerMere laius	114
4. TerMere ruum	123
IV. TerMere õigusruum	
1. Üldiselt	128
2. Rannariigi suveräänsus TerMeres	141
3. TerMeri kui neutraliteeditsoon	144
4. TerMeres rannariigi suveräniteedi kitsendused	
A. Üldiselt	146
B. Läbisõiduõigus	147

Paris 1914, lk. 383 jj.

Boys (Theodor), Territorial Waters with special referen-

OSUNDATUD TEOSEID, Legislation, London 1925.

Ernst (Victor), Völkerrecht als Rechtsordnung, 1914 Zeit-

Annuaire = Annuaire de l'Institut de droit international,
Paris. Völkerrecht, I 34., Berlin/Leipzig 1913.

Attlmayr (F) ; Das internationale Seerecht, Wien 1903.

Avsov/Manžin = Avsov, J. ja Manžin, V., Kodeks torgovago more-
- plavanija Sojuza SSR, kommentarii, Moskva
1934. Recht, XXVIII, lk. 185, 186.

Baldoni (Claudio), Il mare territoriale nel diritto
internazionale comune, Padova 1934.

Baty (Thomas), The three mile limit, in: American Journal
of International Law, XXII, 1928, lk. 503 - 537.

Björkstén (S.R.), Das Wassergebiet Finnlands in völker-

Galvo (C.), rechtlicher Hinsicht, Helsingfors 1925.

Bluntschli, Das moderne Völkerrecht der zivilisierten

Charteris, Staaten, 3. Aufl., Nordlingen 1878.

Boggs (S. Whittamore), Delimitation of the Territorial

Sea, in: American Journal of International

Cobbet-Greif Law, Vol. 24, 1930, lk. 541 jj.

Bonfils, (H.J.F.), Manuel de Droit international public,

- Coenen (), Paris 1914, lk. 323 jj.
- Boye (Theodor), Territorial Waters with special referen -
Colombos, ce to the Norwegian Legislation, London 1925.
- Bruns, (Victor), Völkerrecht als Rechtsordnung, in: Zeit-
Brocker schrift für ausländisches öffentliches Recht
und Völkerrecht, I Bd., Berlin/Leipzig 1929,
Bk. 1 jj.
- Diens (),
- Brüel (Erik), Die völkerrechtliche Stellung der dänischen
Documents Meerengen, in: Niemeyer's Zeitschrift für In-
ternat. Recht, XXXVIII, lk. 185, jj.
- Bustamente (-y Sirven, Antonio Sanches de), Das Terri-
torialmeer, Berlin 1930.
- Bustamente, Droit = Antonio Sanchez de Bustamente y Sir-
ven, Droit international public, Tome III, Paris
1936, lk. 51 jj.
- Franck (),
- Calvo (C.), Le droit international théorique et pratique,
Franz Paris 1896, lk. 353 jj.
- Charteris, (A.H.), The legal position of merchantmen in
foreign ports and national waters, in: British
Franzel Yearbook, London 1920/21, lk. 45 jj.
- Cobbet-Grei = Pitt Cobbett ja Francis Temple Grei, Ca-
Fulton ses on International Law, London 1931.

Coenen (Hanns-Wolf), Das Küstenmeer im Frieden, Leipzig,
1933.

Colombos, (C. John), Territorial Waters, in: Transactions of
the Grotius Society, IX lk. 89-100.

Crocker (Henry G.), The extent of the marginal sea, Was-
hington 1919.

Diena (Giulio), Principes du droit international prive
maritime, in: Recueil de Cours 51, 1935, lk. 409. jj.

Documents = Documents from the League of Nations Committee
of Experts for the progressive Codification of
International Law, in: American Journal of Inter-
national Law, supplement, Vol. 20, July 1926.

Eccarius (Fritz), Die Rechtsverhältnisse der Küstenschiff-
fahrt, Greifswald 1920.

Fauchille, (Paul), Traite de Droit International Public,
8. Edit. Tome I, 2. partie, Paris 1925, lk. 128-206.

Fenn (Percy Thomas), Origins of the Theory of Territorial
Waters, in: American Journal of International
Law, Vol. 20, 1926 lk. 465 jj.

Frenzel (Gustav), Theorien über die rechtliche Natur des
Küstenmeeres, Leipzig 1908.

Fulton (Thomas Wemyss), The Sovereignty of the Sea, Lon-

✓ Hein (Martin), Die Stellung des Hafens und Küstenmeer im
Völkerrecht, München 1918.

Heinrich (Walter), Kritik der Gebietstheorien, in: Zeitschrift für Völkerrechts, XIII 1926, lk. 28 jj.

Heyck, (Heinrich), Die Staatszugehörigkeit des Schiffes,
und Luftfahrzeuge, Berlin 1935.

Hille (Walter), Die Rechtsverhältnisse der Küstengewässer,
Berlin 1918.

Hudson, (Manley O), The first Conference for the codification
of International Law, in: American Journal
of International Law, Vol. 24, 1930, lk. 447 jj.

Jessup (Philip C), The Law of Territorial Waters and Maritime
Jurisdiction, New York 1927.

Joseph (Helmut), Das Schiff in fremden Gewässern, Berlin
1934.

Journal Officiel = Journal Officiel de la Société des
Nations.

✓ Junker (Karl), Das Küstenmeer, Kiel 1925.

Liszt-Fleischmann, Völkerrecht, 12 Aufl., Berlin 1925.

Kaiv I = Johannes Kaiv, Territoriaalvete õiguslikust seisukorrast, in: Eesti Politsei, 1931, lk. 410 - 418

Kaiv II = Johannes Kaiv, Territoriaalvete lausest, in: Eesti Politsei, 1932, lk. 27-41; Lahtede õigus-

likust seisukorrast, in: *ibid*, lk. 201 - 208;

Märkmeid meresadamate õiguslikust seisukorrast,

in: ibid, lk. 277 - 284.

Kelsen (Hans), *Allgemeine Staatslehre*, Berlin, 1925.

Knop (Martin), *Fortbildung des Seeverkehrsrechtes nach den Weltkriege*, Berlin 1935.

La Pradelle (A. de Geouffre de), *Le droit de l'Etat sur la mer territoriale*, in: *Revue Général de Droit International Public*, V, 1898, lk. 264-284, 300 - 347.

Latour (Imbart, Joseph), *La mer territoriale au point de vue théorique et pratique*, 1889.

Lawrence (T. J.), *The principles of international Law*, 5-th edit., I, London 1913, lk. 140. jj.

Leistikow, *Die Rechtslage in den Küstengewässern*, Berlin, 1913.

Lisst-Fleischmann, *Völkerrecht*, 12. Aufl., Berlin 1925, lk. 142 jj.

Louet (J. de), *De l'étendue de la mer territoriale dans les baies*, in: *Revue Droit Internationale Lég. Comp.*, XLIII, lk. 148.

✓ Marshall Brown (Philip), *The law of territorial waters*,

in: American Journal of International Law, XXI,
1927, lk. 101-106.

Martens (Friedrich), Sovremennoje meždunarodnoje pravo
tsivilizovannõh narodov, tom I, S-Peterburg 1904.

Martin (Heins), Die Stellung des Hafens und Küstenmeers
im Völkerrecht, Berlin 1918.

Mercker (Reinhold), Die Küstengewässer im Völkerrecht,
Stuttgart 1927.

Meurer (Ch.) Das Gastrecht der Schiffe im Krieg und
Frieden, Berlin 1918.

Meyer (B.W.), The Extent of Jurisdiction in Coastal Wa-
ters, Leiden 1937.

Münch (Fritz), Die technischen Fragen des Küstenmeers,
Kiel, 1934.

Niemeyer (Theodor), Allgemeines Völkerrecht des Küsten-
meers, in: Niemeyer's Zeitschrift, XXXVI, 1926,
lk. 1 - 40.

Neumeyer (Karl), ~~IV~~, Internationales Verwaltungsrecht, IV
Bd., Allgemeiner Teil, Zürich/Leipzig 1936.

Oppenheim-Lauterpacht, International Law, Vol. I: Peace,
London 1937; Vol. II: Disputes, war and neutra-
lity, London 1935.

Perels (F.A.), Das internationale öffentliche Seerecht der Gegenwart, Berlin 1903.

Phillimore (R.), Commentaries upon International Law, I vol., London 1879, lk. 189 jj.

Piip (Ants), Rahvusvaheline õigus, Tartu, 1936.

Pradier-Fodéré (Paul), Traité de Droit International Public, T. II, Paris 1885, lk. 623. jj.

Procès-verb. = Actes de la Conférence pour la Codification du Droit International, Vol. III; Procès-verbaux de la deuxième commission. Eaux territoriales. C. 351 (B). M. 145 (B) .-1930. V.

Raestad (Arnold), La mer territoriale, Paris 1913.

Raess (Hans), Das Küstenmeer nach den Beschlüssen der Haager Kodifikations-konferenz von 1930, Kallmünz, 1936.

RdC = Recueil des Cours de l'Académie de Droit International de la Haye.

Reeves (Jesse S.), Codification of the Law of Territorial Waters, in: American Journal of International Law, Vol. 24, 1930, lk. 486 jj.

Schade (Wolfgang), Wesen und Umfang des Staatsgebietes, Berlin - Grunewald 1934.

Schücking (Walther), Das Küstenmeer im internationalen Rechte, Göttingen 1897.

Schücking, Kod., =Walther, Schücking, Der Kodifikationsversuch betr. die Rechtsverhältnisse des Küstenmeers und die Gründe seines Scheiterns, 1931.

Schönborn, RdC 30 = Walther Schönborn, La nature juridique du territoire, in: RdC 30, lk. 85 - 185.

Séances plénières = Actes de la Conférence pour la Codification du Droit International, Vol. I, Séances plénières, C. 351. M. 145 - 1930. V.

Sibert (Martin), Police en haute mer, in: Revue Général de Droit International Public, 1927, lk. 20 - 44.

Stier-Somlo (Fritz), Die Freiheit der Meere und das Völkerrecht, Leipzig 1917.

Stöerk, Das Seegebiet und die rechtliche Grundlagen für den internationalen Verkehr zur See, in: Holtzendorff's Handbuch für Völkerrecht, II, lk. 407 ff.

Strupp, Documents = Strupp, Documents pour servir à l'histoire du droit des gens, 5 vol, 1923.

Strupp, Éléments = Strupp, Éléments du Droit International, vol. I, 2. ed., Paris 1930, lk. 169-177.

Strupp, Küstenmeer = Karl Strupp, Das Küstenmeer im Völkerrecht der Gegenwart und Zukunft, in: Die

- Reichsgerichtspraxis im deutschen Rechtsleben, I Bd., Berlin-Leipzig 1929, lk. 50 jj.
- Strupp, RdC 47, = Karl Strupp, Les règles générales du droit de la paix, in: RdC 47, 1934, lk. 263 jj.
- Strupp, Theorie = Karl Strupp, Theorie und Praxis des Völkerrechts, Berlin 1925.
- Strupp (Karl), Grundzüge des positiven Völkerrechts, Bonn/Köln 1932, lk. 124 jj
- Tafel (Wilhelm), Das internationale Recht des Nordsee, in: Niemeyer's Zeitschrift für Internat. Recht, XXXVII, lk. 121 jj.
- Ullmann, Völkerrecht, Tübingen 1908, lk. 220 jj.
- Vanselow, Völkerrecht, Berlin 1931.
- Vanselow, Küstengewässer = Vanselow, Zur Rechtsstellung der Küstengewässer, in: Niemeyer's Zeitschrift für Internationales Recht, XXXVIII, 1928, lk. 301-310.
- Verdross (Alfred), Völkerrecht, Wien 1937.
- Voigt (Karl), Die Rechtsnatur der Küstengewässer in ihrer historischen Entwicklung, Bochum 1937.
- WdV = Hatschek-Strupp, Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie, I - III, 1924 -1929.
- Wheaton (H.), Elements of International Law, London 1916.

Wilhelmi (Carl), Das Küstenmeer, Jena 1914.

Villeneuve (Romée de), De la détermination de la ligne
separative des eaux nationales et de la mer
territoriale spécialement dans les baies,
Paris 1914.

Wilson (George Grafton), Les eaux adjacentes au terri-
toire des Etats, Paris 1925.

Wolgast, Völkerrecht#, Berlin 1934.

Z.f.V. = Zeitschrift für Völkerrecht.

Z.öff.R. = Zeitschrift für öffentliches Recht.